

Iz zemlje tvoje so kali pognale

Spominski album
ob 70. obletnici rojstva
Vilija Steguja

Pavel Peter Bratina in drugi

Pavel Peter Bratina in drugi
IZ ZEMLJE TVOJE
SO KALI POGNALE
Spominski album
ob 70. obletnici rojstva
Vilija Steguja

Pavel Peter Bratina in drugi

Iz zemlje tvoje so kali pognale

Zapisi sorodnikov, prijateljev in znancev
ob 70. obletnici rojstva
in 24. obletnici smrti
Vilija Steguja

Samozaložba
Kamnje 2013

Pavel Peter Bratina in drugi
IZ ZEMLJE TVOJE
SO KALI POGNALE
Spominski album
ob 70. obletnici rojstva
Vilija Steguja

Uredil: Pavel Peter Bratina
Jezikovni pregled: Marija Bratina
Fotografije: Pavel Peter Bratina in drugi
Oblikovanje in prelom: Trio d.o.o. Ajdovščina
Samozaložba P. P. Bratina
Tisk: TRIO d.o.o. Ajdovščina
Naklada: 100 izvodov

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

821.163.6-94
929Stegu V.

Iz zemlje tvoje so kali pognale : zapisi sorodnikov, prijateljev in znancev ob 70. obletnici rojstva in 24. obletnici smrti Vilija Steguja / [[besedila in] fotografije] Pavel Peter Bratina in drugi ; [uredil Pavel Peter Bratina]. - Kamnje : samozal. P. P. Bratina, 2013

ISBN 978-961-276-815-7
1. Bratina, Pavel Peter 2. Stegu, Vili, 1943-1989
268353792

Zorenje in obujanje spominov

V tej publikaciji zbrana besedila prinašajo kratke, bežne skice Vilijeve zemske podobe, katere poteze vse bolj bledijo in kopnijo. Tudi zato, ker mineva že 24 let od njegove prerane smrti na Potočnikovini, kamor se je po čudnem prepletu svojih zemskih poti vrnil – umret 26. septembra 1989.

Njegovi sorodniki, prijatelji in znanci – osnovnošolski s Prema, pa s postojnske gimnazijske, tudi študentski sopotniki iz Ljubljane – bogoslovci, ki so leta 1969 končali teologijo in začeli duhovniško pot –, sopotniki iz kroga revije in društva 2000 – ter številni drugi, s katerimi se je srečal, smo v kratkih zapisih obudili spomine na svojega sodobnika.

Misel o spominskem albumu se mi je utrnila letos januarja, ko sem v grobih obrisih že povezal vseh sedem krogov Stegujevega življenja in nemočno ugotovil, da imam pred seboj malo daljši lirični portret duhovnika, pesnika, misleca in prevajalca, v katerem se nisem mogel dotakniti (in se dejansko tudi nisem dotaknil) vseh plasti njegovega življenja in nehanja.

To spoznanje me je gnalo k iskanju rešitve, ki se je izkristalizirala v misli o pripravi še enega – razširjenega življenjepisa – spominskega albuma. Po izbiri naslova: *Iz zemlje tvoje so kali pognale* so se mi začela odpirati nova in nova vrata v bogato življenje človeka, čigar sedemdesetletnico rojstva letos praznujemo. Z vsakim novim prispevkom so prihajali na dan novi in novi podatki, posebne, osebno dozorele predstave ljudi, ki so v njem srečali in doživeli enkratnega prijatelja, izjemnega pesnika, predirnega misleca ... Skratka človeka, o katerem bo prej ali slej treba napisati izčrpen življenjepis. Spominski album pa ponuja piscu še nekaj na novo odkritega in uporabnega gradiva.

Pri tem zbiranju prispevkov so prišla na dan tudi nova »odkritja«: da je že skoraj celoten Stegujev opus preveden v italijanščino (delo tržaškega pesnika Ivana Tavčarja), da so krožile poleg že znanih besedil med Vilijevimi sošolci še nekatere pesmi in da sem prav po tej poti prišel do »dragocenega odkritja«: do zvežčica »prvih pesmi« iz leta 1964; da je bila Vilijeva osebnost monolitna in atomizirana hkrati, kar je videti tudi iz najnovejših prispevkov postojnskih in ljubljanskih sošolcev in prijateljev.

Drugi skriti namen spominskega albuma pa je bil: povezati vse, ki so se z Vilijem Stegujem družili v skupini in pri reviji 2000, pa so jih – so nas – politične razmere razteple na vse strani, kakor bi jih – bi nas – preganjale Erinije mračnega Hada. Tako sem pri zbiranju prispevkov, dopisovanju (ki se ga je samo

za ta album nabralo več kot štirinajst avtorskih pol!) in v telefonskih pogovorih obnovil ali na novo navezal številne stike z Vilijevimi prijatelji, stike, ki so se po njegovi prerani smrti prekinili. Na vse pretege sem se trudil, da bi nekako spet vzpostavili nekdanjo skupnost, našli ključne do prvotnega raja in rešili, kar je po človeško mogoče rešiti.

Ti utrinki, odkruški še ne pozabljenih dogodkov ali srečanj, prijateljski prebliski, ki v jedru s subjektivnimi barvami slikajo, kolikor je pač mogoče objektivno sliko duhovnika, pesnika in prevajalca. Predvsem tega trojega.

Njegova intuitivna narava, prekaljena v ognjih brkinskega sveta, ki od pamtiveka sem rojevajo ljudi čudne sorte in nenavadnih mer in duhovnih stanj, ljudi, ki jim je bilo dano piti iz številnih čaš: predzgodovinske, ilirske, slovenske in številnih drugih. Piti tako zelo, da so bile njihove misli in intuicije pijane od življenja, ki je hkrati veselje in muka. Piti v dolgih požirkih, kakor bi jim natakala sama božja dekla. Natakala, da se dvignejo, poletijo, zažgolijo, dozoriyo, pustijo semena, kakršnakoli že – bogata ali skopa – in nam v opomin onemijo.

Za nekatere, kakor za Vilija Steguja, so bila ta semena zdrava in kljena od najzgodnejše mladosti naprej. In ko so se pognala v rast in let, so v njih odsevale stare modrosti, davno pozabljena spoznanja, življenjski utripi, ki sežejo onkraj meja zemeljskih koordinat. Zato so nekaj posebnega, kakor božji dar na otrplih ustnicah človeštva, kakor brlivka, morda bakla v temni noči, kakor kažipot na križiščih vsakdanjков.

A kakor vse veliko so tudi darovi mislecev in poetov – darovi, ki ne prinašajo osebnih koristi, temveč se dajejo v dobro človeka in človeštva. Naša naloga je, da jih odkrijemo, se ob njih hranimo sami in jih posredujemo drugim. Da bi se ob njih ukresala še kakšna iskra, še kakšno preseganje vsakdanjosti, ki zori v tihem in vdanem sprejemanju poslanstva, tudi v molitvi. Molitvi v najširšem pomenu besede.

Knjiga *Iz zemlje tvoje so kali pognale* prinaša štirideset prispevkov, ki so jih prispevali:

Pavel Peter Bratina, Lucijan Bratuš, Tadeja Binner, Anton Ciglar, Vincencij Demšar, Janez Dular, Jurij Fikfak, Janez Gril, Janko Jarc, Ludvik Kaluža, Jože Krašovec, Janez Kebe, Rudi Konciliya, Matija Kovačič, Peter Kovačič, Milan Kšela, Slava Borka Kucler, Ivan Maslo, Igor Pavel Merku, Jože Mlakar, Danica Pardo, Tomaž Pavšič, Ignac Polajnar, Lojze Peterle, Metod Pirih, Janez Podobnik, Alenka Rebula Tutta, Jožko Stegu, Marijan Strajnar, Lojze Šinkovec, Anton Štekl, Ivan Giovanni Tavčar, Nataša Vičič, Jože Trošt, Mirella Urdih Merku, Rafko Valenčič, Ana Stegu Vičič, Marko Vičič, Franc Zupet Krištof.

Sorodniki

Ana Stegu Vičič

Stopinja za stopinjo

*Ni te in si,
v cvetoči jablani za hišo,
na zeleni trati pred vasjo,
v zaraščenih gmajnah.*

Naj te spomine začnem neke davne *božične vilije*.¹

Snega je bilo že veliko in še je padal. Gleznje sva si na tesno in visoko povila z debelimi krpami in odkorakala. Ko sva stopila v hrib, proti zaraslim Nogradom (kjer so nekoč res bili pravi vinogradi), se je že mračilo. Težko sem se prebijala. Ko sem se do pasu zarila v sneg in obležala, me je brat pobral in spet sva nadaljevala. Iskala sva malega drevčka. Končno sva na sosedovem zagledala primerno smrekico. Vilče jo je posekal in srečna sva odrala proti domu. Vsa premočena sva stopila v hišo, kjer naju je oče ostro pobaral: »Saj sem vama rekel, da prinesita le smrekovih vej. Upam vsaj, da nista sekala na sosedovem ...« V peči je prasketalo. Mokra oblačila sva slekla in jih obesila. Zadovoljna sva si pomežiknila in z mlajšim bratcem smo začeli pobožno pripravljati jaslice. V zraku je bil vonj po poribanem podu in iz peči je dišalo po šarklju. Oče je vzel posodo z blagoslovljeno vodo in šel po hiši in poslopju. Otroci smo na vseh oknih prižgali na olju in vodi plavajoče »luminčke«, ki jih je v pričakovanju skrivnostne božične noči pripravil oče.

Tisto jutro, ko se je rodil mlajši brat Jožko, naju je oče poslal po staro mater na Brdo. Bilo je pozimi. Kakor po navadi sva šla peš. Najprej po dolgi cesti, nato preko stare, visoke brvi, ki se je, ko si stopil nanjo, strašno gugal.

1 Vigilija, večer pred cerkvenim praznikom

Pod njo je hitela velika Reka. Nekje na sredini brvi je nagajivi brat začel silovito gugati močne vrvi, jaz pa sem od strahu toliko časa vreščala, dokler ni nehal. Nadaljevala sva v hrib, tekala, se lovila in končno prišla do babičine kočice. Burja je sunkovito zavijala okrog vogalov, kakor tedaj, ko sva bila na počitnicah. Včasih naju je celo prinesla okrog. Zdelo se nama je, da joče in sporoča nekaj posebnega.

Naj je bilo spomladi, poleti ali v jeseni, naša *Ograda* nam je bila vedno pri srcu. Tam je bilo vsega: češenj, šmarnic, gob, jabolok in lubja za prodajo ... v senčni globači ob vznožju pa je tekel potok z veliko raki, ki smo jih ob paši ali spravilu sena lovili in pekli. Ko sem bila še skoraj dete, me je brat, čeprav je bilo do tja kar lep kos poti, jemal s seboj, da sva koscem nesla malico. Spotoma mi je nabral šopek divjih jagod. Tam sva se, ko se je živina pasla, učila poštevanko. Toliko časa me je izpraševal, da sem znala. Rad se mi je skrivil v bližnji hosti. Jaz pa sem se bala divjih prašičev. Zato me je ob vsakem najmanjšem šumu iz gozda popadel strah.

Prvo kolo je prišlo k hiši, ko je Vili odšel v nižjo gimnazijo v Ilirsko Bistrico. Z materjo sva hodili na Reko; pomagala sem ji nositi rucak (nahrbtnik) z zelenjavo. Z denarjem od tistih prodaj so mu starši kupili prvo kolo. Brat se je z njim rad vozil in prevažal celo mlade vrane. Vsako spomlad je ujel in si udomačil vsaj dve. Ko pa so tja do poletja odrasle, so odletele kdo ve kam.

Ko je pozimi kazalo na sneg, je Vilče ponoči vstajal in čepel na oknu ter nestrpen čakal, kdaj bo začelo snežiti.

Ob neki takšni priložnosti je padel z okna.

Smučke si je izdelal sam in veliko smučal po vrtu in strmih poteh. Tudi sankala sva se. Na nizkih saneh sva pogosto zapeljala naravnost v zamrznjen potok. Včasih se je led tudi udrl.

Ob dolgih zimskih večerih, ko smo molili rožni venec, so nas obiskovali sosedje in nam pripovedovali strašne zgodbe. Vilče je vse tiste pripovedi o duhovih, čudnih lučkah, ki naj bi se ponoči prižigale, o strahovih, mrtvih, ki naj bi opolnoči hodili v cerkev na hribu ..., kar požiral.

Shod na praznik svete Helene je bil za vse tri otroke od malega prava poslastica. Takrat je iz mesta prišla na obisk teta Pepca z družino. Vedno nam je prinesla pravo gosposko torto, ki smo si jo delili z bratrancema Marjanom in Francetom. Tudi pozneje, ko smo že odšli po svetu, je predvsem Vilče skrbel, da se je to lepo druženje ob koncu avgusta – ko smo se dobivali na domu – ohranilo.

V *gimnazijo* sva hodila z vlakom. Takrat nas je iz naše vasi hodilo malo. Na postajo v Kilovčah sva hodila peš. Še vedno se spominjam zgodnjega jutranjega vstajanja, toplega kakava in blatne poti v Kilovče, pa ledu in burje v Postojni.

Mati, ki je bila dobra šivilja, nama je za zimski čas sešila topla oblačila iz kosov blaga, ki so nam jih poslali sorodniki iz Amerike.

Poleti je Vilče delal v postojnski jami kot vodnik in si prislužil kakšen dinar, ki sva ga bila deležna tudi midva z mlajšim bratom.

Po Vilijevi maturi leta 1963 se spominjam poletja pred odločitvijo za duhovništvo. Obležal je par dni z vročino. Ko je vročina popustila, je z iskrecimi očmi povedal, da gre v semenišče in da bo postal duhovnik. Oče in mati sta, presenečena, z velikim veseljem sprejela njegovo odločitev.

Po odhodu v *semenišče* smo ga videli bolj poredko. Ko pa je prihajal domov, je rad pomagal in mlajšemu bratu svetoval pri vseh delih.

Ko smo že vsi spali, se je veliko pogovarjal z očetom, predvsem o besedah iz svetega pisma. Oče nas je imel navado zvečer pričakati z branjem svetega pisma.

Sledila so razna Vilijeva pota. Velikokrat je pripeljal s seboj še druge semeniščnike, ki so nam radi pomagali pri kmečkem delu.

Po *posvečenju* smo Vilčeta redno obiskovali na vseh njegovih postojankah: v Solkanu, na Vojskem in nato po mnogih veselih in tudi žalostnih poteh izseljenstva po Nemčiji. Odhajali smo na počitnice na Vojsko, kjer smo spoznali in se med drugim družili s slikarko Fanči Gostiševo iz Idrije, pa v Nemčijo, kjer smo se družili s slovenskimi rojaki in si ogledali lepo Bavarsko.

Rad je *prihajal v Francijo*, se družil z našimi prijatelji, kupoval francoske knjige in katoliške revije, nam pa je prinašal nove slovenske knjige in gramofonske plošče. Bil je pri družinskih dogodkih, se veselil nečaka in nečakinje. Čutili smo, da nam prinaša kulturno bogastvo cele Slovenije ... in živo Besedo. V spominu mi je ostala slovenska birma iz leta 1983 v Châtillonu, kjer je Vilče po maši v dvorani ponosno stopil na oder in predstavil knjigo Bojana Štiha *To ni nobena pesem, to je ena sama ljubezen*. Takrat je v ljudeh še tlel strah pred komunistično oblastjo. Zato so bili nekateri nejevoljni, ko je Vili javno spregovoril o perečih problemih slovenskega naroda in Jugoslavije. Rad se je srečeval in si dopisoval s pariškimi osebnostmi slovenske in francoske narodnosti, na primer z *Marjanco Dakskofler Savinšek*, francosko slikarko, ki mu je likovno opremila tudi glasilo *Beseda*.

Z mnogimi *njegovimi prijatelji* smo se zblížali tudi sami, saj smo že pred letom 1986 v senci domačega latnika na Premu skupaj sanjali o samostojni Sloveniji. V času torej, ko je še marsikdo menil, da je to popolna utopija. Spominjam se tudi trenutkov, ko smo po opravljenem delu posedeli v senci na pokošenih travnikih, srkali vase sveže šumenje visokih topolov in ugibali vzgibe naših davnih prednikov, ko so zasadili to ali ono sorto jabolane.

*Molčali so, slovesno se držali,
kot bi šli v procesiji za telovo.
Po zrelih sadežih so dišali,
vsi ožarjeni kot jonatan na prisojni rebri. (V. S., Kmečki očetje)*

Prebirali smo Jožetove pesmi, ki jih je Vilče s profesorico Brecljevo skrbno pripravljala za tisk. O svojih pa nam ni veliko govoril. Le tisto poletje pred smrtjo nam je večkrat prebral svojo zadnjo pesem, *Stražni ognji*, napisano po dolgem premoru.

*Zato zdaj kot nekdaj vkup zvoni
in stražni ognji se prižigajo
od Triglava do snežniških gozdov,
od Adrie do panonskih ravni ...*

Leto pred smrtjo, ki jo je slutil, je rad zahajal v bližnje vasi, obiskoval je sorodnike, ostarele, bolnike. Rad je samotarsko hodil na dolge pohode po domačih parcelah s psom Šarikom. Ko sva z možem prišla na bratov pogreb in stopila v hišo, je Šarik polglasno zacvilil, legel pred moje noge in zajokal kakor človek. Nato je utihnil in se do pogreba, pa tudi dolgo po njem ni več oglasil.

*Tam na kraju poti
sam mesecu nazdravljam
z golimi rokami ... (V. S. Moja pot)*

V Parizu, 1. marca 2013

Nataša Vičič

Hvala za vse, stric Vilče!

Veliko nas je bilo prizadetih ob tvoji smrti, stric Vilče. Še posebej jaz, ki sem pri pogrebni maši prebrala tvojo nepozabno pesem *Ko bom v zemlji ležal*.

Bilo mi je 21 let in prvič sem čutila tako hudo bolečino, da je ne morem opisati. Kakor strašen notranji potres, ki se mu ni mogoče izogniti ... Le Svetemu Duhu se lahko priporočiš.

Moči pa, dragi stric, ti je Bog dal veliko. Obdaril te je z veliko talenti, s sposobnostmi, z modrostjo, ki sem jih odkrivala in jih bila deležna kot otrok in potem kot dekle.

Podobe tvojih pesmi mi še vedno zvenijo v ušesih. Tistega 26. septembra 1989, ko si nas nenadoma zapustil, si nam pogumno in preroško govoril. Takrat mi je bilo težko biti tvoja izvajalka, tvoja usta, tvoj glas ... A vendar: tista pesem je kakor zrela življenjska ura ...

*Ko bom v zemlji ležal,
ne prinašajte mi vrtnic
... /...
V meni je grenkoba morja
kot temen cvet, ki ne uvene
... /...*

*Ko bom v zemlji ležal,
ne prižigajte mi sveč.
V meni poletja gorijo
z neusmiljeno močjo –*

*njih ognji ne izgorijo
niti tam pod zemljo
... /...*

Bil si luč, s posluhom za socialno delo, ustvarjaljen, nabit z umetnostjo in zvest obiskovalec naših družinskih praznikov.

V mladosti sem pričakovala, da me boš pospremil skozi življenjske težave, mi dal pametne nasvete, ki jih od staršev nisem hotela slišati ... Večkrat sem premišljevala, kako lepo bi bilo, če bi mi stal ob strani, ko bom odraščala in postajala ženska. Sanjala sem, da me boš poročil, krstil moje otroke.

Ko so na moj hišni prag pokukale večje težave, sem sanjala, da si živ in me s spodbudno besedo tolažiš, mi vlivaš upanja in moči. Pa te ni bilo! Sanje se niso uresničile. Še vedno si globoko zasidran v mojem srcu in duši. Še vedno »živiš« v meni in si mi zgled, iz katerega črпам vedno znova novo upanje in moč.

Pogrešam čase, ko sem še mlada pozabljala, da je življenje kratko. Nisem vedela, da je pomemben vsak trenutek in da ga moraš izkoristiti, kakor bi bil zadnji. Da je treba uživati v vsaki kaplji sreče, ki ti jo nakaplja življenje, biti pozoren na obraz, iz katerega se ti sreča prismehlja. Takšni trenutki sreče pridejo do izraza, ko te pozdravi prijatelj, ko si deliš kavico s prijateljico, ko si lahko privoščiš kos dobrega domačega štrudlja (tistega na primer, ki ga je ob tvojem in našem obisku spekla stara mama), ko občuduješ sončni zahod, poslušаш glasbo, ko se razveseliš jutranjega sonca ...

Kljub hudi nesreči se spominjam lepih dogodkov in doživetij pri nas v Parizu, pa v Sloveniji, kjer sem mlada po cele počitnice živela pri starih starših, pri tebi na Vojskem in v Ingolstadt.

Spominjam se, kako nagajiv si bil, ko sem bila še deklica. Vedno si se šalil z mano in neprestano ponavljal »ženskica, ženskica ...«, ko si opazil, da se mi telo počasi spreminja. Jezna sem bila, ker sem mislila, da se norčuješ. Sedaj razumem, da so bile to besede pozornega strica, ki se rad povesele in hudomušno pošali s svojo nečakinjo. Nagajiv si bil in živahen, ko sva se z bratom vozila s teboj v mercedesu. Spomnim se, kako se ti je zdelo imenitno, ko si vozil čez 160 km na uro po nemških avtocestah. Rad si imel hitrost in midva tudi!

Občudovala sem tvojo ustvarjalnost. Ko sem prihajala k tebi v Nemčijo, sem imela priložnost videti tvojo delavnost. Poleg duhovniškega dela v slovenski katoliški misiji si tudi veliko bral in prevajal razne filozofe, pisal za revijo 2000 ... Koliko knjig si imel! Toliko jih nisem nikoli videla v nobenem stanovanju. Ti si

mi prvič govoril o Simone Weil, katere dela si z velikim prizadevanjem prevajal. Bral in govoril si francosko, tudi veliko prevajal iz francoščine. Kako si vse to zmogel?

Rad si imel glasbo. Pri tebi se mi je utrdil čut za klasične skladbe, pa tudi za sodobnejše skladatelje. Tedaj sem prvič slišala za Haydna, Schuberta, Beethovna, pa tudi popevkarje: Cata Stevensa, Barbro Streisand ali Simona & Garfunkla, ki si jih tudi zelo cenil. Hvaležna sem ti, da sem ob tebi vzljubila »tvoje knjige« in »tvojo glasbo«.

Rad si fotografiral. Spominjam se, da si rad iskal večernih motivov na Jadranu. Še vedno se spominjam, kako lep sončni zahod si ujel na Krku. Tisti dan smo se šli skupaj kopat na otok. Še danes hranim tvojo sliko, ob kateri mi spomini uidejo k tistemu čudovitemu dnevu.

Vedno si prihajal na družinske praznike: ko je bilo prvo sveto obhajilo, birma ... Tudi kuhal si odlično. Ko sva bila z bratom pri tebi, si se zelo potrudil in nama odlično postregel. Svinjski file v paprikini omaki mi še zdaj diši! Ponosen si bil na to, da si kuhal »lahko« in brez maščobe, čeprav si uporabil nekaj žlic smetane za »dober okus«.

Skrbel si za svoje zdravje, pa tudi za zdravje svoje matere in brata v Sloveniji. Vedno si jima »kaj novega« pripeljal. Tvoje pozornosti smo bili deležni vsi.

Ne morem pozabiti, kako si me s starši in bratom peljal v taborišče Dachau. Grozni spomini, človeške, še zlasti judovske tragedije ... Dolgo let sem čutila v duši nemir zaradi vsega, kar sem tam videla in podoživela. Tudi tebi ni bilo vseeno gledati pred seboj krivico in hudobijo. Podobno doživljam danes, ko se v meni prebudi čut za sočloveka in sem po svojih zmožnostih pripravljena pomagati tistim, ki so v stiski.

Spoznal si tudi ti, da so bili nekateri krivični tudi do tebe. Vsakokrat si se jim uspešno postavil po robu, ponosno si zagovarjal svoje mnenje in stališče. Nisi se vdal. Vztrajno si hodil svojo pot.

Osamosvojitve Slovenije, žal, nisi dočakal. Spominjam se poletnih večerov v Sloveniji, ko smo te nekaj let pred smrtjo poslušali in se pogovarjali o slovenski prihodnosti. Tedaj se nam je zdelo nemogoče. Prav dobro se spominjam, kako navdušen in poln hrepenenja si zatrjeval: »Boste videli, da imam prav!« Da, prav si imel! A večina izmed nas ni mogla verjeti, da se bodo tvoje napovedi uresničile. Veliko darov ti je dal Bog! Občutek za prihodnost in silno intuicijo.

Nekaj podobnega se je tudi meni dogodilo, ko mi je bilo približno petnajst let.

Moja francoska gimnazija je imela takrat izmenjavo z nemško gimnazijo. Bila je dobra priložnost, da se poglobim v nemščino. Obiskovala sem pouk z

nemškimi dijaki. Nekega dne je profesor zgodovine začel debato o Vzhodni Nemčiji. Takrat nas je vprašal: »Kdo izmed vas meni, da bo prišel čas, ko berlinskega zidu ne bo več?« Nemudoma sem odgovorila. »Jaz! Da, čez nekaj let zidu ne bo več. Prišlo bo do novega vala svobode!« Vsi so me pogledali, kakor da bi se norčevala. Kako bi bilo kaj takšnega sploh mogoče!? Kako naj opišem stanje, v katerem sem se takrat znašala? Potuhnila sem se. Nerodno mi je bilo. Pa je res bilo tako noro in nemogoče? Dolgo let po tistem so mi dogodki dali prav. Berlinski zid je zares padel konec leta 1989, le nekaj mesecev po tvoji smrti. Tudi tega nisi dočakal!

»Blizu« si mi tudi, ko prebiram pesmi iz *Ugašajočih sanj*, izdanih šele po tvoji smrti. Bil si umetniška duša in ponosna sem nate.

Se še rojevajo takšni ljudje, kot si bil ti? Zdi se mi, da vedno manj.

Velik vzornik si mi, dragi stric. Zgled človeka, duhovnika, misleca, filozofa in pesnika. Trenutki in spomini, ki smo si jih skupaj nabrali, bodo za vedno ostali v meni!

V Parizu, 25. junija 2013

Marko Vičič

Spomini na strica Vilčeta

Ko se predam spominom, v njih živi stric Vilče, veliko lepih – srečnih trenutkov se naniza v moji glavi. Predvsem preprostih doživetij, ki so del mojega bistva. Veliko teh trenutkov, ki sem jih delil z njim, se je zvrstilo v mestu Ingolstadt in na Premu med počitnicami, kjer sva s sestro preživljala vsako leto velik del poletja.

Ne bom obširno opisoval, zadržal sem bom le ob dogodkih, ki so zame bistveni.

Imel sem privilegij in srečo, da sem preživel s stricem nekaj tednov vsako leto, ko sem bil še mladostnik, v dobi, ki je važna za oblikovanje mlade osebnosti. Prebliski iz tiste dobe me prešinjajo, kot na primer tisti, ko smo šli iskat njegovega psa Šarika, ki je bil takrat čisto mlad nagajiv psiček.

Živo se spominjam tudi trgovine nasproti njegovega stanovanja, trgovine s ploščami in drugim glasbenim materialom. Zame, rokerja, je bila prava zakladnica. Tam sem zapravil vso žepnino, ki mi jo je stric podaril, za plošče, ki jih v Franciji takrat ni bilo mogoče dobiti.

Dragoceni so moji spomini na dogodke v Sloveniji, na deželi pri starih starših in stricu Jožetu. Posebno se spominjam dolgih večernih debat in pogovorov strica Vilčeta in starega očeta, o veri, politiki, pravici in predvsem krivici, ki je ne smemo storiti bližnjemu.

Spominjam se lepih maš, ko je stric včasih maševal doma, predvsem zaradi starega očeta, ki je bil bolehen in ni mogel več v cerkev.

Stric Vilče je prišel v Pariz, ko sem se rodil, in me je krstil. Bil je tudi moj birmanski boter. Še vedno mi zvenijo njegove besede, ko me je pripravljajal na zakrament svete birme in poudaril, da moram izreči svojo »obljubo« osebno in zavzeto: z jaz in ne mi ...

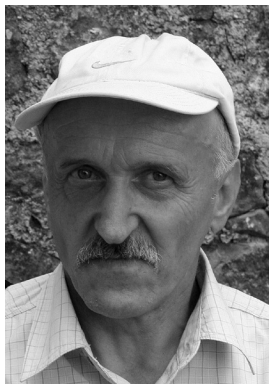
Pogrešam ga še vedno, žal me je njegova rana smrt prikrajšala za marsikaj; da bi se kot odrasel fant lahko pogovarjal z njim o veri, o življenjski modrosti ... Bil sem še zelo mlad, ko ga je Bog poklical s tega sveta.

Pogrešal sem ga, ko sem se poročil, ko smo krstili moje otroke in so bili na vrsti drugi družinski dogodki. Žal se je njegova zemeljska pot končala, ko sem si najbolj želel njegove družbe in nasvetov.

A vse, kar je zasejal v meni, živi v moji duši. Vsekakor mi je bil stric Vilče vzornik, pa tudi živ studenec duhovnosti, iz katerega črpam duhovno moč še danes.

V njegov spomin smo dali mojemu prvorojencu ime Thomas Viljem.

Bry-sur-Marne, 23. maja 2013

Jožko Stegu

Božji sel ga je dohitel doma

Prvo, česar se o bratu Vilčetu spominjam iz zgodnjega otroštva, je nošnja »štuporama« ali »cuci-baci«, kakor pri nas temu rečemo. Kljub drobni postavi me je zlahka nesel v vsako strmino in z menoj brodil in plaval v priljubljenem vaškem otroškem poletnem kopališču Trebežu ob Velki vodi (ki je bila tedaj še čista), kjer sem se na njegovih ramah počutil varnega tudi sredi rečnih vrtincev, čeprav sem se sicer vode zelo bal.

Najine poti se začnejo razmikati po nižji gimnaziji v Bistrici, ko je nadaljeval šolanje v Postojni. Iz tega obdobja mi je ostalo najbolj v spominu njegovo glasno ponavljanje šolske snovi. Pozimi je ogrnjen v odejo v zgornji sobi korakal sem ter tja in po cele popoldneve glasno bral. Hkrati se ga spominjam v vlogi zagnanega kulturnega organizatorja, saj mu je v domačem kraju uspelo postaviti na noge pravo dramsko skupino, sestavljeno večinoma iz domačih srednješolcev, ki jih je bilo v tistem času na našem koncu kar precej. Sodelovali so na številnih kulturnih prireditvah v vaški kinodvorani pri Tinetu, pa tudi pri izvajanju uspeh in bogato obiskanih samostojnih dramskih predstav v njegovi režiji. Eno je pripravil celo z otroki. Naj dodam, da je bil v tistem času na Premu še dobršen del osemletke, z njo pa tudi nekaj prosvetnih delavk, ki so se skoraj vse vključile v vaško kulturno dogajanje. Prav zaradi gimnazijcev je bilo le-to v tistem času na zavidljivi ravni.

Iz gimnazije pa Vilče ni prinašal samo kulturnih zamisli in pobud, ampak je novo znanje tudi praktično uporabljal v domači hiši, kjer je lastnoročno obnavljal dotrajano električno napeljavo. V hiši in okoli nje se je loteval tudi manjših zidarskih opravil, ki jih je meni prepustil šele po končani teologiji.

Od njegovih gimnazijskih obšolskih dejavnosti mi je ostalo v spominu

njegovo sodelovanje na tedaj dobro poslušani radijski oddaji Spoznavajmo svet in domovino. Bil je v zmagoviti ekipi Gimnazije Postojna. Z denarjem od dosežene nagrade (znašala je menda 5.000 dinarjev) je mami, po poklicu tudi šivilji, kupil prvi električni likalnik. Ne spominjam se sicer, kako je kakšno leto prej prišel k hiši prvi radio, vsekakor pa je moral imeti nekaj pri tem.

Z odhodom v ljubljansko semenišče je za nekaj let »zamrznil« svoje javno kulturno delovanje, domov pa od tam širil nova duhovna obzorja, ki jih je še dodatno pilil v maratonskih nočnih razpravah z očetom o naravi zla v človeku in svetu. Kot navdušen teolog je Vilče vneto zagovarjal tezo, da je treba človekovo nagnjenje k slabemu pripisati slabotni človeški naravi, oče pa je enako odločno trdil, da je vsako organizirano izvajanje krivice nad sočlovekom sodelovanje z Zverjo iz Janezovega Razodetja, pa naj ga kotita katerikoli nagib ali politična usmeritev. Razodetje je oče prebiral skoraj sleherni večer in potem tudi dolgo v noč premišljeval o pomenu prebranih besed. Njuni besedni spoprijemi glede ključnih zadev človeškega bivanja so trajali vse do očetove smrti, ki je brata bolj prizadela, kot si je predstavljal. Izgubil je namreč dragocenega nepopustljivega sogovornika, ob katerem je dolga leta preizkušal in primerjal svoja lastna stališča. Po očetovem odhodu v večnost – to je tudi zapisal v uvodu k svojemu, žal, samo začetemu romanu o očetu z naslovom *V znamenju Zveri* – se je zanj začelo čisto novo obdobje, ki pa je trajalo le dobra tri leta. Ta so bila zanj polna pričakovanj nad prebujajočim se demokratičnim vrenjem v Sloveniji, ki je hkrati napovedovalo skorajšnji konec svinčenih časov. Ko se je zadnji dve poletji mudil doma na dopustu, je zelo pozorno, celo prizadeto, spremljal politično dogajanje. Spomnim se, da se je skoraj vsako jutro odpeljal z avtom v Bistrico po časopise. Na košnjo in k sušenju sena pa je redno jemal s seboj tranzistor, da sva lahko spremljala dogajanje na Roški. S pričakovanji pa se je v njem razraščal tudi strah za usodo domovine, tudi naše družine. Pri tem ga ni toliko skrbelo, da bi bil za nekaj časa, morda let ločen od nas, kot to, da bi mi sami trpeli razne preizkušnje, če bi ga tedanje oblasti priprle, saj so budno spremljale vsak njegov korak v domovini.

Zadnja dva dneva pred smrtjo, ko je po burnem dogajanju v Beogradu postalo kristalno jasno, da je le še vprašanje časa, kdaj se bo sesula skupna država, z njo pa zaprle tudi meje, je bil v hudi dilemi, ali naj ostane doma ali pri priči odpotuje v Nemčijo. Božji žreb je odločil drugače. Božji sel ga je dohitel in odpoklical doma, ne pa kje na poti, kjer bi lahko z avtom ogrozil življenja drugih, če bi ob nenadni slabosti peljal skozi kakšno naselje ali gost promet.

Njegovo slovo je zarezalo globoko rano v našo družino, ki je tako krvavela že dolgo zaradi skritih travm zdomskega življenja in vsega, kar si pod tem pojmom predstavljamo ob srečevanju z rojaki na tujem.

Vilče je zlasti kot duhovnik skušal številne izmed teh ran obvezovati. Lajšal je gorje, spodbujal in bodril in z mnogimi zdomci delil dobro in hudo. Spominjam se, kako težki so bili zanj pogrebi mladih žena, ki so umrle za rakom. Nekajkrat je celo organiziral zbiranje denarja za prevoz teh nesrečnic v domovino, kjer so jih pokopali. O težavah in stiskah tistih ljudi mi je pogosto pripovedoval, saj jih je nosil v mislih in srcu, kjerkoli je bil.

Sem eden izmed redkih, ki so razmeroma veliko časa prebili z njim, zlasti pri kmečkih opravilih in obnavljanju domačije. To se je vleklo veliko dlje, kot sva načrtovala. Čeprav ga je zadnje leto dajala utrujenost zaradi številnih poti, je govoril, da ga telesno delo sprosti. Tudi zadnji dan je preživel ob mešanju malte. Urejala sva še zadnjo, obnove potrebno sobo. Po tistem, ko ga je doletelo, je – soba in posoda z malto vred – še celega pol leta ostala nedotaknjena, dokler se je nisem spet lotil in jo dokončal.

Poleg fizičnega dela naju je povezovalo tudi literarno ustvarjanje. Ravno njemu se imam zahvaliti, da je sedem let po njegovi smrti izšla moja samostojna pesniška zbirka, za katero je Vilče zbral in uredil skoraj vse gradivo. Zelo si je prizadeval, da bi moje pesmi spravil v javnost. Poslal jih je celo na literarni natečaj tržaške revije Mladika in se zelo veselil druge nagrade, saj je ta uspeh pomenil javno potrditev. Za njegove pesmi pa smo bili člani domače družine večkrat njihovi prvi poslušalci, pa tudi žirija, ob kateri je preverjal vrednost svojega dela. Spominjam se, kako skrbno se je pripravljval na naš edini in skupni literarni večer v premskem gradu. Tam se je kot pesnik prvič predstavil domači javnosti. Njegova skrita želja je bila, da bi oba hkrati izdala svoje pesmi. To se nama je skorajda uresničilo, a žal sedem let po njegovi smrti. Predstavitev obeh zbirk si je namreč sledila v presledku dobrega leta v našem gradu, ki je medtem postal neke vrste literarno romarsko svetišče, zlasti zaradi letnih literarnih shodov književnikov Primorske, ki so se tam odvijali.

Na Premu, 19. maja 2013

Sošolci iz dijaških in študentskih let

Danica Pardo

Mahnili smo jo na Sveto Goro

V osnovni šoli se z Vilijem nisva dosti družila. Tudi za njegovo pisanje sem malo vedela, več mi je o njem pripovedovala prof. Brecljeva, ko sem službovala na gimnaziji. Žal je umrla pred nekaj leti, drugače bi bila bogat vir. Sošolca sva bila tudi v gimnazijskih letih, vendar je bolj prijateljeval z Mirom Gardelinom iz Dolnje Bitnje. V tistem času me je le enkrat povabil, da sem sodelovala na Prešernovi proslavi na Premu, ki jo je sam pripravljal. Takrat nisem bivala na Premu in tako so se tudi spomini odmaknili. Vseskozi je bil živahen fant, poln vragolij in življenja.

Spominjam se šolskega potovanja v Novo Gorico. Imeli smo gimnazijsko srečanje. Ob prihodu v Gorico je Vili izbral peščico sošolk in nam povedal, da gremo na Sveto Goro. Pokazal nam je navpično pot na goro. In smo krenili do železnice.

Ko smo jo želeli prečkati, smo zaslišali govorjenje in korake, ki so se nam približevali. Skrili smo se v prazen tovorni vagon in čakali. Prišla sta policista s psom. Potem se je kar v tistem vagonu začelo zasliševanje. Kdo smo, kam smo namenjeni, koliko nas je ... Prestrašeni smo govorili drug čez drugega. Nato je sledila ploha besed, česa vsega ne smemo, če smo prišli na tekmovanje. Ukazala sta nam, naj se po najkrajši poti vrnemo na gimnazijo, poiščemo razredničarko in povemo, kakšni so bili naši nameni in kje nas je našla policija. Res smo šli k razredničarki in se ji javili, vendar smo zamolčali, da prihajamo od policije.

Ker je šlo pri učiteljici lepo in prav, smo z Vilijem spet staknili glave in se spet odločili za Sveto Goro. Tokrat po drugi poti. Ob vznožju smo jo mahnili naravnost navzgor, saj smo imeli premalo časa, da bi šli po stezi ali cesti. Mlade noge vse zmorejo, mislim danes, ko jih je kako leto več kot petdeset mimo. Na gori ni bilo dosti časa in v cerkvi, ki nas je prijetno ohladila, smo žlobudrali

očenaš ter zadihano vlekli vase sapo. Vili s tremi sošolkami. Nazaj grede smo se med grmičevjem opotekali in padali, saj je bil že skoraj čas za vrnitev v Postojno. Na železniško postajo smo se vrnili pravočasno. Na vlaku smo si gladili odrgrnine. Nikomur nismo črhnilo, kje smo bili. Zmagoslavje smo nosili v sebi.

To je vse, kar lahko dodam k Vilijevi zgodbi. Ali je pisal v Brinje, ve vem, vem pa, da smo sodelovali vsi.

Na Premu, 2. maja 2013

Ludvik Kaluža

Potočnikov Vilče

Okruški spomina na Vilija Steguja

Človekov spomin je skrivnostni labirint, v katerem se lahko izgubi tudi njegov posestnik, kljub temu da se morda trudi, da bi ga ohranil pri čim večji svežini in živosti, kratka nezapletenosti, z jasnimi neposrednimi povezavami z ljudmi in dogodki, ki so soustvarjali njegovo preteklost, se ga dotaknili ali vsaj spolzeli mimo njega. Labirint najraje ostaja zatemnjen, njegovi okljuki se pustijo osvetliti le ob določenih »posvečenih« trenutkih, ki jih sprožijo kaki zunanji vzgibi, pozitivni ali negativni. Taki posvečeni vzgibi znajo biti tudi različne, največkrat okrogle obletnice veselih ali žalostnih dogodkov, ko človek obudi iz globokega spanja podobe in osebe iz nekdanjih časov. Takšna je tudi priložnost ob sedemdesetletnici rojstva, danes žal pokojnega, duhovnika, pesnika, prevajalca in publicista Vilija Steguja. Prijatelj novinar Tomo Šajn iz Ilirske Bistrice, ki sodeluje pri nastajanju zbornika v Vilijev spomin, me je prosil,

naj kot nekdanji Vilijev sošolec in, kot je rekel, »ob Viliju Steguju ljubljene gimnazijske profesorice v Postojni, Bože Breclj«, zapišem kak spomin nanj, ki bo osvetlil kakšen drobec iz njegovega življenja ali kakšno njegovo osebnostno potezo.

In tako poskušam organizirati svoj spomin v uporabno orodje za rekonstrukcijo preteklosti, ki sva jo tako ali drugače z Vilijem Stegujem preživela skupaj. Izkaže se, da je to orodje dokaj šibko in topo in iz pozabe se svetlikajo zgolj skromni okruški.

Vilija Steguja, ki smo ga takrat vsi klicali po domače Vilče Potočnikov, tako se je namreč reklo pri njih doma, sem poznal že od prvega razreda osnovne šole. Skupaj sva jo obiskovala na Premu, v kombiniranem razredu blage učiteljice Dragice Kukovec. Tedaj smo bili v enem razredu združeni prvi in drugi ter tretji in četrti razred in vseh skupaj nas je bilo kakih trideset. Vilče je bil eno leto starejši in v šoli torej vedno eno leto pred mano; vsa leta, vključno z nižjo in višjo gimnazijo, sva hodila na iste šole: najprej na Prem, rojstni kraj pesnika Dragotina Ketteja (tudi šola je bila v hiši, v kateri se je pesnik rodil), potem v Ilirsko Bistrico (Trnovo) in v Postojno.

Prvi, drobni spominski okrušek se navezuje na otroško igrico »gnilo jajce«; najbrž ni treba razlagati, za kaj pri tej igrici gre, saj se je gotovo vsakdo spomni iz svojega otroštva. Tedaj smo se to igrico šli med odmori, ki so bili vedno precej dolgi. Pouk je tekel neprekinjeno kaki dve, morda tudi tri ure, nakar je sledil odmor, ki je trajal, kolikor je pač trajal; otroci, ki smo na hitro pomalicali, kar je kdo imel s seboj, smo ga pa zlasti v toplejšem letnem času izrabili za igrice: skrivalnice (foškanje), lovljenje in tudi gnilo jajce, v katero so nas zvabile deklice. In tako sva v gnilem jajcu velikokrat sodelovala tudi midva z Vilčetom. Nekega dne se je zgodilo, da sem bil gnilo jajce jaz, česar pa nisem pravi čas opazil. Deklica, njenega imena se danes ne spomnim več, ki je »jajce« podtikala, je pretekla cel krog, pritekla do mene in me grobo porinila v sredino: »Gnilo jajce si, alo!« Pri tem sem padel naprej in si na ostrem pesku opraskal komolec. Saj bolelo ni kaj posebno, huje je bilo, da mi je iz rane tekla kri in da so v hipu vsi zbežali v razred. Igre je bilo tako konec, jaz sem pa tam prav nesrečno stal, po roki mi je polzela kri in ničesar nisem imel, da bi dal na rano. Tedaj je pristopil Vilče, ki ni bežal, in mi na rano pritisnil svoj robec: »Na, dokler se ti kri ne ustavi, potem mi ga boš pa dal nazaj.« Tedaj sem občutil, da je fant dobrega in toplega srca, ni pa to spodbudilo kakšnega posebnega prijateljstva med nama; še naprej sva ostala zgolj sošolca, jaz pa sem ga nekako spoštoval kot starejšega, ker sem bil doma strogo vzgajan v spoštovanju do starejših, tudi do svojih dveh starejših bratov. In tako je to prešlo tudi v spoštovanje do sošolcev in sošolk, čeprav so bili od mene starejši le eno leto.

Drugi utrinek se kruši prav tako iz časa nižjih razredov osnovne šole na Premu. Bil sem v drugem razredu, Vilče pa že v tretjem. Tedaj smo med šolsko malico prejeli tudi po skodelico mleka, to pa je za šolo pripravljala sosednja kmetica, in sicer iz mleka v prahu. To je bilo zloglasno Unrino mleko. Kmečka žena najbrž ni bila prav vešča v pripravi tega mleka in se ji je največkrat prismodilo, zato je bilo za pitje prav neprijetno. Pili smo ga z odporom, ker je poleg vsega tudi močno dišalo po zažganem. Sam sem ga pil iz strahu pred starši, ki so me vzgajali strogo in bi me gotovo kaznovali, če bi zvedeli, da v šoli pri malici odklanjam mleko. Sošolka Metka, hči načelnika železniške postaje v Kilovčah, pa si je odklanjanje lahko privoščila. Seveda je nastalo vprašanje, kam z mlekom, ki ga nočeš popiti. In tako je, ne vem zakaj, vprašala ravno mene, kam naj zlije skodelico mleka; v stranišče seveda ni mogla z njim, ker je na hodniku za red skrbel strogi učitelj Hinko Kukovec. V podu razreda pa je zijala precejšnja luknja, da se je videl prod pod deskami. In Metki sem v šali svetoval, naj mleko, ki ga ne mara, zlije v to luknjo. Da ne bi! Res ga je zlila tja in mleko je kaj hitro našlo pot navzdol, naravnost v učiteljevo delavnico pod našim razredom. In da je bila nesreča še večja, učitelj je bil prav tedaj v svojem prostoru in je seveda opazil, da s stropa kaplja mleko. Ker je bil nagle jeze, je priteknel v naš razred in zahteval, naj se pokaže ta, ki je mleko zlil v pod. Prestrašena Metka se je seveda takoj oglasila, da je bila to ona, a dodala: »Kaluža mi je rekel, naj ga zlijem tja.« Metki nič, nad menoj, ki sem bil sicer raznih vragolij poln otrok, pa je učitelj že zamahnil z roko in bi me gotovo izdatno sklofotal, če se predenj ne bi pogumno postavil Vilče in se zavzel zame: »Res ji je to rekel, ampak v šali. Vsi smo tako razumeli, trapa pa je mleko zares zlila tja.« Metki se ni zgodilo nič, mene je Vilče obvaroval pred kaznijo, ni pa me obvaroval pred črno piko, ki sem jo gotovo dobil v učiteljevem spominu. V mojem spominu pa je ostal Vilče kot fant, ki ne prenese krivice, čeprav bi se zgodila drugemu.

Oba z Vilčetom sva bila tedaj odličnjaka in oba sva rada brala. Knjige sva kar požirala in učiteljica Dragica naju je vsaj enkrat na teden ustavila po pouku in nama jih dajala. Saj jih je dajala tudi drugim sošolcem, vendar nama še s posebnim veseljem in rada naju je o prebranem tudi povprašala. Tako me je ob vrnitvi Bevkove knjige Grivarjevi otroci vprašala, kako je bilo ob branju. Pri nas doma smo knjige zvečer pri petrolejki brali na glas za vso družino, vsak večer eden: mati, oče in tisti od otrok, ki smo že hodili v šolo in smo znali brati. Povedal sem, da smo ob branju Grivarjevih otrok vsi jokali. Vilče je pritegnil: »Tudi pri nas doma smo jokali, ko smo brali to knjigo.« In tedaj so tudi učiteljici Dragici stopile solze v oči. Rada naju je imela, to sva čutila ves čas, vendar naju je od tistega dne imela še rajši.

Premška šola je bila tedaj že popolna osemletka, čeprav se je pouk odvijal

v kombiniranih razredih in je imela samo dva učitelja, zakonski par Dragico in Hinka Kukovca. Kdor je hotel nadaljevati šolanje, je pa vendarle moral presedlati v nižjo gimnazijo, ki je bila v Ilirski Bistrici. Tja pa s Prema učenci nismo mogli po četrtem razredu, kakor bi bilo naravno, temveč šele po petem, ker je učitelj Kukovec, on je namreč poučeval v kombiniranih višjih razredih, zatrjeval, da po četrtem za gimnazijo še premalo znamo in bi težko shajali. Res je bil strog, vendar hkrati preskromen, kar se je v prvem razredu gimnazije takoj pokazalo. Gimnazijci, ki smo prišli tja s premske šole, smo se vse leto dolgočasili, ker smo razen nemščine, ki je na Premu nismo imeli, druge predmete za ta razred že obvladali.

V gimnazijo sta tedaj odšla starejša sošolca, Vilče Stegu in Miro Gardelin, leto za njima pa tudi jaz. Vilče in Miro sta se v Ilirsko Bistrico vozila s kolesom, saj sta prebivala v dolini ob glavni cesti Postojna–Reka in so doma redno uporabljali kolo. Sam sem moral hoditi drugače. Najprej, dokler je bilo vreme jesensko in pomladno znosno, peš (po cesti ali ob železniški progi), pozimi pa z vlakom. Tako v tistem času nismo imeli priložnosti za druženje. Stvari so se spremenile, ko so meni ob koncu drugega razreda gimnazije doma kupili kolo, da ne bom več pešočil dve uri do Ilirske Bistrice in dve nazaj, kar je bilo posebno hudo po šoli, ker sem se vračal že v večernih urah. Ko sem vožnjo s kolesom za silo obvladal, sem lahko z njim prvič šel v šolo. Tako smo se z Mirom in Vilčetom spet družili, saj smo se skupaj vozili k popoldanskemu pouku. Na cesti tedaj ni bilo kaj prida prometa, osebnih vozil je bilo malo, razen tedaj, ko se je začela turistična sezona in je bilo veliko nemških avtomobilov, ki pa so vozili zelo obzirno do nas otrok na cesti. Pač pa je bilo precej tovornjakov, za katere je splošno veljalo, da so na cesti nevarni, ker so vozili brezobzirno in ošabno. Vilče in Miro sta hitro opazila mojo »dobro« vožnjo, zato sta me na cesti redno jemala medse, ko smo vozili v koloni ob desnem robu ceste. In tako se je zgodilo, ko smo na poti v šolo vozili po Mežnarskem klancu – Miro spredaj, jaz v sredini in za menoj Vilče – da sta se dva tovornjaka srečevala prav ob naši koloni. Miro spredaj ni ničesar opazil in je peljal naprej, jaz pa sem se tovornjaka ustrašil in sem se s ceste vrgel v travo. Pri tem sem si močno odrgnil koleno. Vilče se je zaskrbljen in prav tako prestrašen ustavil ob meni, saj ga je resno skrbelo, ali sem si kaj hujšega naredil. Izkazalo se je, da bo ostalo le pri krvavem kolenu, to pa mi je Vilče, kakor pred leti na Premu komolec, povil s svojim čistim robcem, da ne bi krvav prišel v šolo in da se mi rana ne bi ognojila. Spet se je izkazala njegova blaga in sočutna narava.

Čeprav smo se med šolskim letom družili tako rekoč vsak dan in smo veljali za prijatelje, se ne spomnim, da bi se kdaj pogovarjali o bolj osebnih zadevah. Tudi tedaj ne, ko sva z Vilčetom že začela prve, nebolgljene pesniške

poskuse in sva jih objavila v bistriškem gimnazijskem glasilu Brinje, ki smo ga razmnoževali še na šapirografu. O svojem pisanju se nisva pogovarjala niti v času, ko sva obiskovala gimnazijo v Postojni, vedela pa je za najino početje sošolka Vida Baša, ki sva ji očitno oba zaupala v branje svoje pesmi. Odkritega pogovora o tem pa ni bilo. Marsikaj pa sva rekla o tem, kaj kdo bere. Vilče je že v tretji gimnaziji strastno prebiral francoske pesnike fin de siecla, zlasti Baudelaira in Verlaina, in to v izvorniku, jaz pa sem bil bolj vnet za Rusa Puškina in Lermontova, kolikor ju je bilo mogoče dobiti v slovenskem prevodu. Pri branju naju je, vsakega posebej, spodbujala tudi profesorica slovenščine Boža Brecljeva, ki je bila navdušenka tako nad francoskimi kakor nad ruskimi pesniki. Najbrž sva ji tako pomagala uresničevati njeno veliko ljubezen do literature. Nekako je tudi izvrtala, da nekaj piševa, čeprav ji denimo jaz o sebi tega nisem povedal, ker me je bilo strah, da to, kar pišem, nima nobene teže. Pritegnila naju je k sodelovanju pri gimnazijskem literarnem glasilu Proteus (?). Od tedaj sva bila oba velikokrat pri njej na pogovoru, vsaj jaz največkrat o literaturi, vendar se pri njej z Vilčetom nisva nikoli srečala in nikoli pogovarjala o tem, kaj pri profesorici počneva. To je bil nekakšen tabu. Profesorica pa je oba zelo cenila in to včasih povedala tudi javno, iz česar je med dijaki postojnske gimnazije nastal vtis, če ne morda celo prepričanje, da smo nekakšen literarni krožek. Vedelo se je tudi, da Vilče namerava študij nadaljevati na ljubljanski slavistiki, jaz pa sem še kolebal med gozdarstvom in slavistiko.

Vilče je po maturi na veliko presenečenje vseh, ki smo ga poznali in se kakorkoli družili z njim, odšel na študij bogoslovja, v lemenat. Vsi smo bili začudeni, saj Vili Stegu ni veljal za tako vernega, da bi želel postati duhovnik. Tudi njegova sestra Anka, ki je prav tako leto za nami obiskovala gimnazijo, o tem ni bila kaj prida zgovorna, zato nismo silili vanjo, zlasti zato ne, ker smo vsi glasno zagovarjali idejo o svobodni osebnosti in svobodnih odločitvah. Le profesorica Brecljeva mi je nekoč namignila, da ona ve, zakaj je Viljem šel v lemenat, da ga globoko razume in ga pri tem podpira. Nič več; globine te Vilčetove odločitve so ostale nekakšna skrivnost, ki se je nismo več dotikali.

Po svoji maturi sem še vedno kolebal med gozdarstvom in slavistiko, k odločitvi pa mi je pomagala občina, ki mi je štipendijo za študij gozdarstva zavrnila, ponudila pa mi jo je za študij slavistike. In tako sem pristal na slavistiki, česar pa nisem nikoli obžaloval. Tam so me kmalu sprejeli v svoj krog pesniki Herman Vogel, Marko Kravos, Aleksander Peršolja, Miha Mate, Evald Flisar in drugi, s katerimi smo prirejali literarne večere v Ljubljani in drugih krajih, celo v Trstu.

Z Vilijem med študijem nisva imela stikov; občasno sem kje zasledil kakšno njegovo pesem in jo z zanimanjem prebral, ton njegovega razmišljanja

in čustvovanja pa mi ni dal miru. Nikakor nisem mogel sprejeti misli, da je z vsem srcem usmerjen v duhovniški poklic, za katerega se pripravlja. Nekega popoldneva, bil sem v tretjem letniku, pa na vrata moje skromne študentske sobe potrka Vilče. Seveda sem ga bil vesel, osebni pogovor pa tudi tokrat ni stekel. Spet sva se pogovarjala največ o tem, kaj kdo bere. On je poročal o Sartru in Camusu in drugih avtorjih, zlasti filozofih personalizma in eksistencializma, jaz pa sem tedaj vzporedno bral Aristotelovo Poetiko in Nietzschejevo Voljo do moči. Marsikaj sva v pogovoru preložila, osebnim vprašanjem, zlasti o pisanju, pa sva se oba izogibala kot vročemu kostanju.

Ko se je že začel poslavljati, sem ga pa vendarle naravnost vprašal: »Razloži mi vendar: kaj te je potegnilo v študij bogoslovja in odločitev za duhovniški poklic? Saj vem, da si veren, nikoli pa nisem mislil, da si tako veren.« Skoraj otrpnil je in po daljšem premisleku odgovoril: »Bojim se, da tega ne boš razumel. Zbogom!« in je odšel skozi vrata. Dobro sem slišal, da ni rekel »na svidenje«. Bilo mi je žal, da sem ga sploh vprašal, in to mi občasno nepojasnjeno obremenjuje vest še danes.

Nikoli več se nisva srečala, kljub temu sem mu poskušal duhovno slediti. Najbolj po reviji 2000, katere ustvarjalni sodelavec je bil. Tam sem bral zlasti njegove pesmi, ki so me vedno bolj potrjevale v občutju, da njegova duhovniška usoda ni tako brezpogojna, kakor je bilo mogoče kje prebrati. Prebiranje njegovih pesmi v posmrtni zbirki Ugašajoče sanje me je v tej veri samo še potrdilo, zato sem ob obisku njegovega groba ob desetletnici prerane smrti skiciral tole pesem:

ROTITEV

(Na grobu Vilija Steguja)

*Vsega Najvišji,
ti veš,
čemu si ga skušal,
ko si dopuščal,
da tvoj je služabnik
svoje seme v veter sejal,
ti veš,
čemu si mu žetev jemal.*

*Saj vendar njegove si krike
poslušal!
Ali si pisal v ploščo kameno,
kar te je spraševal?*

*Ko si onstran obzorja
ga vodil s silo ognjeno,
ali si vse mu odgovore dal?*

*Zdaj v tvoji hiši prebiva.
Ali mu mirni je dom?
Si ohladil z desnico
pekočo mu rano,
ki jo v dušo izjedkal je dvom?*

Na Premu, 26. 9. 1999

Tega dne je bil po maši v cerkvi svete Helene na obnovljenem premskem gradu tudi nekakšen simpozij o Viliju Steguju. Veliko je bilo besed zlasti o njegovi neomajni veri in vdanosti v Božjo voljo, manj o njegovih iskanjih in duhovnih stiskah. In občutek me je obšel, da se ga po smrti malce preveč polaščajo.

V Škofji Loki, 9. aprila 2013

Marija Senjur

Vera je visoka gora ...

Po zadnjem srečanju z več sošolci (50. obletnica mature, maja 2013) veliko premišlujem o tem, da je na svetu, v Sloveniji in Ljubljani, veliko ljudi, ki se posebej trudijo opravljati svoje poslanstvo. Opažam, da velikokrat ne prepoznamo njihovega namena, saj nam je ta na zemlji prikrit. Nekdo zanj ve in ga tudi spremlja.

Takšni ljudje živijo in so živeli med nami, pa nismo vedeli, kaj je z njimi hotela povedati in pokazati narava. Tako je pred približno petdesetimi leti med nami živel, deloval, se trudil pomagati obupanim, Vili Stegu. V gimnazijskem času smo vsi mislili, da bo pristal v najlepši pokrajini, ki je zlepa ne bo konec. In res je ta prišla pri njem kot navdih za pesem, kot luč za osvetlitev teme, kot klic za beg iz samote.

Nekaj časa je ostala in na koncu izginila kot ponikalnica na Krasu, ki ga vsi poznamo.

Sreča je biti ljubljen, še večja ljubiti, največja zadržati milost in moč ljubezni v sebi za večno. Tako je Vili razlagal ljubezen in njeno moč na dan, ko je bil posvečen v duhovnika. Ob brskanju po spominu sem se spomnila tudi, kaj je ta dan rekel o veri: »Vera je in naj bi bila »trdnost«, človeški značaj pa je nenehno spreminjanje, večno nagnjenje k lagodju, ne k višjemu in polnosti.« Da je vera visoka gora resnice, ki osvobaja, je menil. Včasih visoka gora lepote, ki neusmiljeno boli, saj je pot do te strma. Na gori se muke razblinejo, hoja navkreber je pozabljena, smisel dosežen. Pogled z gore seže na vse strani neba, vse je ena sama luč. Rekel je, da se tako tolaži, ko je spodaj, in v mislih uhaja na vrh, k luči.

V Ljubljani, junija 2013

* * *

Vilija imam v najlepšem spominu. V zadnjem letniku je sedel na moji levi. Med poukom mi je vedno kaj šepetal, a ker sem na tiso uho slabo slišal, sem glasno ugovarjal »Daj mi mir!« Profesori so to drugače razumeli.

Vili je bil dober in najboljši v jezikih.

* * *

Spominjam se Vilijevega službovanja v Solkanu. Bil je toleranten do ateistov. Rekel je, da ni pomembno, da si vseskozi v cerkvi, važnejša so dobra dela in pozitivna naravnost.

* * *

Zdel se mi je nežen, umirjen in prijazen fant. Pisal je pesmi.

* * *

Za teologijo se je težko odločil. Bil je drugačne narave. Slavistika ga je zelo mikala. Ko je služboval v Nemčiji, nas je pogosto obiskoval. Prinesel je kakšno knjigo ali revijo 2000. Pripovedoval mi je o delu z mladimi.

* * *

V zadnjem razredu gimnazije sem bil poleg, ko je na šolskem hodniku ogovoril prof. Brecljevo in jo vprašal, kako naj se odloči glede študija. Odgovorila mu je: »Življenje je prekratko za en sam poljub, ki ga želi srce ...«

* * *

Profesorica zemljepisa je nenapovedano spraševala in bili smo nepripravljeni. Le Vili je vse znal. Bili smo hudi nanj, ker ga je učiteljica hvalila in hvalila.

* * *

O Viliju hranim zelo lepe spomine. Tudi po gimnaziji sva se srečevala. V Solkanu je bil prevzet nad svojo službo. Šla sem k njegovi maši in me je prepričal o svoji predanosti. Zavedal se je svojega poslanstva, da se bo daroval za ljudi, bil opora na njihovi poti.

* * *

Nekega dne, ko sem šel po Miklošičevi, me je nekdo močno udaril po hrbtu. Prestrašil sem se, saj sem pomislil na kaj hudega. Ko sem se ozrl, je pred mano stal Vili. To je bilo najino zadnje srečanje. Smatram, da je bil Vili eden najboljših dijakov.

* * *

Bil je boem. Cenil je globoko doživete pogovore.

* * *

Večkrat je prišel k moji klopi. Nekega dne: »Veš, jaz bom pa šel na teologijo.« Oba sva ostala brez besed. To je bilo njegovo prvo sporočilo. Rada sem ga poslušala.

* * *

Spominjam se njegove bistrosti. Razmišljajoč. Vase zaprt, pogosto sam zase.

* * *

Moja gorečnost je bil šport, zato Vili nikoli ni prišel k meni. Bil je ponosen Slovenec. V tujini je med drugimi narodi povzdigoval svojega. Kadarkoli sem se srečal z njim, sem začutil gorečnost.

* * *

Ohranila sem ga v lepem spominu. Bil je odličen slavist in še marsikaj. Vsako jutro, ko je stopil z vlaka, je še pred poukom tekel v postojnsko cerkev.

* * *

Mislim, da se je Vili bal pokazati svoj pravi obraz. Mogoče zaradi takratnih političnih razmer. Tedaj je bilo na prvem mestu bratstvo in edinstvo, on pa je bil izrazito ponosen Slovenec. Izhajal je iz krščanske družine in ni imel enakega položaja v družbi, ker ga sistem ni dovoljeval.

Ko sem ga med študijem srečal v Ljubljani, sva se razveselila drug drugega. V šali sem mu rekel: »Kje pa si, Vili? Mi preganjamo dekleta po mestu, tebe pa nikjer ...« Odgovori mi je: »Vsi smo krvavi pod kožo.«

Tone Ciglar

Nekaj misli, primernih tudi za Vilijevo sedemdesetletnico²

Dva svetova: prvi malega maturanta, drugi sedemdesetletnika, pa isti ljudje. Bili smo brez preteklosti, pa s prihodnostjo; sedaj smo ljudje s preteklostjo, pa brez prihodnosti, kar se tiče naših dni na Zemlji. Nič več ne tekmujemo v hitrosti, gibčnosti, moči, lepoti ..., to ni več naš svet, to je svet preteklosti. Naša moč je v življenjski izkušnji, imenuje se modrost. Če velja: mladost je norost, velja tudi: starost je modrost!

Vadišče našega življenja je bila gimnazija. Gymnasion je v antični Grčiji prostor za telesno vadbo, telovadnica, prostor za telesne vaje, da bi dosegli ideal telesne lepote. Beseda prihaja od pridevnika gymnos = nag; odložiti je bilo treba vse: obleko, čast, položaj in nastopiti samo z močjo; vsi izenačeni. Šteli sta samo

2 Dragi Pavle! Glede dragega Vilija naslednje. Bilo nas je takrat veliko in smo bili, razen na predavanjih, daleč narazen. Tako nisva imela kakšnih posebnih stikov. Živo pa mi je v spominu njegova nadarjenost, ljubeznivost, družabnost; z lahkoto si z njim vzpostavil stik, bil je cenjen in spoštovan. Moja generacija »malih maturantov« je lani dopolnila 70 let. Ob slavlju sem jim za mizo namenil tudi voščilo. Zdaj to voščilo izrekam tebi za lanskih in Viliju za letošnjih 70 let. Pozdrav in vse dobro. Tone Ciglar, Črensovci, 23. junija 2012

moč in spretnost. Pozneje je bila dodana tudi duhovna razsežnost: vadba telesa in vadba uma. Mlad človek naj bi uskladil obe razsežnosti. Postal naj bi lep po telesu in moder po duhu – kalokagathia: kalos = lep, agathos = dober.

Besedo gimnazija bi torej lahko poslovenili kot nagišče: nič privilegiji, nič stan, nič drugo, samo umsko prizadevanje, telovadba duhovnih moči in spretnosti, ki naj bi jih spremljala tudi telesna telovadba. In smo telovadili in se pretegovali ...

In sedaj? Nič več nismo na/v gimnaziji. Nič več nam ne pristojí, da bi bili gymnos = nagci: telesno smo oveneli, duhovno pa bi morali biti dozoreli. Končujemo življenjsko univerzo – vseučilišče. Universus = ves, vesoljni, universitas = splošnost, celota, vesoljni svet.

»Dni naših let je sedemdeset let ...« Pa se nekoliko pomudimo ob numerologiji, ob tisti, ki jo že tisočletja prede judovska modrost in se nam je ohranila v Svetem pismu. Misel je vzeta iz 90. psalma.

Število 70 pomeni celovitost, totalnost. Je število neomejenosti. Univerzalnosti. Pomeni čas, ko naj bi dosegli vse, kar smemo pričakovati od človeka, ki se je uresničil v celoti: telesno, duševno in duhovno. Pri sedemdesetih naj bi dosegli cilj, popolnost, dovršenost, če hočete zrelost, modrost, svetost.

Število 70 je desetkratnik števila sedem, kar pomeni dvojno popolnost, superlativ. Torej uresničenje vse resničnosti, celo vseh možnosti. Kdor ni pri sedemdesetih dosegel popolnosti, mu bo morda dano dočakati osemdeset let, če bo seveda narava ta napor prenesla, da bi popolnost, za katero je bil poslan v življenje, vendarle dosegel.

Število 7 (sedem). Sedem dni v tednu, sedem planetov, sedem stopenj popolnosti ... Sedem pomeni celoto nraavnega reda, vso energijo. Egipčanom je bilo število 7 simbol večnega življenja. Lunina mena traja sedem dni. Smisel spremembe po izpolnjenem ciklu in pozitivni obnovi. Sedem simbolizira celotnost prostora in celotnost časa. Sedem prinaša preoblikovanje in ima zato moč sama v sebi. Janezovo Razodetje ima število 7 kar 40 krat. Pomeni polnost izpolnjenega časovnega obdobja. Dopolnitev časa, ere, faze, polnost milosti.

V judovstvu sedmerokraki svečnik. Prispodoba sklenjene celote v svoji popolnosti, posebna božja urejenost zemeljskih stvari, sedem dni stvarjenja, sedmi dan, sedmo leto (sobotno), ureja čas, delo in bogoslužje, koledar praznikov. Sedemkrat na dan so klicali Jahveja ...

Število deset (10) pomeni totalnost, dopolnitev, vrnitev k enotnosti, simbol univerzalne kreacije. Pomeni, že desetkrat smo dosegli to, kar bi naj dosegli, za kar smo poslani v bivanje.

Iz tega lahko vidimo, da je poimenovanje naših let s starostjo napačno

in zgrešeno, kajti doseči to, kar moraš doseči, je višek, je vse, je modrost, torej zrelost. Torej se lahko imenujemo dozoreli, smiselno smo zaključili cikel, postali smo univerzum, eno s tistim, ki je, bivajoči, vključeni v neskončnost, torej trajni, odrešeni, večni, božanski.

Za sklep pa misel, ki je ob koncu nekega slavilnega psalma iz zbirke Sedem dni večnosti, kjer pojem hvalnico obrazu zrelega človeka: »Babica, prababica (mamica), poglej vendar svoj zgubani obraz. Tak je kot poln žitni klas: nič več ne zelení, nič več ne cvetí, v zlato skorjo kruha se spremeni.«

Doma so me učili, da je treba kruh spoštljivo poljubiti. Za vaših sedemdeset zrelih let vas spoštljivo poljubljam kot zlato skorjo kruha in vam voščim še več polnih in zrelih let.

Tistim na oni strani, kjer je že tudi dragi prijatelj Vili Stegu – pa privoščim bogato življenje v Bogu!

V Ljubljani, 21. marca 2013

Janko Jarc

Zidam, Vili. Zidam!³

Mladostni spomini

Mimogrede pogledam na koledar in kar ne morem verjeti. Dva meseca že nosim božič v sebi.

Začelo se je tistega turobnega septembrskega dne tam gori na Premu, ko je nebo komaj zadrževalo deževne kaplje med oblaki in je hladen veter dal vedeti, da tudi na Primorsko prihaja jesen.

Ljudje so počasi prihajali po ozki cesti in se ustavljali pred Vilijevim domom. Prišli smo po zadnje slovo.

Še otožna pesem in množica se z avtomobili odpelje tja gor proti Premu, sam pa sem se peš napotil po bližnjici in prek strmih travnikov proti farni cerkvi. Hotel sem iti po poteh, ki jih je prehodil Vili kot otrok, kot fant, bogoslovec, novomašnik, kaplan in nato izseljenski duhovnik in iskal sem misli, ki jih je nosil v sebi, ko se je vzpenjal proti svoji farni cerkvi.

Slovo. Preprosto, slovesno, mogočno, da sta se naselila v duši mir in upanje.

Po pogrebu sva se srečala z urednikom. Pričakoval sem, da mi bo rekel: »Nič ne pišeš!« Pa sem se zmotil.

A sva se srečala še enkrat.

»Odhajaš?« me je vprašal na stopnicah.

»Da,« sem bil kratek in hotel oditi.

»Misliš kaj na božič?« Obotavlja je obljubim.

Noč je že, ko se sam vračam v dolino. Po ozkih ulicah vleče veter, pomešan

³ Preden sem začel pisati te spomine, sem prebral, kaj se mi je zapisalo v črtici *Božič je kakor most*, objavljeni leta 1990 v januarski številki revije Ognjišče: »Mimogrede pogledam na koledar in kar ne morem verjeti. Dva meseca že nosim božič v sebi.« Janko Jarc-Smiljan, *Samo še pet minut*, Božič je kakor most, str. 137–140, Ognjišče, Koper 2012.

s hladnimi kapljami. Vas, nad katero kraljuje cerkev, ostane za menoj. Še zadnja hiša in objame me tema. Le sem pa tja pripelje za menoj avto z zapoznelimi pogrebci in za kratek čas preglasi glasove mojih korakov.

Spomini pridejo kar sami od sebe, za trenutek se mi tudi zazdi, da ne hodim sam in da spomini niso samo spomini. Kot da se ponovno pogovarjava, kar sva si rekla že pred leti, ko sva se – saj res! – zadnjič srečala.

Pripovedujem mu, kako zidam hišo, z vsemi nepomembnimi podrobnostmi vred.

»Vem: temelji, plošča, stene, streha, omet ... Poznam to! Kaj pa družina?«

Povem mu, da je z družino vse v redu, le časa nimam veliko zanjo.

»Za oboje moraš imeti čas! Oboje moraš zidati hkrati.«

Mislim si: lahko govoriš, ko nisi v moji koži! Pa sem tiho.

»Imaš kakšen hobi?« me preseneti.

»Zidam, Vili. Zidam!«

»Ko boš star, pa ne boš vedel kaj početi.«

Še to, si mislim, nato pa mi pride na pamet odgovor.

»Pišem.«

»Vem, preberem. Veš, važna je misel, na katero potem nanizaš zgodbo.«

»Vidiš, pravkar me je urednik prosil, naj napišem božično zgodbo, toda kako naj jo napišem, ko pa bo letos dela prost dan, jaz pa že dolgo nisem doživel takšnih praznikov.«

»To sploh ni pomembno. Pomembno je, kar je v tebi. Veš, najlepše, najbolj pristne božiče sem doživel med preprostimi, utrujenimi, zgaranimi ljudmi.«

»Ampak ... «

»Ali si sploh dojel skrivnost božiča?« me vpraša tako, da sploh ne vem, ali mi je to vprašanje res kdo zastavil ali pa sem si ga postavil sam.

Obstal sem sredi ceste.

* * *

Z Vilijem sva se srečala že prvi dan najinega bivanja v ljubljanskem semenišču. Pater Grošelj mi je namreč nekaj dni pred tem naročil, naj ga lepo pozdravim. Ko smo se torej zbrali v veliki dvorani, sem glasno vprašal, kdo je Vili Stegu. Javil se je droben fant poleg mene.

»Pozdrave imam zate. Od patra Grošlja,« mu z nekim zanosom povem.

Vili ni rekel nič, le nekoliko je razpotegnil ustnice in skomignil z rameni, da niti slučajno nisem vedel, kaj naj bi ta odgovor pomenil.

Čez kakšno uro sva se znova srečala. S še dvema drugoletnikoma so nama

namreč določili isto sobo v znamenitem Kapitlju.

Najprej sem opazil njegovo značilno lahkotno hojo in njegove hitre, kar odsekane kretnje, podobni pa so bili tudi njegovi odgovori, za katerimi je stal z vsem svojim mišljenjem, ki pa so vedno dopuščali ugovor.

Veliko smo se pogovarjali. Pogosto me je presenetil, s takšno lahkoto je pripovedoval svoje spomine na dom, domače, profesorje ... Oboževal je profesorico slovenščine. Z njo so se dijaki očitno menili tudi stvari, ki ostajajo ponavadi neizrečene. Vedno znova pa se je vračal k vraževerju, ki ga je srečeval od otroških let naprej in proti kateremu se je z odraslimi po svojih močeh boril. Ampak, včasih sem imel občutek, da se ga je dotaknilo bolj, kot si je bil pripravljen priznati, in da se vsega še ni čisto otresel.

Kar nekajkrat je povedal, kdaj je najgloblje doživel mašo. Italijanski skavti so prišli v njihov kraj na delovno akcijo. Delali so cele dneve, tudi duhovnik, ki je bil z njimi. Zvečer so bili utrujeni, da so se pri maši komaj držali na nogah. »V tako, s trpljenjem pretkano, mašno daritev še nisem vstopil!« je dejal in dodal tisti posebni »joj«, ki ga slišim še danes.

Med obveznimi učnimi urami je delal vse mogoče. Nisem imel občutka, da bi se veliko učil. Meni je prehod od tehničnih predmetov na filozofske povzročal kar precej težav in sem za učenje porabil veliko časa, ocene ob semestru pa so bile povprečne. Po izpitih nas je obiskal rektor (njemu smo morali oddajati listke z ocenami o opravljenih izpitih). Vilija ni bilo v sobi. Da smo bili pridni, je dejal rektor, in pristavil: »Gospod Stegu je pa res priden in dober študent. Same najboljše ocene!« Bili smo presenečeni, saj smo vedeli, koliko se je v resnici učil. Da je bil na postojnski gimnaziji med najboljšimi, sam ni nikoli pravil. To sem zvedel mnogo let pozneje.

Včasih je tako mimogrede omenil, da je z denarjem na tesnem. Ko je svojo stisko še nekajkrat omenil, me je začela peči vest. Sam sem namreč med počitnicami pomagal očetu in si s tem prihranil toliko denarja, da sem si pokrival izdatke med letom. Ob Vilijevi stiski me je postalo nekako sram. Vem, da sem mu dal 500 din, koliko je bilo vredno, ne vem. Vili me je veselo pogledal, se zavrtel na peti in dejal: »Denar imam! Kaj naj pa sedaj naredim? Gremo v kino!« Odhitel je iz sobe, poiskal nekaj prijateljev in so odšli, in to med drugim delom popoldanskega učenja.

Da pesnikuje, nam ni razlagal. Nekoč nam je le pokazal neko pesem. Saj ne vem, katero. Če se prav spomnim, je dekletu z rumenim predpasnikom nekaj držalo v roki. In mi literarni nevedneži smo ga spraševali, zakaj ima prav rumen predpasnik, in še kakšno temu podobno vprašanje. Potem o svojem ustvarjanju ni več spregovoril.

Če me vežejo spomini na Vilija, na prvi dan bivanja v semenišču, me tudi

na zadnjega, ko sem se po daljšem premisleku odločil, da se od te hiše poslovim. Tisti dan me je prosil, če bi ga z avtom zapeljal v Kamnik, kjer je njegov brat naročil voz. Ko sva se ob vrnitvi poslavljala, mi je dal relief Marije na žametni podlagi. »Ne počuti se ne zmagovalca ne poraženca. Sledi svoji odločitvi. In,« je pristavil, »ne naveži se na dekle, dokler ne rešiš problemov v sebi.«

Obiskal sem ga, ko je bil že diakon. Sedel je sredi sobe, obkrožen s kupi knjig.

»Študiraš?« ga nagovorim.

»Ne, brevir molim!«

»Brevir?« se začudim.

»Ja. Brevir v slovenščini! Skoraj vsako vrstico moram poiskati v drugi knjigi.«

»Ampak, saj ga še ni dovoljeno moliti v slovenščini!«

»Kdor vložil v to molitev toliko truda, kot ga jaz, ga lahko!«

Ko sva se zadnjič srečala v Solkanu, je bil poln mladostnega ognja in načrtov. In spet me je presenetil s svojim poznavanjem drobnih skrivnosti življenja. Le od kod jemlje to modrost, sem se spraševal.

Na letniška srečanja ni prihajal. Je bil pač daleč od doma. Junija 1989 pa je po dolgih letih prišel v Sostro. Žal se tistega srečanja sam nisem udeležil in sem tako zamudil zadnjo priložnost, da bi se videla. Čez nekaj mesecev je namreč umrl. Morda, premišlujem, morda je tako tudi bolje. V sebi, v svojih spominih ga nosim mladostnega, živahnega, polnega energije in novih načrtov. Naj takšen prebiva v neskončnosti tega sveta, v katerega je tako veroval.

V Ljubljani, 11. februarja 2013

Jože Krašovec

Hvala za sporočilo in vabilo. Žal imam zadnje mesece zaradi redakcije Svetega pisma in drugih obveznosti neprekinjeno izredno stanje, zato pri uresničitvi zamisli pri najboljši volji ne morem sodelovati.

Sobrata Vilija se spominjam predvsem v molitvi.

Z najboljšimi željami Te lepo pozdravljam,

Jože Krašovec

V Ljubljani, 4. marca 2013

Janez Kebe

Ne morem Ti obljubiti, da bi kaj napisal o Viliju.

Prvič, ni bil z menoj v sobi in z njim nisem bil kako drugače povezan. Tudi se ne spominjam, da bi šel kdaj z njim na sprehod. Spominjam se samo, da je

bil rad oblečen v lepe temno rdeče jope, ki jih je sam pletel, in njegovih besed, ki so bile tudi napisane pod njegovo fotografijo ob obletnici letnika: »Perverzno brozganje«. Mislim, da je bilo tako. Jaz sem bi takrat pri vojaki, ko je bila narejena tista tabla s fotografijami.

Res Ti ne morem ustreči. Mogoče si prebral moje spomine v knjigi Cerkniško jezero in ljudje ob njem (760 strani), kjer opisujem tudi življenje v semenišču?

Na Kopanju, 25. marca 2013

Milan Kšela

Eden izmed odličnih, perspektivnih sobratov

Moji spomini na našega sobrata Vilija Steguja so, moram priznati, bolj skopi, oddaljeni, blede, ne vem, kako bi se izrazil, da ne bi delal Viliju krivice, sebi pa sramote. Tako je, pa vendar ...

Spominjam se ga kot enega takrat mnogih bogoslovcev, tudi mnogih primorskih. V internem časopisu »Pogovori« smo kdaj pa kdaj brali kakšno njegovo pesem, esej ... Spominjam se, da je bil mehka, globoka duša z igrivimi očmi. Da je bil na neki način svetovljan, pa sem Vilija doživljal potem, ko je šel za izseljenskega, zdomskega duhovnika ... Razumljivo je, da za tako duhovniško poslanstvo ni sposoben vsakdo, posebno še v tistih časih ... Takrat sem se zavedel, da imamo v Viliju sobrata, čigar ime bo zapisano v zgodovino slovenskega naroda. In to se zdaj uresničuje vedno bolj; tudi na podlagi dogodkov, ki bodo na Premu 23. 8. 2013. Me je pa zelo presenetila njegova nenadna smrt pred 24

leti. Prišel je na dopust in umrl. V zvezi s tem naslednji dogodek. Tiste dni sem se mudil v Ljubljani po opravkih. Pa grem po Poljanski cesti mimo Teološke fakultete in srečam našega rektorja Janeza Oražma. Malokdaj sem ga srečal, odkar sem bil že duhovnik v pastorali. Tistega septembrskega dne 1989 pa sem ga srečal. Komaj sva se z *atom* dobro pozdravila, že mi je dejal: »Zdaj ste izgubili enega odličnih, perspektivnih sobratov vaše generacije; pa tako mlad, res velika izguba, pa tako nenadno je umrl ... škoda, škoda ...« Tako je glasno razmišljal naš semeniški predstojnik. Ne vem več, kaj sem mu odgovoril. Šele pozneje sem počasi dojel, kaj je hotel naš nekdanji rektor s tem povedati. Prav gotovo to, da je naš sobrat Vili Stegu v svojem kratkem življenju – živel pa ga je intenzivno in polno –, da je v kratkem času izpolnil svoje poslanstvo ...

Zadnji moj spomin nanj pa je, ko smo na enem izmed srečanj letnika obiskali njegov grob na Premu in zanj molili.

V Brežicah, 27. maja 2013

Ivan Maslo

Tri iskrice in dvakrat prvič

Prva iskrica

Četudi sva oba iz bližine Velke vode (reke Reke), sem ga spoznal šele v bogoslovju. Vili je srednjo šolo preživel v Postojni, jaz v Pazinu. Spominjam se ga v temnordeči »majci«, ki si jo je sam spletel (»ustvaril«). Po lemenatu je »špinciral« s pletilkami (s »štancami«, kakor rečejo v Bistrici) v rokah. Pesnik, filozof pa tudi umetnik. In sva se kar razumela.

Druga iskrica

Ugotovila sva, da sva služila vojaški rok pod istim komandantom (Sulejmanom Didićem). Jaz v Štipu, on v Bosni. Oba je na poseben način »šraufal«. Vili je bi priča njegovi smrti, ko je zgorel v lastnem avtomobilu. Skupaj sva se ga spomnila in prosila, da bi mu bil Gospod milostljiv.

Tretja iskrica

Nova maša na Premu. Prišel sem že v soboto zvečer in prespal v Spodnji Bitnji pri Ludvetu, ki je bil doma s Trnovega. Novo mašo je pel eno leto za menoj, ko sem bil že kaplan v Cerknem. Moj spomini so zbledeli in se ne spominjam podrobnosti.

Prvič z Vilijem čez državno mejo v Trst

Moja nova maša je bila pred vrati, jaz pa še brez novomašnega križa. Z Vilijem sva šla v Trst do Furlana in ga kupila. Nato sva se z avtobusom odpeljala v Trebče, kjer je bil za župnika gospod Rozman, Vilijev sorodnik.

Še enkrat prvič

V bistriški cerkvi sv. Jurija sem prav Viliju prvič rekel *Jaz te odvežem tvojih grehov*. Upam, da je ta novomašnikova odveza pomagala, da je pri Bogu in se mi zdaj pridušeno smeji.

V Batujah, 20. maja 2013

Anton Štekl

Spomini na sošolca Vilija Steguja

Moram reci, da so ti moji spomini bolj skopi.

Ko sem leta 1965, sredi marca, prišel od vojakov, sem se, po desetih dneh zadrževanja doma, takoj vpisal na Teološko fakulteto v Ljubljani. V bogoslovju sem med drugimi neznanimi obrazi srečal tudi Vilija. Ker smo imeli vsak teden obvezne sprehode (vsaj po dva bogoslovca skupaj) in je bila rektorjeva želja, da ne bi hodili skupaj vedno eni in isti, sva vsaj dvakrat šla tudi z Vilijem naokoli. Tako sva se поблиže spoznavala. Takoj sem opazil, da je Vili nežna, pesniška duša; da je človek, ki veliko bere, pa tudi veliko piše in prevaja.

Videl sem, da se značajsko precej razlikujeva. Zdel se mi je nekoliko preveč vase zaprt, nekako otožen, razmišljujoč, tih in umirjen, dasi ga je občasno izdajala neka »sveta jeza«. Rekel bi, da je bil s knjigami vsaj »zaročen«, če že ne »poročen«. Jaz sem bil, nasprotno, veseljak, ki bi samo prepeval; rad sem se ukvarjal s športom in užival sem v fizičnem delu.

V jeseni, leta 1978, smo se bogoslovci mariborske škofije preselili v Maribor in s tem so se nehali tudi stiki z bogoslovci iz drugih dveh škofij. Po mnogih letih sva se spet nekajkrat srečala na sestankih zdamskih duhovnikov. On je deloval kot dušni pastir v Gospodovem »kamnolomu« za Slovence v Ingolstadt, jaz pa v Zahodnem Berlinu. Na teh sestankih (dvakrat na leto) smo med drugim tudi drug drugemu potožili, kako se nam godi. Vili je zelo dobro poznal politične razmere v naši domovini in po večerih rad v družbi o tem razpravljaj. Zanimivo, da sva imela prav z njim zelo podoben primer: njemu je UDBA trgala živce po najožjem sodelavcu, meni pa tudi po mojem najožjem sodelavcu.

Vili je vztrajal in trpel, jaz sem jo po petih letih »pobrisal« iz Berlina. Doma sem dobil obširno prazupnijo Šmartno pri Slovenj Gradcu. Tu sem kmalu

spoznal nove prijatelje. Z mladim zakonskim parom, Brankom in Darjo, smo se konec januarja 1988 podali z avtom v Berlin. Želela sta, da jima pokažem velemesto, kjer sem preživel nekaj bridkih let. Med potjo smo se pozno zvečer ustavili pri Viliju v Ingolstadtu. Nadvse ljubeznivo nas je sprejel in nam ponudil tudi prenočišče, kar smo z veseljem sprejeli. Vsi trije smo ga občudovali, kako spreten je bil pri pripravi tople večerje. Bolj natančno kot jaz se spominjata moja prijatelja, da nam je kot glavno jed pripravil zajčka po avstralsko. Med kuhanjem pa nam je na veliko pripovedoval o tem in onem. Večerja je bila imenitna; zalili smo jo z izbornim vinom. Vili se mi je tokrat zdel kot prerojen; vesel, sproščen, navdušen. Po večerji nam je pokazal številne zbirke svojih pesmi in prevode mnogih tujih pesnikov. Mojima prijateljema je dal s seboj nekaj svoje literature.

Po zajtrku nam je razkazal mesto in njegove znamenitosti. V katedrali sem iz radovednosti malo premaknil del tridelnega oltarja (triptih) in s tem sprožil alarm. Vili je pohitel v zakristijo do neke redovnice, ki je preprečila, da niso prišli varnostniki ...

Za Vilijevo smrt sem zvedel dva dni po pogrebu, prepozno, da bi se lahko udeležil žalnih slovesnosti, ostal sem na Dunaju, kjer sem bil tedaj dušni pastir.

V Mariboru, 27. aprila 2013

**Prijatelji
iz kroga 2000**

Pavel Peter Bratina

Trije drobni spomini

Vili Stegu je bil doma s kmetov v brkinskih grapah in bregeh. Večkrat mi je pravil o njih. O pokrajini med Snežnikom in Vremščico. O trdem delu, zlasti o košnji. In me vabil, naj ga kdaj obiščem.

Sprejel me je oče. Ne prevelik in ne presuh možak, s plešo, ki se je svetila podnevi in ponoči. Malce je pohrkaval skozi nos in se prijazno pogovarjal.

Ni govoril. Skoraj vse je bilo iz Svetega pisma. Saj so ga zanimale podrobnosti, saj je želel vedeti, kje sem doma in kako je pri nas na Vipavskem. A to je bilo ogrevanje za tisto glavno: za besedo o življenju. Tudi večnem.

Ni maral ljudi, ki so živeli plitvo. Hiteli po župi prežganki skozi življenje. Iskali lagodnih rešitev. »Sveto pismo namreč pravi ...«

Da. Sveto pismo pravi, da si boš v potu svojega obraza služil vsakdanji kruh. Kjerkoli že.

Tudi Vili, tudi njegov drugorojenec. Prvorojenec mu je namreč umrl prej, ko je zlezal iz pleníc. In Vili je zasedel njegovo mesto.

Večkrat sem obiskal Potočnikovino, Stegujevega Vilija rojstno hišo ob potoku pod mogočnim dvoglavim premskim hribom. Skoraj vedno poleti, da sem prijel za kakšno delo. Zlasti za koso.

V Nogradih sva se z Vilijem na žive in mrtve dajala z ojstrico in drugimi upornimi zelmi. Trt tam že zdavnaj ni bilo več. Ostal pa je spomin na čase, ko so jim podnebne razmere še omogočale rast in rodovitnost.

Malce trmasto sva vlekla vsak svoj rezen, bentila nad skritimi čempi in kamni, da sta kar naprej peli osli, pa tudi klepile. Bil sem malce spretnejši, zato je moral pošteno sopihati za menoj, da ne bi zaostal. Tako je šlo ves dopoldan, dokler je bilo kaj rose. Ko se je posušila, sva odnehala tudi midva.

Kosilo naju je čakalo doma. Po njem tudi kratek počitek. Umaknila sva se

v Vilijev brlog. Uredil si ga je že študent. Skromna sobica, kakor je bila skromna vsa domačija; z bivalnim delom na zahodni strani in gospodarskim na vzhodni. V tem sta bila listnik in hlev, nad njima senik.

Popoldne sva obračala in grabila. Z nama je bila tudi mati Ivanka.

Lepši, predvsem pa večji travnik je bil v bregu nad hišo. Nekoč so bile tam njive, po katerih so ostala napol poravnana tla, da se je kosa zatikala in ni stekla. Obakraj travnika so rastle slive. Stara drevesa so že kazala, kakšna bo letina. Da bo dovolj za šušje pa tudi za pretlačeno maso in slivovko.

Spopadala sva se torej s tistim dolgim travnikom, dolgim tudi zame, pravim, ki sem bil košnje malce bolj vaje. Veliko pa ne, saj je zdeloval tudi mene.

Nekega trenutka je Vili obstal, odložil koso in rekel:

»Jaz se ne grem več.«

Takoj sem vedel, koliko je ura. Umiril sem konje in priznal, da tudi sam nisem tak junak, kakor se delam.

»Oprosti, da sem se junačil pred teboj!«

Pošteno sva si odpočila in po tistem je bila še ojstrica do naju bolj prijazna.

* * *

V gimnazijskih in študentskih letih je čez poletje delal v Postojnski jami. Bil je sezonski vodnik za francosko govoreče obiskovalce. Če je bila sila, pa je skozi tisti podzemni svet peljal tudi kakšno nemško skupino.

Ne spominjam se, kako sem se znašel ob njem. Najbrž me je povabil, naj si skupaj ogledava tisto prelepo katedralo z vrsto stranskih ladij. In sem sprejel, čeprav nisem kakšen strasten ljubitelj podzemnih prostranstev. Že res da so skoraj vsa po vrsti vredna občudovanja, če pa že ne, vsaj zanimiva. No, kakorkoli, bil sem z njim.

Pri izbiri jezikovne skupine sem cincal med francosko, ki jo je vodil, in nemško, ki je imela drugega vodika. Odločil sem se za slednjo. A sem ves čas, kolikor mi je bilo mogoče in se skupini nista preveč oddaljili, z enim ušesom poslušal Vilijevo razlago.

Že s prvimi besedami jih je pritegnil, da so se mu prijazno odzvali in veseli sledili njegovi izbrani, dovtipni, bogati pripovedi.

Tedaj sem prvič spoznal, da sta si s francoščino na ti, še več, da se imata rada, da sta drug v drugega zaljubljena. Imel je smisel za besedo, tedaj sem spoznal, da ne le za slovensko, marveč tudi za francosko.

* * *

Bilo je leta 1975, pred novo mašo Lojzeta Šinkovca, drugega izmed treh vojskarskih novomašnikov.

Dotlej sem Vilija v tisti najvišje ležeči župniji na Slovenskem obiskal že večkrat. Pozimi in poleti. Ob lepem in slabem vremenu. Pot je bila ozka, makadamska, da so široke gume kopale v breg. In mi pomagale vztrajati na vozišču. Moj malce dirkalno naviti renault je z lahkoto zmogel tisto pot, navzdol pa ubogljivo iskal pravnih zavojev.

Tedaj je bilo zadnjič, dasi tega še nisem vedel. Po tistem je namreč odpotoval na Nemško.

Jasen poznopomladni dan naju je zvalil k cerkvi sv. Jožefa, okrog katere so grobovi v nemih vrstah čakali na poslednjo trombo. Sončili so se na vzhodni in južni strani pokopališča, tisti na zahodni strani pa so še čakali, da posije sonce tudi nanje.

Pred nama je ležala vojskarska preteklost, izviri že zdavnaj pozabljenih rodov in njihovih življenjskih zgodb. Ležali in čakali, da mine čas in vzide večnost.

Molčala sva in beseda nama kar ni šla z jezika.

»Kaj bi rekel, če pojdem na tuje? Postalo mi je tesno, rad bi videl nekaj sveta tam zunaj in še malo študiral.«

»Si že govoril s škofom?«

»Sem. Prosil sem za Francijo, pa ni tam nobenega prostega mesta. Predlagal mi je, naj grem v Nemčijo.«

»In ti?«

»Sprejel sem.«

»Mislim, da si prav storil. Važno je, da odhajaš prostovoljno in rad, vse drugo se bo že kako uredilo. Nekaj nemščine znaš, nekaj se je boš še naučil. Znajdeš pa se, kakor vidim.«

»Mi torej ne zameriš, da odhajam?«

»Nikakor. Veliko sreče in Bog s teboj!«

Stopila sva na vzpetino, ki se dviga jugozahodno od cerkve, in se malce nostalgичno sprehodila po lepi vojskarski fari. S pogledi sva božala hiše, ki so se nastavljale očem, in iskala onih, ki so skrite čemele daleč naokoli. Videla jih nisva, pač pa slutila.

»Kdo pride za teboj?« sem ga vprašal.

»Ne vem. Morda nihče. Malo duš je ostalo tu gori in bivanjske razmere v tem hribovju za dolince niso ravno rožnate.«

Še slutil nisem, da bom čez dve leti sam prevzel njegovo dediščino, prijel za plug, ki ga bo med nama držal le Ciril Sorč ...

V Kamnjah, 15. marca 2013

Janez Dular

Krivda – slutnja krvavo zaresnega darovanja

Ko sem se jeseni 1969 vrnil od vojakov in se po nekaj mesecih razgledovanja za stalno naselil v Ljubljani, je bilo od razvpitega študentskega gibanja iz leta 1968 čutiti še malo žerjavice pod pepelom, zato sem postal pozoren na manjši lepak, pritrjen v preddverju frančiškanske cerkve pri Tromostovju: »2000 – revija za krščanstvo in kulturo« z vabilom na srečanja skupine za krščanske študente in izobražence. Ob napovedani uri sem zavil na Poljansko 4 in našel ozko sobico z vhodom z dvorišča Teološke fakultete. Sprejel me je Vili Stegu. Sam.

Iz prvega pogovora z njim in iz nekaj naslednjih srečanj skupine sem spoznal, da sem odkril več kakor zasilni izhod iz zakristijsko utesnjene krščanstva povojnih desetletij. Skupina 2000 je bila kot samosvoj odrastek gibanja 1968 sestavljena iz treh ali štirih čisto mladih duhovnikov in dobre desetine laikov ter priložnostno ali za krajše obdobje razširjena še s kakšnimi desetimi obiskovalci (med temi najbrž tudi s katerim z udbovskim »poslanstvom«), v njej pa sem naletel na živ delček pokoncilskega dogajanja v Sloveniji, skromen nastavek za uveljavljanje odprtega in samozavestno angažiranega dialoga znotraj Cerkve in zunaj nje pa tudi za kritičen ali dialoški spogled z marksizmom kot državno politično protiversko dominantno. Skupina ozaveščenih mladih kristjanov (osebna vera!), ki smo hkrati (naivno?) poudarjali lojalnost do temeljev socialistične družbene ureditve, je bila kmalu deležna nezaupanja z obeh institucionalnih strani – s cerkvene zaradi nekakšnega duhovnega viharnišтва (drznosti?) v pokoncilskih spremembah, s partijske zaradi suma organiziranega oživljanja izročila predvojnih zarjanov in krščanskih socialistov (stiki s Penco, Kovačem, Kocbekom ...). Za povrh so v najožjem jedru skupine iskreno sodelovali potomci s partizanske in domobranske strani (razlike in priložnostno ostrejšje besede med njimi niso izhajale iz te dvojnosti).

Vili je bil eden osrednjih stebrov skupine v vseh treh vrstah dogajanja: intenzivno doživetih maš v intimnem krogu, študijskih srečanj (predavanj, seminarjev) in izdajanja revije 2000. Zlasti v njegovih objavah v reviji (izvirni članki in prevodi, nekateri pod psevdonomimom) vidim sled burnega duhovnega potovanja od eksistencialistično obarvane duhovnosti v personalistično. Menda sem prav od Vilija prvič slišal za imena Rahner, Bohnhoeffer, Simone Weil, Mounier; potem ko je bil kot duhovnik poslan med zdomce, je prinašal sporočila o pokoncilskem nemiru po Evropi, zlasti v Nemčiji, pa tudi o križih in težavah v slovenski zdomski pastoralni. Nič manj kakor z vsemi temi informacijami pa se je v moje dojemanje njegove osebnosti vtisnil s poezijo. Stegujeva poezija nima skoraj nič skupnega s poezijo njegovega premskega rojaka Dragotina Ketteja (razen glede cikla *Moj Bog*), prej morda s Kosovelovo. Tako pesem *Krivda*, objavljena že v prvi številki revije 2000, razkriva eksistencialni pretres ob vstopu v duhovništvo in slutnjo krvavo zaresnega darovanja, daleč od kettejevske vedrine pa tudi od šmarnične idilike:

*prostrana ravan
v daljavi raste cerkev
okovi svetlo zvonijo
sonce steguje suhe roke v rogovile dreves
veter odnaša glasove
drevesa rastejo v hiše
ozke ulice, temna okna, blede obrazi
dolg sprevod, čudno mrmranje
otroci preplašeni bežijo v obokane veže
nihče jih noče zaščititi
pogrebna pesem se je utrgala z visečega neba
obraz v rakvi se je zganil
krik mi je v poljubu groze zamrl
nisem se mogel ganiti, klical sem mater
vstopili so možje v črnem
tako sem vedel, da so morilci
videli so, da se hočem skriti in so se krohotali
tema me je zalila z lepljivostjo smrtnih valov
obokana veža, odhod na morišče
otipavam velika železna vrata
to morajo biti le sanje
mati moli pred obedom
molitev ji postaja jok*

na mizi leži rakev
bel obraz odpira okrvavljene oči
strah me je sove
brat vihti kadilnico
v veži naše hiše je oltar
pred hišo se gnetejo ljudje, čakajo slovesnost
neznanci me oblačijo
gotski plašč me je vsega prekril
jočem
sveče nočejo goreti
nihče se ne more premakniti
oče sedi za orglami
besen daje znamenje za začetek
negiben stopam k oltarju
keliha niso mogli nikjer najti
rad bi zbežal
noge se ne premaknejo
nekdo smrka, vem da joče
cerkev je polna
od sredine se vsi odmikajo
mati nosi drobnega otroka
vsa je v belem
zdaj vidim da je oltar v belem cvetju
sveče gorijo z velikim svetlim plamenom
mati je prišla do oltarja
v njenih rokah se je otrok spremenil v snežnobelo jagnje
pristopil je gologlav starec z velikim nožem
momljaje je rekel da mora zaklati to jagnje
potem samo še beli in rdeči kolobarji
ki so me požrli

Pomenljiva podobnost med Kettejem in Stegujem pa je v njuni prezgodnji smrti. Vili je bil zato prikrajšan za doživetje radostnega družbenopolitičnega preloma v začetku devetdesetih let, hkrati pa mu je bilo prihranjeno razočaranje zaradi razpada družčine 2000 prav v kontekstu tega preloma. Moj zadnji spomin nanj je tisti golob, ki je sredi pogreba na premskem pokopališču prhnil izpod cerkvenega napušča in švignil navzgor, nekam proti vzhodu, proti Snežniku ...

V Ljubljani, 17. junija 2013

Matija Kovačič

Iz zemlje tvoje so kali pognale

Zapis v spomin na Vilija Steguja

Prijatelja Vilija sem spoznal v svoji študentski dobi v poznih šestdesetih letih kot bratovega kolega s teološke fakultete. Pridružil sem se skupini študentov, ki so se zbirali v Društvu 2000. Organizirali smo srečanja in na njih razpravljali o družbenih problemih, o tem, kako živeti krščanstvo v vsakdanjem življenju, v medsebojnih odnosih in v družbi, katere vodilna politična struktura religiji ni bila naklonjena. Pa tudi o tem, kako preseči okostenelo tradicionalno prakso Cerkve in jo v pokoncilskem duhu približati sodobnim potrebam in težnjam ljudi. Jedro gibanja so sestavljali študentje teologije in družboslovnih ved, ki so ustvarjali revijo 2000. Izobraženi, bistri in pogumni fantje. Vili je bil med njimi. Kot študent agronomije, ki je biotehnična veda, razmišljanju teh fantov nisem bil vselej dorasel, a bila so blizu mojemu razumevanju sveta in življenja in so bogatila moja spoznanja. Zelo sem cenil te fante. A njihov svet je bil drugačen od mojega. Zdel se mi je intelektualno zahtevnejši in zato nekako pomembnejši. Svet zase, v katerega pravzaprav drugi ne sodimo.

Ampak Vili nikoli ni dajal takega vtisa. Bil je človek iz ljudstva. Zrasel je iz zemlje. Iz skromne brkinske zemlje, ki je vedno zahtevala trdo delo in skoraj strastno privrženost. Ni omogočala, da bi obogatel, le preživetje. To ga je zaznamovalo kot človeka in intelektualca. Delal je veliko in dosledno in pri tem ni iskal ne gmotnih koristi ne javnega priznanja. Delal je, kot bi bil prepričan, da lahko in da mora prav on opraviti nekatere stvari, ki jih je potrebno opraviti. Zdi se mi, da je tudi delo in življenje na zemlji dojemal kot prvovrstno vrednoto, eno tistih, pri kateri se ne sprašuješ, kakšno ceno plačuješ zato, da jo živiš. Mislim, da sva prav na tej točki razvila prijateljski odnos in ohranila pristne, čeprav ne prav

pogoste stike tudi potem, ko sva šla vsak svojo povsem različno poklicno pot.

Vilijevo privrženost zemlji sem zaznaval skozi njegovo skrb za ohranitev kmetije, ki jo je po očetovi smrti prevzel brat Jože. Pomagal mu je finančno, da je posodobil kmetovanje, in mu dajal moralno podporo, da mu občasne težave pri kmetovanju niso vzele poguma. Pogosto sva se pogovarjala o tem, kako in kaj z njihovo kmetijo. Še zlasti v obdobju, ko je kot izseljenski duhovnik služboval v Nemčiji in je ob vsakem svojem obisku v domovini obiskal tudi mene in mojo družino. Upam, da je iz teh pogovorov kdaj posredoval bratu tudi kak uporaben strokovni nasvet.

Ob spominjanju na najina srečanja ne morem mimo tega, da se je ob obiskih vselej z darili spomnil tudi mojih otrok. Bil je dobrohoten in pozoren človek. Znal je sestopiti iz svojega religioznega in filozofskega sveta, v katerem je intenzivno živel in ustvarjal, v vsakdanji svet družinskega življenja, celo v svet otroškega doživljanja. Zato je bil vsak njegov obisk prijeten in vsebinsko bogat. Znal je vzpostaviti ozračje zaupanja in domačnosti. Znal je biti širok.

Gotovo mu je ta lastnost pomagala, da je uspešno deloval kot duhovnik, še zlasti med zdomci v Nemčiji. Med svojim podiplomskim študijem v Freisingu sem ga dvakrat obiskal na njegovem »župnijskem« sedežu v Ingolstadtu in tako imel priložnost od blizu pogledati v njegovo življenje in delo. Živel je v razmeroma skromnem stanovanju. Gospodinjl si je sam. Ob nedeljah je moral prevoziti stotine kilometrov, da je opravil mašo in druge obrede za skupine naših zdomcev v različnih mestih. Ob svojem prvem obisku pri njem sem šel z njim na tako pot in doživel, koliko je pomenilo tem našim, po različnih deloviščih razkropljenim zdomcem, druženje pri maši v domačem jeziku in srečanje z domačim duhovnikom. Tega se je zavedal in to mu je dajalo moči, da je zmozel naporno delo. Takrat sem tudi videl, da je bil »inovativen« duhovnik. Bilo je pred velikonočnimi prazniki in časovno ni bilo mogoče spovedati vseh, ki so prišli k maši. Pa je opravil tiho skupinsko spoved. Da to pogosto prakticirajo, mi je dejal. Njegovi verniki so ga cenili in spoštovali. To je bilo mogoče spoznati tudi iz njihovih poslovilnih besed na Vilijevem pogrebu, ki so se ga udeležili v velikem številu.

Pa ne samo duhovnik. Bil je tudi kulturni delavec. Vsebinsko pripravljal in tudi organiziral je kulturne prireditve med našimi zdomci ter jih pritegnil k sodelovanju. To ni bilo le prijetno druženje v domačem ozračju, kar je ljudem, vrženim v tuje kulturno okolje, kjer so se počutili osamljene, gotovo veliko pomenilo. Vili je smisel tega delovanja razumel veliko širše, kot ohranjanje stika s slovensko kulturo in jezikom, ohranjanje korenin, identitete. To ni bilo pomembno samo za ljudi, ki so odšli z doma, temveč za celotno narodno skupnost, tudi za tiste, ki so ostali doma. Krepilo je zavest o duhovni moči naroda

in o smiselnosti prizadevanj za ohranjanje in krepitev njegove samobitnosti. Zato je vztrajal pri svojem intenzivnem delu duhovnika in kulturnika kljub bolečemu spoznanju, da s tem pomaga premostiti težave tujstva le prvi, morda še delu druge generacije zdomcev, naslednjim generacijam pa slovenstvo ne bo več pomenilo kaj dosti. A s tem se ni preveč obremenjeval. Delal je za dobro naših ljudi »tukaj in zdaj«.

V prostem času je študiral, prevajal, pisal. Njegova delovna soba je bila nabita s knjigami. Študiral in prevajal je filozofska dela, pisal eseje s filozofsko in družboslovno vsebino, pesnikoval. Tega njegovega dela ne poznam dovolj dobro, premalo sem doma v teh strokah. Vem pa, da je z objavljanjem svojih del, predvsem v okviru revije 2000, ohranjal stik z domačim kulturnim prostorom in z družino kolegov iz Društva 2000 in da mu je to veliko pomenilo. S skrbjo je spremljal tudi družbene razmere v domovini in upal, da se bodo družbene spremembe, ki so se napovedovale, za Slovenijo dobro iztekale. Verjel je, da lahko pomembno prispevajo k temu tudi ideje o prihodnosti Slovenije, ki so se tudi ob njegovem sodelovanju oblikovale v okviru naše skupine.

Osamosvojitve Slovenije Vili ni dočakal. Na njegovem pogrebu smo se zbrali domala vsi njegovi prijatelji in kolegi iz Društva 2000. Za konec srečanja smo v spomin na njegova oziroma naša skupna razmišljanja in prizadevanja za samostojno in boljše Slovenijo zapeli Prešernovo Zdravljico, ki je kmalu po tistem postala državna himna samostojne Slovenije. Še danes podoživljam zanos tega trenutka. Po tem dogodku pa se, žal, kot celotna skupina iz študentskih let nismo nikoli več srečali. Naše poti so šle v različne smeri. Gotovo bi bilo tega žal tudi Viliju. Vili je verjel v moč skupnih prizadevanj in je bil močan člen, ki je povezoval našo skupino. Nekatere izmed nas povezuje še vedno.

Na Rakitni, 13. maja 2013

Peter Kovačič Peršin

Spomini na Vilija

Jeseni leta 1966 sem vstopil v ljubljansko semenišče in se takoj v začetku študijskega leta pridružil literarnemu krožku. Z novim letom je krožek začel izdajati svoje glasilo *Brazda*, in sicer v ciklostirani obliki. To je bil prvi povojni literarni glas slovenskih bogoslovcev, ki je imel širši odmev. O njem smo zvedeli celo na Hrvaškem, kjer se je v cerkvenih gimnazijah pripravljalo na bogoslovni študij kar veliko število Slovencev. Na prvih srečanjih krožka smo se spoznavali literarno navdahnjeni bogoslovci s svojimi starejšimi kolegi. Med njimi je bil tudi Ambrož Kodelja, nekdanji sošolec mojega brata na Kmetijski srednji šoli v Mariboru. On me je opozoril, da je najbolj nadarjen pesniški talent Stegu Vili, trenutno na služenju vojaščine, in da naj preberem njegove že objavljene pesmi. Tako je moje prvo srečanje z njim bilo posredno, a odločilno. V prvi številki *Brazde* je Vili objavil pesmi: *Asket*, *Vabilo jeseni* in *Nokturno čakanja*. Prav *Asket* me je globoko nagovoril. Imel sem kar resno duhovno izkušnjo s premagovanjem »neuničljivega jaza«, ki je pogoj za vsakršno asketsko in duhovno življenje, zato sem razumel Vilijevo izpoved o notranjem boju in njegovem ozadju, o paradoksu vere.

V semeniški literarni družini sem našel ustvarjalno in intelektualno okolje, ki sem ga v zavodskem življenju na Hrvaškem pogrešal, ne samo utripa slovenske kulture tudi intelektualne komunikacije. Intelektualna revščina salezijanske gimnazije v Križevcih, brezosebni odnosi v redovni skupnosti, hrvaški nacionalizem in absurdnost nekakšne vojaške discipline sta mi načeli celo zdravje. Torej sem v ljubljanskem semenišču upal najti primerno okolje, a žal me je teološka ozkost in z ideološkostjo naelektreno ozračje potisnilo v nemi revolt in osamo. Ko se je vrnil Vili iz vojske, sem v njem našel najprej

sogovornika, ki je vero doživljal bivanjsko in radikalno, tako kot jaz, ki je svoje dileme prelival v pesniško govorico, kar mi je bilo blizu, in je bil sposoben tudi osebno nagovoriti. Bil je neposreden v pogovoru, brez izmikanj in prikrievanj, brez zakulisnih računov in predvsem zunaj vsakršne ideološke apologije slovenskega katolicizma. Bil je podobno kritičen kot jaz in iskal je odgovore v širšem obzorju, kot ga je dajal sholastično tog in apologetično ozek študij ljubljanske teološke šole. On mi je prvi posredoval informacije o evropski krščanski misli, ki je odpirala širša in eksistencialno doživeta obzorja duha ter ubirala nova pota krščanske prakse v duhu koncila.

Družina pišočih bogoslovcev je bila pestra in predvsem odprta navzven. Iskali smo stike s študenti iz veroučnih skupin in z uveljavljenimi kulturniki. Rodil se je krog odprtega dialoga in sodelovanja že v okviru semeniškega glasila Pogovori. Tako sem se srečal z Marjanom Rožancem. Z leti sva utrdila najino prijateljstvo ob njegovem sodelovanju pri reviji 2000. Vili je že pred vojaščino imel stike z Edvardom Kocbekom in me tako uvedel v njegov »literarni salon«. Prvi obisk pri njem je organiziral on, nato so najini obiski pri Kocbeku prerasli v svojevrstno mentorstvo. Kocbek je bil enciklopedičen poznavalec sodobne krščanske misli in pokoncilske teologije, bil je pesniški genij, ki je navdihoval sodobno slovensko pesništvo, in znal je tenkočutno prisluhniti ne samo zahtevnim intelektualnim vprašanjem, ampak tudi osebnim stiskam. Imel pa je tudi željo usmerjati naša mladostna literarna in intelektualna snovanja. V naši skupini, ki se je začela oblikovati, je videl svojevrstno nadaljevanje lastne personalistične misli ter krščanskega prenovitvenega in socialnega dejanja, zato se je prav zavzeto ukvarjal z našimi načrti in nami samimi.

Druga osebnost slovenskega kulturnega življenja, ki je tudi zvesto ostajal zakoreninjen v krščanski duhovni svet, je bil dramatik Ivan Mrak. Tudi z njim in omizjem njegovih »učencev« me je seznanil in tudi s tem krogom se je spletlo čvrsto prijateljstvo z mnogimi, od Tarasa Kermaunerja do Toma Rebolja. To prijateljstvo me je posebej povežalo s slikarjem Krištofom Zupetom. Mrakov krog je pravzaprav dajal najbolj žive impulze ne le reviji 2000, ampak tudi meni. Prav Mrak in njegova ustvarjalna družina je dala s svojim potencialom polet zamisli, da osnujemo svojo, neodvisno revijo. Ta projekt nas je povežal z njegovim krogom v debatno in snovalsko družino prav zaradi Mrakovega karizmatičnega mentorstva, ki ni izhajalo iz kakšnih načrtnih usmerjanj in ni imelo želje po »očetovstvu«, kar je bilo pri Kocbeku razumljivo, pač pa je temeljilo na osebni odprtosti in absolutni predanosti besedi in slovenski kulturi.

Vili je bil notranja duša teh snovanj, sam sem iskal tudi praktično pot za uresničitev naših zamisli. V tem sva se dopolnjevala, pravzaprav sva postala nerazdružljiv tandem. Tako so najini pogovori in sodelovanje prerasli v iskreno

prijateljstvo in v načrtovanje bodočega delovanja za prenovo krščanskega duha na Slovenskem. Temu snovanju se je scela pridružil tudi Pavel Bratina. Podporo za naš projekt pa je dal duhovnik Vinko Kobal in njegovo gibanje Pot. Nam trem bogoslovcem se je pri projektu revije pridružilo tudi nekaj študentov iz ljubljanskih veroučnih skupin; kot člana skupine izdajateljev sta se tako izpostavila Matija Kovačič in Jože Mlakar. Tako je bilo število petih državljanov, ki so po tedanjem zakonu o tisku lahko ustanovili lastno revijo, sklenjeno. Po mojem odhodu iz semenišča smo zamisel realizirali in ustanovili samozaložniško revijo kot državljani, brez kakršne koli podpore ali pokroviteljstva. In to v pogojih policijskih groženj in administrativnih ovir. V danes nepredstavljenih razmerah se je leta 1969 rodil prvi »samizdat« v tedanji Jugoslaviji.

Moj, po vodstvu semenišča izsiljen odhod iz bogoslovja ni pretrgal sodelovanja pri snovanju revije krščanske usmeritve ne s Stegujem ne z Bratino. Takrat sta že bila posvečena v duhovnika, oba sta pripadala Koprski škofiji in sta bila kot Primorca tudi bistveno bolj osebno svobodna. Te okoliščine so pravzaprav omogočile, da smo uresničili našo zamisel. Sam sem se vpisal na ljubljansko slavistiko, čeprav me je bolj mikal filozofski študij, a iz toge sholastične šole v še bolj ideološko ozko mišljenje marksizma nisem mogel presedlati. Marksistično obarvan študij domala vseh humanističnih ved me je odbijal, zato sem v slavistiki in primerjalni književnosti videl edino zame ustrezno študijsko smer.

Prva leta našega delovanja so bila usmerjena v krščansko prenovitveno delovanje, ki je želelo udejaniti koncilskega duha tudi na Slovenskem. Naša skupina, ki je iz meseca v mesec rasla, je stopila na pot lastnega gibanja. Organizirali smo vrsto seminarjev, okrogle mize, navezali stike z zamejsko mladino in tujimi, nam sorodnimi gibanji, posebno z italijanskim gibanjem Comunione e Liberazione. Sodelovanje z Kobalovim gibanjem je bilo čvrsto, a je vsaka skupina razvijala svojo dejavnost. Seveda smo trčili na odpor cerkvene institucije in koprski škof Jenko je Steguju in Bratini grozil s kaznijo. A bil je pošten in modrejši od nadškofa Pogačnika. Ni nasedal ovadbam, hotel se je osebno prepričati o obtožbah, zato je tudi mene poklical na pogovor. In na tem pogovoru je bil razumevajoč, sprejel je moja pojasnila kljub svojim osebnim konzervativnim nazorom. Steguja je sicer poslal po krajšem obdobju kaplanovanja v Solkanu na gorsko župnijo Vojsko, ki je izumirala kot vse slovensko odročno podeželje. Tu se je Vili soočil s samoto in socialnimi stiskami starajočega prebivalstva. A bil je to vendarle kraj, kjer je razvil svojo pastoralno in tudi prosvetno dejavnost, hkrati je imel dovolj časa za intelektualno in ustvarjalno delovanje. To so bila verjetno njegova najbolj ustvarjalna leta.

Medsebojni stiki so se kljub oddaljenosti poglobili. Oblikovanje revije in vodenje gibanja sta gradili našo družčino v nerazdružljivo bratstvo. Pogosti

medsebojni delovni obiski so vedno pomenili tudi duhovno, intelektualno in ustvarjalno vzpodbudo. Pri njem sem doživel nekaj nepozabnih liturgičnih dogodkov. Velikonočna procesija opolnoči na veliko nedeljo ob snežnem metežu mi je ostala v spominu kot eno najlepših doživetij vstajenjske skrivnosti. Vili je imel poseben čut za bogoslužje, njegovo maševanje se je dotaknilo vsakogar. Bogoslužje je opravljal izredno zbrano, poduhovljeno, da je izžareval osebno vero, hkrati je vedno nagovoril iz svoje osebne življenjske danosti, stiske in radosti, dvomov in zaupanja. Govoril je odprto in človeško toplo, brez poučevanja in moraliziranja. S tem je presegel večinski slog duhovniških nagovorov, ki še vedno v veliki meri obremenjuje sodobnega vernika, ki mu je baročni slog oznanjevanja tuj. Tudi bogoslužje in molitev je prilagodil načinu dožemanja in doživljanja prisotnih. Ta svoboda od togih institucionalnih oblik liturgije je predstojnike seveda motila, a nagovorila je osebno verujočega in predvsem iščočega vero. Omogočala je torej živo bogoslužje. Zato sem pri njem v župnijski cerkvi na Vojskem sklenil tudi svojo zakonsko zvezo z ženo Jelko.

Pritiski partijske politike in cerkvene institucije – vladarske palače in templja, ki so se množili, so večino ustvarjalcev revije le še tesneje povezali. Občutili smo se izvorno cerkev, kakor jo orišejo Apostolska dela. Med seboj smo delili duhovne in materialne dobrine. V Vilijevem župnišču smo našli kraj miru in zbranosti, on v našem ljubljanskem stanovanju kulturno okolje in domačnost, ki jo je v samoti pogrešal. A v to osebno poživljajoče in ustvarjalno plodno vzdušje je zarezala njegova odločitev, da oddide na pastoralno delo med zdomce v Nemčijo. Gotovo je nekaj k temu koraku prispevalo tudi izolirano življenje na Vojskem, ki je bilo kljub medsebojnemu stikom vendarle samotno in v vzdušju izumirajoče vasi domala neodmevno, saj je njegov intelektualni in duhovni potencial naravnost klical po delu v nekem mestnem okolju. Škof Jenko pač ni imel posluha za takšne pastoralne poteze, dajal je prednost tradicionalnosti in disciplini kot tudi drugi slovenski škofje. Tako je vrsta njegovih najbolj obetavnih duhovnikov odšlo bodisi na pastoralno delo v tujino bodisi se laiziralo. A bili so tudi prikriti politični pritiski. V tem času, konec leta 1973, je oblast prepovedala izdajanje revije 2000. Pritiski na vse sodelavce, posebno še na petero izdajateljev, so se stopnjevali. Na oživitvev revije ni nihče več upal. Sam sicer nisem nameraval odnehati. Dvojnih pritiskov – od predstojnikov in oblasti – Vili ni zdržal in se je odločil za zdomstvo.

Čeprav se je dobršen del dotedanjih sodelavcev osul, je ozka skupina vztrajala v administrativnem boju štiri leta. Leta 1977 je revija spet dobila dovoljenje za izhajanje. Gibanjska narava skupine 2000 je v tem vmesnem času uplahnila, kar je razumljivo. Razrahljale so se tudi vezi z gibanjem Vinka Kobala. Krog sodelavcev in simpatizerjev revije pa se je v tem času prečistil in povečal.

Iz mladinskega gibanja smo prerasli v krog izobražencev z jasno idejo o našem kulturnem in duhovnem poslanstvu. Vili Stegu mi je bil iz svojega zdomstva sicer v trdno idejno oporo, a osebni stiki so bili posebno prva leta službovanja v Nemčiji redki. Privajal se je novemu okolju in uvajal v povsem drugače zahtevno pastoralno službo. Pisna komunikacija je sicer ostala, a živega stika in dejanske pomoči ni bilo. Naše poti so se začele na neki način razhajati. Gibanje, ki je bilo za cerkveno vodstvo moteče, saj je to želelo mir in absolutno oblast v svoji staji, so okoliščine zatrle.

Po ponovni oživitvi revije je tudi Vili dobil vzpodbudo za ustvarjalni zagon. Iz širokega obzorja evropskega pokoncilskega katolištva je prinašal sveže ideje in se vse bolj usmerjal v prevajalsko delo in esejistično poglobljeno filozofsko teološko pisanje. V tistih letih je dajal svež ton reviji prav on. Tudi osebni stiki so se okrepili. Na obiskih pri njem v Nemčiji se je tudi meni odpiral drugačen svet, ki je bil povsem v kapitalistično (ne)kulturo ujet in zato meni tuj, a po drugi strani intelektualno bogat, svež, prodoren in tudi živ v iskanju avtentičnega krščanskega bivanja za sodobni čas. Na enem teh obiskov sem spoznal tudi Jožeta Pučnika na njegovem domu v Lüneburgu. Še ena slovenska eksistenca, ki je sanjala novo dobo slovenstva, a sem že takrat začutil negotovost v njegovih utopičnih predstavah o naši stvarnosti in tudi o slovenskih možnostih v novi arhitekturi sveta, ki se je v letu črnobilske katastrofe že nakazovala tistim, ki so znali slutiti v prihodnost. Blokovskemu miru ravnovesja velesil, torej obstoječi svetovni bipolarni ureditvi je črnobilska jedrska katastrofa naznanila konec.

Porajala se je nova svetova ureditev enega svetovnega gospodarja – kapitala. Ob Vilijevih obiskih domovine, ko je vse pogosteje tožil nad razmerami, v katerih je deloval, ko se je že oglasal dvom, ali ni njegovo pastoralno delo med zdomci jalovo, sem živo občutil njegovo razdvojenost, ali ostati v okolju, ki mu je omogočalo sproščeno osebno življenje, in se vključiti v nemško cerkveno pastoralo in s tem v nemški duhovni prostor, ali vztrajati v položaju »nikdirdoma«. Ta večna dilema slovenskega izobraženca od Trubarja dalje, ki je kot prvi Slovenec moderne novoveške zavesti začutil bistveno nujo živeti svojo avtetično narodno bitnost, ki pa je v duhovno nedoraslem domačem okolju ni zmogel. Prisiljen v bivanje v nikdirdomu je očak našega jezika in narodne istovetnosti zmogel vzpostaviti stebre slovenstva tudi v pogojih tujstva. Premnogi njegovi »nasledniki« pa so omagali v tem napornem položaju.

Vilija je prenaporno pastoralno in prosvetno delo med zdomci izčrpavalo in z leti je usihala tudi njegova ustvarjalna moč. Tuje kulturno okolje ga ni vzpodbujalo, vsaj ne k pisanju poezije. Znašel se je v prostoru razdvojene pripadnosti. Vse manj je videl perspektivo v boju za ohranjanje slovenstva v zdomskih skupnostih, ki so se osipale. Mnogi njegovi verniki so se vračali v

domovino, kateri so ostajali v tujini, so počasi tonili v nemštvu, največ pa jih je zajela usoda razseljenih oseb. Tudi sam je drsel v takšno stanje. Na vrnitev v ozko in intrigantsko slovensko cerkveno okolje ni mogel misliti. Z demokratizacijo se je tudi v slovenski družbi začela prebujati stara ideološka in politična razdvojenost. Temeljni projekt gibanja 2000 – ostvariti z dialogom novo demokratično družbo sožitja – se je podiral. Vsi smo se znašli na prelomu in v osebni stiski. On je gotovo doživljal, gledajoč od zunaj, našo opotekavo demokratizacijo še veliko bolj dramatično.

So ga brezizhodna osebna dilema in nove okoliščine, ki so napovedovale nasilno rušenje dotedanjega sveta in s tem začetek novega obdobja, v katerem, to je bilo treznim opazovalcem vse bolj jasno, tudi njemu, bomo Slovenci spet vrženi na preprih nepredvidljivih silnic zgodovine in bo naša usoda spet postala vprašljiva, notranje nalomile? Občutil sem ga vse bolj tujca, ki se umika vase in iz vse bolj burnega vsakdana v odmik do časa in prostora svojega bivanja, ne le domovine Slovenije. Včasih sem se vprašal, če se ne zagleduje že v onkrajnost. Vse bolj se je trudil urediti svojemu bratu dom, da bo lahko z materjo normalno preživel. Kako bo z njima, ga je vse bolj mučilo. Podzavestno je svojo vrnitev domov odpisal.

Novica, da je nenadoma preminilo njegovo zemeljsko življenje, je boleče zarezala v mojo zavest in srce. Morda najbolj boleči sunek v mojem življenju. Zavest, da si nepreklicno izgubil tovariša v dejanju in prijatelja v osebnih stiskah, človeka, ki je bil zmožen sobivajočnosti brez računa in brez zadržkov, ki je našel vedno pravo besedo in ponudil tovariško dlan, ta zavest ostaja odprta rana. A me je preplavila tudi hvaležnost, da sem v življenju imel milost iskrenega tovarštva. In tudi kanček tolažbe je naklonila njegova smrt, da je namreč umrl doma, tako rekoč na svojem domu, v objemu rodu in domačije. Sibilina želja se mu je izpolnila kakor Matiji Čopu, kot je zapel v svoji Elegiji Prešeren.

In tako je privrel iz bolečine zapet Epitaf njemu v spomin in slovo:

*Prerana je jesen me tu zasula
z razkošjem barv, po zemlji že diše.
Mednje izhlipal zadnje sem želje.
Zdaj jih bo gmajna vetru v nedri vsula.*

*O, srkajte me juter rosne trave.
Steptan cvet tu sem našel zadnji kot.
Zaprto v groba knjigo blodenj pot
prebirajte, plesoče sred dobrave*

*zavrženih mi sanj, le sebi v slast
samote – sestre moje, tiho vdane,
ki ste drastile in morale rast*

usnulega duha ...

In ostanejo spomini, ki spreminjajo podobo pokojnika v ikono, v obličje, ki zre iz nedosegljive večnosti in nagovarja po svoji zapisani besedi še danes. In vse bolj, kakor se bolj približuje tudi moj odhod v zagrobje, v stanje duha, mi ta odhod postaja vse bolj domač, ne več tuj in strašljiv, ne le zaradi vere, tudi zaradi spoznanja, da je onkraj vse več sopotnikov in prijateljev in zato tudi vse več mojega srca.

Na Rakitni, 28. julija 2013

Slava Borka Kucler

Sončen obraz z ironičnim nasmeškom

*Med visokimi travami molčanja
prepletenimi z molitvijo sinjine
pozabljam sebe.*

.....

Nočem umreti v zatohli sobi.

.....

*Ker hočem,
ker upam,
da bo vse novo,
ker upam in se upanju ne odrečem.*

Vili Stegu, *Ugašajoče sanje,*
Uvertura v plavem, str. 110–111

Ob misli na Vilija zagledam pred seboj obraz, ki zre vame s toplimi, iskrečimi se očmi, in hkrati z izrazito ironičnim nasmeškom. In že se oglasi s pronicljivim komentarjem. Vedno zna zadeti žebljico na glavico! Potem se ironični izraz raztopi v zbranosti misli ob bistvu sporočila, ki ga on sam namenja sogovorniku, ali ob tem, kar poslušša.

Kljub ironični distanci, s katere je motril svet, so moji spomini nanj izrazito svetli. Ne spomnim se, da bi skušal z ironijo kdaj koga prizadeti. Znal pa je najti šibko plat zgodbe, znal je gledati z različnih strani hkrati, in ena od teh je

bila vedno ironična. Znal se je smejati sebi in drugim, a dovolj prizanesljivo, da smo se tega smeha lahko našli tudi drugi.

Ko skušam ubesediti nekaj utrinkov iz obdobja mojih srečevanj z Vilijem (praviloma je šlo za srečevanja v delovni skupini okrog revije *2000*), se čedalje jasneje zavedam, kako težko je s spominom in njegovo zanesljivostjo. Obujanje spominov je namreč zagoneten proces. Naši možgani spravijo v svoje zavoje le tiste dogodke, ki jim pripišejo poseben pomen za naše življenje. Vse drugo lebdi v morju vtisov, brez jasnih kontur. Sledila sem tem »markacijam« in prav zanimivo se je ozreti nanje.

S skupino mladih teologov in študentov teologije, ki so snovali novo revijo, sem se seznanila v študijskem letu 1968/69. Tu se mi je odprl povsem nov svet. Osebno nisem poznala nikogar, zato je bilo sprva za moje osebno in intelektualno zorenje bolj kot srečevanje s posamezniki pomembno sodelovanje v skupini iskalcev novih poti, novih odgovorov na čedalje bolj vroča socialna, duhovna in filozofska vprašanja.

Kaj nas je navdihovalo? Vrenje v Cerkvi, novi veter, ki je zavel z II. vatikanskim koncilom, teologija revolucije, Pierre Teilhard de Chardin s svojo »mašo sveta«, z vizijo zorenja človeka in sveta za Novo nebo in Novo zemljo; personalistično razumevanje človeka, predvsem pod vplivom Edvarda Kocbeka, pa tudi francoskih in ruskih personalistov; ustvarjalna in moralna naravnost, navdahnjena tudi v umetniškem krogu Ivana Mraka ... Ideološka struktura, ki je odrekala vrednost religioznim poudarkom, je pokala po šivih. Vse to je usmerjalo naše poglede k vse širšim obzorjem, k vse globlji duhovni in intelektualni izkušnji. In soustvarjalec tega duhovnega okolja je bil Vili Stegu v vseh pogledih: kot mislec, teolog, prevajalec, publicist, sooblikovalec duhovnih srečanj, okroglih miz, snovalec uredniških načrtov, pa tudi dialoških srečanj med kristjani in (mladimi) marksisti, s katerimi smo odpirali dotlej neizrečena ali celo prepovedana vprašanja. Tako se je počasi izrisoval tudi Vilijev obraz v moji zavesti.

Vilijev iskateljski duh je bil vsem, ki smo se tako ali drugače znašli v krogu njegovih sopotnikov, spodbuda za zorenje, za postavljanje pravih vprašanj (v duhu legende o sv. gralu) in iskanje odgovorov nanje. A odgovori, ki smo jih skušali domisliti, so bili pri Viliju vedno sprejeti le pogojno. Vedno jih je postavil »na čakanje« in jih preizkušal – ne le z ironijo in humorjem, pač pa tudi s kot britev ostrim kritičnim preudarkom.

Moji spomini na Vilija so neločljivo povezani tudi z njegovim rojstnim krajem. Prem (tudi rojstni kraj Ketteja, pesnika moderne) je sijal v soncu ob Vilijevi novi maši in se odel v sivino oblakov ob pogrebu. Oba pesnika je zaznamoval tako s svojo lepoto kot tudi z občutkom osamljenosti, tujosti in svetobežnosti, s trpkostjo – pri Viliju na trenutke tudi osvobajajočo – mislijo na smrt. Bolj kot kraj sam pa je Vilija zaznamovala družina, v kateri je zrasel in dobil v njej prve duhovne izkušnje.

*... pred hišo se gnetejo ljudje – čakajo slovesnost,
neznanci me oblačijo,
gotski mašni plašč me je vsega pokril,
jočem,
sveče nočejo goreti,
nihče se ne more premakniti,
oče sedi za orglami,
besen daje znamenje za začetek,
negiben stopam k oltarju,
keliha niso mogli nikjer najti,
rad bi zbežal,
noge se ne premaknejo,
nekdo smrka,
vem, da joče.*

*Vili Stegu, Ugašajoče sanje,
Krivda, str. 140–141, odl.*

Po pesmih sodeč je bila doma trda šola, a so se med nauki, ki jih je vzel s seboj v življenje, skrivali tudi dragoceni biseri. Spominjam se pripovedi o nočnem hrupu v sosedovem kozolcu. Med študijem se je odpravil domov, kjer je seveda skušal tudi kaj napisati, se zbrati, bolj poglobljeno moliti ... Vajen je bil nočnega miru na vasi. Pa se je zgodilo, da ga je neke noči začel motiti hrup v bližini. Jezilo ga je, da si sosedje še sredi noči ne dajo miru, saj je ropotalo, kot bi bili sredi dneva. Zaklical je skozi okno, da bi lahko šli že počivat, pa ni pomagalo. Zjutraj je o dogodku pripovedoval očetu, ta pa je bil začuden nad njegovo nejevoljo. Sosed je namreč pred kratkim umrl in očitno je njegova duša potrebovala pomoč. S hrupom naj bi skušala zbuditi pozornost in izprositi molitev, ki bi ji olajšala pot na ono stran. Nič se ne zgodi brez razloga, povezani smo tudi po smrti. Razviti in ohraniti moramo pozornost, ki vključuje večnostno razsežnost! Osvoboditi se

moramo strahu in nejevolje in odkrivati skrite pomene in namene vsega, čemur smo priča.

Še kaj se mi utrne, kar bi lahko zapisala, a naj bo tako, kot je, namesto molitve za srečno, sončno pot tam onkraj ...

Ko izzvenijo srečanja, ostanejo spomini. In – Bogu hvala – ko se poslovijo pesniki, ostanejo pesmi. Hvala zanje.

*Nekje je konec vsake poti,
ali pa se z drugo zlije.
Enkrat vsakdo obmolči,
ali pa v smrtnem strahu vpije.
Enkrat vsako sonce potemni,
ali pa se v ocean mrtvih zvezd izlije.
Na kraju še pesem izzveni
in tišina v veseljnost zavpije.*

*Vili Stegu, Ugašajoče sanje,
Maksime, str. 157*

V Ljubljani, 16. maja 2013

Jože Mlakar

Dobesedno prepojen s poezijo

Konec šestdesetih let sta med krščanskimi študenti dva dogodka vzbudila upanje, da bo na verskem področju mogoča večja sproščenost in na političnem večja svoboda. Ta dva dogodka sta bila drugi vatikanski koncil in politična odjuga pod vodstvom Staneta Kavčiča. Zato ni bilo naključje, da se je okoli leta 1966 skupina študentov srečala z nekaterimi bogoslovci. To so bili Pavel Bratina, Janez Marolt, Peter Kovačič in Vili Stegu. Pridružili smo se zamisli o izdajanju krščanske revije, ki je bila kmalu uresničena kot revija 2000. Njen predhodnik so bili Pogovori, ciklostilna literarna revija, ki so jo izdajali bogoslovci, predvsem omenjena četverica. Med seboj smo imeli veliko neformalnih srečanj in pogovorov. Bili smo del cerkvene in politične pomladi, z velikim upanjem, da bo kmalu vse bolje. Verjeli smo v poslanstvo Cerkve, pa tudi v socializem, ki je s Stanetom Kavčičem in rastočim življenjskim standardom vzbujal upanje, da je ta sistem mogoč in da se bo na ekonomskem področju in na področju svoboščin ter človekovih pravic izenačil z razvitim kapitalističnim svetom zahodne Evrope.

Naši duhovni zgledi so bili Janez Evangelist Krek, Ivan Mrak, Edvard Kocbek, Marjan Rožanc in drugi. Med omenjeno četverico bogoslovcev sta bila Pavel Bratina in Peter Kovačič bolj aktivistično usmerjena, Vili Stegu in Janez Marolt pa izrazito pesniško in filozofsko. Zlasti Vili je bil dobesedno prepojen s poezijo. S prvih srečanj se spomnim njegovega nekoliko izzivalnega nasmeška, ki je imel čisto malo posmehljive in čisto malo vzvišene, aristokratske primesi. Njegov nasmešek, njegovo govorjenje, njegova povsem opazna, a rahla odmaknjenost od vsakdanjih stvari so učinkovali kot magnet. Videlo se je, da je v tej četverici nadpovprečno inteligentnih ljudi duhovno najbolj oblikovan in izostren. Takrat sem prvič slišal o Francetu Balantiču in to prav iz njegovih ust.

Težko je opisati njegovo navdušenje nad tem pesnikom, ki je bil po njegovem mnenju najmanj enak Prešernu. Pogovor z Vilijem je bil zahteven in tvegan. Če si je kdo upal, kot zelo redko tudi jaz sam, izreči kakšno misel, jo je s svojim nekoliko prizanesljivim in nekoliko posmehljivim nasmeškom v hipu zmlel.

Več o Viliju Steguju si zaradi časovne oddaljenosti ne upam reči. Edini od četverice je ostal v duhovniškem poklicu. Sam sem se podal v svojo smer dnevnih skrbi in radosti družinskega in poklicnega življenja. Vem, da sem zaradi tega izgubil stik z izjemnim človekom, ki je stopil na samotno pot duhovnika, pesnika in človeka, in ki je bil duhovni brat ter dedič Franceta Balantiča. Ker me je življenjska pot zanesla na primorsko stran Slovenije, se mi zdi, kot bi živel v družbi Gregorčiča, Kosovela, Ketteja in Steguja. Ko se spomnim teh imen, se me poloti nekakšna nostalgija – zaradi teh mož, ki so umrli vsi mnogo prezgodaj, morda tudi zato, da bi jim Bog skrajšal stisko in trpljenje njihovih src.

V Prestranku, 16. 5. 2013

Lojze Peterle

Ali si bral?

Vilija Steguja sem spoznal leta 1968 v krogu, ki je rodil leta 1969 prvo številko revije 2000. V tem krogu sem spoznaval njegovo pesniško, filozofsko in teološko potenco, predvsem pa njegov osebni zares.

Zame, bruca, je bila na začetku komunikacija z njim malce težka, saj sem imel nekakšen zadržek zaradi njegovega dobrega poznanja avtorjev in tém, zlasti filozofskih. On se z mojim zaostankom ni ukvarjal. Samoumevno je rad začel pogovor z vprašanjem: »Ali si bral? Kaj misliš ...?« S tem ni preverjal mojih

bralnih dosežkov, ampak je želel svoj pogled soočiti z drugim mnenjem. Tako me je napotil v koristno branje, ki mi je pomagalo razširiti obzorje in poglobiti odnos do temeljnih bivanjskih vprašanj in osebne vere. Na bralnem meniju študenta geografije in zgodovine so se tako znašli Berdjajev, Kierkegaard, Bloch, Levinas, Bonhoeffer, Buber, Weilova in še kdo.

Danes mi je bolj jasno, da je Vili v svoji vnemi iskal samo duhovne prvokategornike. Hvaležen sem mu, da je s smislom za bistveno drugega za drugim predstavljal slovenski javnosti. Prepričan sem, da bo čas prinesel bolj celovito vrednotenje tega njegovega kulturnega prispevka, ki se ponaša z zavidljivimi prvenstvi.

Pri Viliju me je vedno znova presenečalo, kako samoumevno, odprto, brez kakšnih posebnih uvodov in zelo dialoško je sogovornika potegnil v razpravo. Imel sem vtis, da se ni prav nič ukvarjal s tistim, kar se je zgodilo vmes – mislim od zadnjega srečanja. Z njim si bil takoj »notri«.

V naši takratni terminologiji bi rekli, da je bil Vili iskalski in angažiran. Zelo zares mu je šlo. Brez taktiziranja, tudi ko je šlo za svinjarije. Po zenovsko bi rekli – tu in zdaj. Tako sem ga doživel takrat, tako ob zadnjem obisku pri njem v Ingolstadt, kot tudi ob zadnjem srečanju v Sloveniji, ko se je z bolečino seznanjal s temeljnimi razlikami v političnem vrednotenju slovenskega položaja znotraj kroga, ki ga je soustvarjal in zaznamoval.

Nisem bil na njegovi novi maši, sem ga pa kot duhovnika kdaj obiskal na Vojskem, v Solkanu in pozneje v Nemčiji. Doživljal sem ga kot nov lik duhovnika, čigar koncilski duh me je navduševal. Predvsem pa sem v njegovi družbi kot tudi v duhovniški družbi Vinka Kobala in Pavleta Bratine dobil veliko spodbud za prehod iz podedovane v osebno vero. Maše v manjših krogih so mi takrat pomenile novo in zelo pomembno osebno versko izkušnjo.

Vilija – duhovnika nisem nikoli doživel kot »strukturo«, kot »gospoda«, ampak kot prijatelja, brata različnega služočega poslanstva v isti temeljni službi, ki je posredoval duha z ljubeznijo. Na personalističen način ga je vznemirjalo vprašanje, kaj je in kaj bo s kristjanom na Slovenskem. Kadar je politiziral, ni politiziral kot duhovnik, ampak kot državljan. Kadar pa je izražal bolečino, ni tarnal.

Včasih mi je prebral kakšno svojo pesem. Čutil sem, da se sooča s težkim svetom in kako ga, človeka finih vlaken, boli. Pri vseh dvomih, bojih, težavah z ustanovo, ki se ji je zapisal, pri zdomstvu z nadležno Udbo vred, ga nisem nikoli doživel na strani ničā.

Izgoreval je iz smisla in za smisel.

Če si Vilija obiskal doma, si srečal Vilčeta. Z materjo in očetom, z bratom Jožetom in sestro Anico v Franciji, na flišnem terenu pod Kettejevim Premom.

Potem si laže razumel, zakaj je tak, kot je, zakaj je v svoji pesniški slutnji napovedal slovo prav od tam. Vedel si tudi, da ni od tam nikoli zares odšel.

V Ljubljani, 28. maja 2013

Janez Podobnik

Vili Stegu – človek samotnih poti

Z Vilijem Stegujem me je povezal slovensko personalistično gibanje, zbrano okrog revije 2000. Da sva se kljub razliki v letih zelo hitro spoprijateljila, je bil ključen Peter Kovačič Peršin. Dobro se spominjam, da so bila srečanja Društva 2000 ali druga pogovorna srečanja bistveno drugačna, če je bil na njih tudi Vili. Videti je bilo, da ga je Peter zelo cenil, čutili smo njuno prijateljstvo. Po drugi strani pa je Vili na vse nalezljivo pomirjujoče deloval že s tem, da je bil med nami; žal zaradi njegovega zdomskega duhovništva prereditko. Pritegnila nas je njegova celovita pesniška duša. Ni veliko govoril, še najmanj o svojem duhovništvu. Predvsem sem ga doživljal kot človeka tovarišije. Za malo ljudi, s katerimi sem prijateljaval, bi smel uporabiti to nenavadno vznemirljivo besedo.

V letu 1989, ko nas je Vili koncem septembra tako kruto nepričakovano zapustil, sem bil mlad zdravnik na Idrijskem in Cerkljanskem, z dušo in telesom v tem čudovitem poklicu. Predvsem med dežurstvi sem občasno obiskoval Vojsko, podnevi ali ponoči, v razbeljenih poletjih in hudih zimah. Ker sem vedel, da je bilo prav Vojsko zadnja Vilija fara, preden je odšel »duhovnikovat« med slovenske zdomce v Nemčiji, sem se spraševal, kako je na tako občutljivo, v samoto vgreznjeno osebnost, kot je bil, delovala izkušnja duhovnikovanja

na najvišji slovenski župniji. Ne vem, katere njegove pesmi so nastale tam, na lepem, odmaknjenem, toda včasih kruto okamenelem Vojskem. Res pa je, da se čuti v nekaterih njegovih pesmih njegovo »vojskarstvo«; kot je res, da jih je mnogo več rodila Vilijeva tujina in njegove »zdomske balade«.

Iskrena hvala Vilijeveemu prijatelju Pavletu Bratini, ki ga je usoda tudi nekoliko povezala z Vojskim, da je prevzel pobudo in bo sedemdesetletnica rojstva »prijatelja, duhovnika, pesnika, misleca in prevajalca« zaznamovana tako, kot si Vili Stegu zasluži.

Na splošno pa je ponovno potrebno ugotoviti, da je Vili Stegu premalo poznan in tudi cenjen kot zdomski duhovnik; to je, žal, veljalo tudi za čas njegovega prekratkega življenja. Bilo mi je vedno toplo pri srcu, ko sem se kasneje pri opravljanju svojih zadolžitev srečeval z ljudmi, ki so se z njim kot slovenski zdomci srečevali in mi o njem pripovedovali samo dobro. Rekli so, da je bil Vili človek srca.

Kot tak me je tudi nagovarjal s svojo poezijo. Moram priznati, da še najbolj z baladami. Starejši ko postajam, bližje so mi, na primer Balada:

Ljubil je gore in ptice.

*Nekoč so mu ukazali,
da mora s pozabo zasuti vse stare poti.*

*Od takrat vse dni
izza okrušenih oken strmi,
čaka, da zadnja ptica odleti.*

Vedelo se je in prebirali smo Vilijeve prevode in razprave o evropskih mislecih 20. stoletja. Tu se je izražala njegova nadarjenost za filozofijo, mišljenje kot tako. Zelo mu je bil blizu Unamuno. V letih, ko sem ga spoznal, bilo je po letu 1980, pa je z velikim navdušenjem govoril in študiral misel Simone Weil, Martina Bubra in Emmanuela Mounierja. Zdi se mi, da se je tudi Peter večkrat posvetoval z njim, katero ime izmed velikanov evropske misli bo ali prevedeno ali pa objavljeno v reviji 2000. Tudi tu lahko le ugotovimo, da naporen in večkrat nehvaležen položaj in dinamika dela zdomskega duhovnika preprosto ne dovoljujeta bolj študijskega pristopa. Vili Stegu je bil po svojem profilu, delavnosti in širini, predvsem pa talentu človek, ki ni zmožel uresničiti vseh svojih danosti. Tudi zato se je umikal v zasebnost, v poezijo, v svoj tragični paradoks življenja. Kako sporočilen je naslov njegove prve pesniške zbirke, izdane pri reviji 2000 šele sedem let po njegovi smrti – *Ugašajoče sanje*. Zelo odkrito in neposredno

spremno besedo je prispeval Vilijev prijatelj Peter Kovačič Peršin. Na poseben način sta si v z Vilijem v marsičem podobna.

Vili Stegu je bil plemenita, človeško topla oseba. S svojo življenjsko izkušnjo je mnoge, tudi mene obogatil že samo s tem, da je vedno znova sporočal, da je »samota v vsej krutosti lahko tudi lepa«.

Naj zaključim to kratko spominjanje na Vilija Steguja z vprašanjem: se danes še rojevajo take osebnosti, kot je bil Vili? Kje v slovenskem narodu ždijo prostori srečevanj, prostori tovarišij, ki bodo na nov, toda pristen način odpirale vprašanja, kot jih je Vili s svojimi prijatelji?

Smo tisti, ki smo ostali, še kaj pri močeh? Ali le še pospravljamo hiše in se pripravljamo na potovanje ...

V Ljubljani, 5. maja 2013

Nace Polajnar

Obrisi nekega srečevanja

Spomini na Vilija

Le dobrih pet mesecev pred Vilijevo nenadno smrtjo smo nekaj dni za prvomajske praznike preživel pri njem v Ingolstadt. Danes se ne spominjam prav dobro, ali je Vili predlagal, da pridemo Ivo Bizjak z ženo in midva z Jolando k njemu na obisk, ali pa sem se tega spomnil jaz. Niti ne vem, kakšen je bil povod za to srečanje, saj z Vilijem nisva nikoli prej bila veliko skupaj; srečevala sva se v krogu revije 2000, kjer sem zajemal njegovo pripovedovanje o velikih evropskih imenih filozofije, teologije in sociologije, katerih prevodi so, zlasti na njegovo pobudo polnili revijo. Tedaj sem prvič slišal za Simone Weil, Edith Stein, za Romana Guardinija in Nikolaja Berdjajeva ter za nekatere druge utemeljitelje

personalizma. Zame, ki sem, obogaten in tudi ranjen z izkušnjo dveletnega bivanja v bogoslovju, so bila zbiranja v krogu revije 2000, zlasti pa Vilijevo širjenje obzorja nekaterim, ki smo z njegovo pomočjo odkrivali novo pojmovanje sveta, tako drugačna od tistega, kar je živel in se pojavljalo v bogoslovju, da me je zaznamovalo za prihodnost mojega krščanskega umevanja sveta in navsezadnje tudi položaja katoliške Cerkve v Sloveniji. Ko sem, premišljujoč, kaj naj zapišem za Vilijev obris iz svojega spomina, sem šel pogledat, ali je tedaj, ko sem leto dni v semenišču urejal literarno revijo bogoslovcev Pogovori, tudi Vili, ki je bil že duhovnik, kaj objavil (objavljal tedaj v Pogovorih ni). Sem pa našel svoj uredniški prispevek, kjer sem precej kritično zapisal nekaj misli o dojemanju kulture in svobode v slovenski Cerkvi in tudi med bogoslovci. To zapisujem zato, ker mi je bil po kritičnem dojemanju cerkvenega dogajanja Vili zelo blizu.

V zvezi s svojim začetnim bivanjem v bogoslovju se le bežno spominjam, kako so – bogoslovci, tedaj že duhovniki – med tednom še bivali v semenišču. Iz tega časa je tudi spomin, natančneje podoba Vilija, ki je bil tedaj novomašnik, meni pa je ostal v spominu kot eden izmed mladih duhovnikov, ki piše pesmi. Kot duhovnik je bil še nepopisan list in njegova duhovniška pot se mi je odkrivala počasi, ves čas prepredena z njegovimi neutrudnimi iskanji novih obzorij krščanstva. Ali tudi duhovništva?

To je zame ostala skrivnost vse do tistih prvomajskih dni leta 1989, ko smo uživali njegovo gostoljubnost in je ženama prepustil gospodinjska opravila. Zdelo se mi je, da je postal kar nekam razigran. Bil je to čas, ko je nastalo slovensko krščansko socialno gibanje, ki je bilo prvi klic zlasti kristjanom k zavzetejšemu družbenemu udejstvovanju, zato smo kar precej premlevali prihodnost, ki se je napovedovala, saj so tudi mediji začeli objavljati pogovore s tedaj še neznano in nepriznано opozicijo. Ampak bolj kot pogledovanju v napovedujočo se prelomno prihodnost smo se tiste dni posvetili literaturi in krščanstvu (zlasti na Slovenskem). Eden od večerov se je raztegnil pozno v zgodnje jutranje ure in tedaj je Vili zaživel kot pesnik, filozof in tudi kot duhovnik. Razkril se je v svojem veselju in svoji bolečini ob prebiranju literarnih tekstov, razmišljanjih in obnavljanju spominov. Pripovedoval nam je o svojem duhovniškem delu med Slovenci v Nemčiji in tudi med Nemci, kjer je bil veliko več kot samo duhovnik, saj je tam lahko srečal veliko stisk in trpljenja. Očitno smo mu dali možnost, da je spregovoril o nekaterih svojih občutjih, stiskah in pričakovanjih. Zlasti pa se je do konca odprl kot pesnik, ki je čakal, da bi bila njegova pesniška beseda nekoč v knjigi. Jolanda se spominja, da je veliko govoril o domu, o mami in bratu, o svoji skrbi, kako je doma. Tedaj se mi je skozi te pripovedi odprl pogled na duhovniško podobo, ki sem jo kmalu po njegovi smrti skušal zajeti v nekaj slikah v Pesmih za Vilija s svinčnikom. To odpiranje duhovniške podobe me

ni vznemirilo prvič, saj sem imel priložnost poznati kar nekaj duhovnikov ali duhovniških zgodb, ki pa so daleč od tistih, ki se danes o duhovnikih prodajajo v medijih. Gre za zgodbe in podobe, ki se mi kažejo kot zgodbe o duhovniku, ki v svojem služenju Kristusu zavestno in predano ostaja scela z dušo in telesom služabnik in brat Kristusov.

Zato se mi toliko bolj poraja vprašanje, zakaj Vili ni uporabil motiva duhovništva kot poklicanosti, služenja, veselja in trpljenja v svojih pesmih. Je bilo to služenje v Kristusu v prvi vrsti njegova najbolj skrita kamrica, pa morda zato tudi največja bolečina in uteha obenem? Ali je bilo morda to tudi zaradi spoznanja, da je malokdo, razen Boga samega, poklican, da bi razumel in doumel duhovniško poslanstvo konkretnega človeka – duhovnika, ki se je, tako kot Vili, našel v personalizmu kot tisti drži, ki obuja človeško dostojanstvo in s tem tudi dostojanstvo kristjana.

Morda mi je tudi njegova izkušnja duhovnika pesnika, oznanjevalca Kristusovega nauka na tujem pomagala k primerni distanci do dogajanj v slovenski Cerkvi, do bolj zrelega vrednotenja teh dogajanj in navsezadnje tudi kritičnega motrenja. Vilijeva duhovniška pot, ki ni bila samo njegovo delo, je tako zame tudi podoba tistega dogajanja in duha slovenske Cerkve, ki ga je verjetno obšel marsikateri družbeni in duhovni tok; če bi jo zajel, bi bilo morda tudi manj duhovniških usod, kakršna je bila Vilijeva. Ni to usoda, ki bi jo bilo treba objokovati; je dar, ob katerem sem se sam tudi učil. Ob tem, kar še stoji pred slovensko Cerkvijo, bodo iskanja in odpiranje vprašanj, ki se jih je loteval Vili, dobila še večjo težo. Tudi njegova človeška in duhovniška zgodba, kjer je pesnik dvigal Kristusa v hostiji in je Kristus dvigal pesnika, ki je hrepenel po Bogu. Ni bila prva in verjetno ni zadnja, je pa dragoceno seme za duhovno živost in dostojanstvo krščanskega občestva na Slovenskem.

V Ljubljani, 7. maja 2013

Marjan Strajnar

Zazrt v globino in širne daljave

Drobni spomini na Vilija Steguja

Prvič sva se srečala pred dobrimi štiridesetimi leti v Ljubljani, na sestanku članov društva in sodelavcev revije. Takrat sem bil še študent, ti pa si že služboval; če se ne motim, si kot mlad teolog opravljal svojo prvo duhovniško službo v Solkanu. Najino prvo srečanje je bilo sicer bežno: stisk roke, izmenjava imen in nekaj vljudnostnih besed; kljub temu se je spomin na ta dogodek globoko usidral v mojo notranjost. Tudi naša srečanja in pogovori tega vtisa niso bistveno spremenili, temveč so ga le dopolnili in poglobili. Tako si v mojem spominu vedno ostal kot miren, razsoden, spravljiv, povezovalen, spoštljiv človek; prijeten, radoživ, dinamičen in zanimiv sogovornik in globok mislec.

Naročnik revije 2000 sem postal s prvo številko, društvu pa sem se pridružil štiri leta pozneje. Od takrat sem se dokaj redno udeleževal sestankov in študijskih srečanj. Tako so se širile in poglobljale tudi naše medsebojne vezi ter odpirala srca. Med nami se je razraščala tvoja večplastna podoba in vloga teologa, pesnika, misleca in prijatelja.

Kot mlad, čuteč dušni pastir si si vneto prizadeval za pristno prenovno Cerkev na Slovenskem, seveda v duhu drugega vaticanskega koncila. Tvoja bogoslužja, kadar si jih pripravil in opravil za našo skupnost, so bila spoštljivo bogočastje, usmerjeno navznoter in v globino; tvoja zbrana, pobožna molitev in tvoje globoke, vedno tehtno izrečene misli so nagovarjale naša srca in razum, bodrile in opogumljale.

Kmalu se je razkril tudi tvoj pesniški talent. Mislim, da si z njim najbolj intimno in pristno izrazil samega sebe, svoje srce in dušo, globino svoje osebe, svoj ustvarjalni nemir in upanje, veličino in majhnost človeškega življenja.

Osebnost se me je najbolj dotaknila tvoja zavzetost za sodobno filozofsko in duhovno misel. S prebiranjem, prevajanjem in poglobljanjem v dela (med katerimi so prevladovali misleci z judovskimi koreninami) Edith Stein, Simone Weil, Franz Rosenzweig, Romano Guardini, Emmanuel Mounier in Emmanuel Levinas, se je tvoj ustvarjalni, duhovni nemir in potencial najbolj razvnel ter po meri tvojih moči in prizadevanj izmeril širino in globino, minljivost in krhkost našega življenja.

Tvoja odločitev, da zapustiš Slovenijo in prevzameš vlogo duhovnika med našimi zdomci na začasnem delu v ZR Nemčiji, me je presenetila, vendar sem jo poskušal razumeti. Posebno pa sem spoštoval in cenil tvoje težko delo med zdomci. Koliko napornih, dolgih voženj si opravil med mesti v Nemčiji, ko si z bogoslužjem in prijateljskimi obiski povezoval naše ljudi, jih spodbujal, jim na različne načine pomagal, utrjeval in poglobljal njihovo vero in upanje. Naj ti bo naslednja misel zapoznala zahvala. Skoraj petnajst let po tvoji smrti sva se v domačem kraju srečala z danes že pokojnim sošolcem iz osnovne šole, Martinom. Tudi on je bil na začasnem delu v Nemčiji; takrat se je z ženo že vrnil domov, sin pa je ostal tam. V kratkem, vendar prijetnem pogovoru se je spomnil nate in me povprašal, ali te poznam. Na enem izmed mnogih srečanj si promoviral in podarjal tudi revijo 2000. Baje si omenil tudi moje ime in Martin, ki me je poznal, je postal še bolj pozoren. Preprost kmečki fant se je tega spomnil ter tako toplo, prisrčno, spoštljivo obujal spomine nate, da se mi je vzradostilo in zajokalo srce.

Posebno zahvalo sem ti dolžan za vso pomoč pri oskrbi z deli Berdjajeva, prevedenimi v nemški jezik. Na knjižnem trgu mnogih od njih takrat ni bilo mogoče več kupiti. Ti si se potrudil, obiskoval knjižnice, si knjige izposojal in mi pošiljal fotokopije. Naj omenim zlasti štiri: *Filozofijo svobodnega duha*, *Filozofijo ustvarjalnosti*, *Filozofijo zgodovine* in *Avtobiografijo*.

Tvoja nenadna in za mojo presojo mnogo prezgodnja smrt je med nas zarisala veliko praznino, ki je ni bilo mogoče nadomestiti in zapolniti z ničemer. Še zlasti smo te pogrešali, ko smo pripravljali simpozij »Evropski in slovenski personalizem« in pozneje knjigo »Personalizem in odmevi na Slovenskem«.

Vili, bil si enkrat in nenadomestljiv človek, v globino in širne daljave zazrt mislec, in tak ostajaš v mojem spominu, ki ga spoštljivo in hvaležno ohranjam nate.

V Dolnji Težki Vodi, 25. maja 2013

Krištof Zupet

Ob sedemdeseti obletnici Vilijevega rojstva

Prva leta po drugem vatikanskem cerkvenem zboru so tudi pri nas vzcvetela prenovitvena gibanja, ki so navzven prispevala neko poživitev, novo obhajanje obredov, ki se je ločevalo od starih, ustaljenih oblik. Pri tem ni šlo le za drugačne kretnje, ampak za svobodnejšo obliko molitve in sprejemanja religioznih postulatov.

Vilija Steguja sem spoznal v začetku sedemdesetih let, ko je prihajal užiti živo misel in besedo dramatika Ivana Mraka. Ti obiski skupaj s Petrom Kovačičem Peršinom so pomagali bogatiti notranjo revijo semeniščnikov, pozneje pa tudi revijo 2000, ki je doživela štiridesetletno izhajanje v našem prostoru. Revija 2000 je bila sprva namenjena krščanski prenovi – kasneje pa se je v njej vse bolj uveljavljala laiška misel o sociologiji, gospodarstvu, politiki in na zaznamku naslovnice ni več nosila imena krščanska.

Vodilni pri reviji z urednikom Kovačičem so se zavzemali za cerkveno apolitičnost in strpnost v verski solidarnosti, tako da z urednikove strani ni bilo protiverskih gesel. Vendar vodstvo Cerkve ni zmoglo neke širine, da bi delo mladih blagosloвила in bedeč tolerirala vse te mlade ideje sodelavcev. Več razumevanja za mlade je izpričal pomožni ljubljanski škof Stanislav Lenič, ki je s posebno ljubeznijo spremljal duhovnika Vilija in ga tudi ob njegovi zgodnji smrti z bogato liturgijo pospremil ob pokopu.

Vilijeva ljubezen so bile knjige – filozofija, pesništvo – v tem se je strastno spoznal in pri debatah bogatil medčloveška spoznanja z domislimi Martina Bubra, Simone Weil in drugih, ki so s svojim personalizmom človeka osvobajali, razbremenjevali in napotovali bliže k Bogu. Bogata Vilijeva knjižnica je s prevodi bogatila revijo 2000 in omogočala rast skupine njenih sotrudnikov. V marsičem smo bili vsi člani revije ob Vilijevi smrti zelo prizadeti, ker smo

izgubili duhovnika pričevalca s svojim profilom velike odprtosti in vere.

Revija 2000 je objavila tudi številne prispevke Ivana Mraka in Tarasa Kermaunerja, kar je zelo pomembno za Slovence in je izraz poguma, strpnosti in globoke vere urednikov. Ivan Mrak je s svojimi religioznimi tragedijami in misterijem prelomna oseba v naši civilizaciji, ker je krščanstvo s svojim delom osvobodil teološke ožine in mrakobnosti, ki sta se nabirali v dveh tisočletjih. Odprl je tragični princip življenja, ki daje velik poudarek Jezusovi človeškosti in tragiki, kar je dosti bliže vernikovemu sprejemanju evangelija.

V Ljubljani, 18. aprila 2013

Sopotniki in znanci

Gerhard in Tadeja Binner

Omogočil mi je košček domovine na tujem

V letu 1984 me je življenje pripeljalo v Ingolstadt, da si z bodočim možem Gerhardom v tem bavarskem mestu ustvariva skupni dom. Poslej to ni le moževo rojstno mesto, marveč tudi kraj mojega življenja.

Moje znanje nemškega jezika je na začetku te poti spominjalo na ničlo, zato sem bila zelo vesela, ko me je po nekaj dneh poklical brat Jože, ki je od svojega prijatelja Pavleta Bratina dobil naslov slovenskega duhovnika v katoliški misiji s sedežem v Ingolstadtu.

Z možem sva že naslednjo nedeljo obiskala slovensko mašo in tako spoznala duhovnika Vilija Steguja, ki je med slovenske zdomce prišel z Vojskega nad Idrijo. To omenjam zato, ker sem s svojim bratom in sestrami že po Vilijevem odhodu na Nemško tam nekajkrat počitnikovala. Povabil nas je že omenjeni Vilijev naslednik.

Poznanstvo z Vilijem je trajalo pet let, vse do njegove prezgodnje smrti.

Vili mi je bil ob prihodu v Nemčijo takoj pripravljen pomagati pri prevajanju in urejanju dokumentov. Z veseljem je prevzel tudi vlogo uradnega prevajalca pri civilni poroki v Ingolstadtu, kjer je spoznal tudi naše sorodnike, moževe in moje iz Slovenije.

Vili me je takoj pritegnil k sodelovanju v slovenski župnijski skupnosti, pri branju beril ali sodelovanju pri mladinskih mašah, kjer sem tudi igrala na kitaro. To je bil tista prva leta zame zelo pomemben in dragocen čas, saj mi je s tem omogočil, da sem imela v tujini košček domovine, človeka in skupnost, kjer sem se počutila kot pod domačo streho.

Vili je 1. julija 1989 krstil tudi najino prvo hčerko Katarino.

V tistem času je v Ingolstadtu organiziral tečaj slovenskega jezika, ki so se ga udeleževali predvsem zakonski partnerji, sorodniki Slovencev in ljubitelji Slovenije, med njimi sta bila tudi mož in tašča.

S temi srečanji je naš duhovnik poleg poučevanja slovenščine tem

ljudem približeval tudi svojo domovino Slovenijo v kulturnem, geografskem in političnem pogledu.

Na vseh naših srečanjih in pogovorih sem Vilija doživljala kot globokega misleca, predvsem pa kot borca za samostojno Slovenijo, za demokracijo in človekovo svobodno mišljenje v naši domovini.

Ko smo Slovenci resnično dosegli samostojnost, se mi je sama od sebe utrnila misel, kako bi bil Vili sedaj vesel.

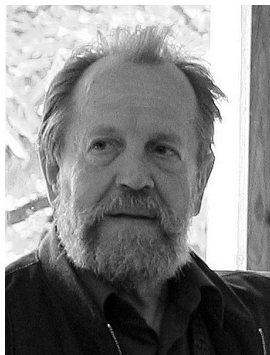
V Ingolstadt, 15. aprila 2013

Lucijan Bratuš

Vilija sem poznal le bežno z raznih srečanj v študentskem naselju. Zbirali smo se v skupini okrog Vinka Kobala. Nekajkrat sem se tudi pogovarjal z njim. Vem, da se je družil z ljudmi okrog Mraka. Ko je odšel v Nemčijo, nismo imeli več neposrednega stika z njim.

V Ljubljani, 31. marca 2013

Vincencij Demšar

Klicali so ga po imenu

Vili je moral biti že v 60-ih letih nekaj posebnega, da so ga »klicali« po imenu in ne po priimku. Sam sem bil na tolminskem učiteljišču, kjer sem prvokrat slišal vprašanje: »Kako ti je ime?« namesto: »Kako se kličeš?« Med sošolci se je namreč le redkim posrečilo dvigniti do svojega imena, večinoma in dosledno so nas »klicali« po priimku. Je bila to moda tistega časa, namensko gojenje nezaupanja med nami?

Zato sem se toliko bolj čudil, da je prijatelj Robert Rozman pri omenjanju Steguja vedno govoril samo o Viliju.

Verjetno smo se nekajkrat z njim srečali v Ljubljani. Bil sem v stolniški študentski veroučni skupini, ki se je pričela oblikovati še pod profesorjem Glinškom, redno pa je zaživela po letu 1967 pod stolnim župnikom Antonom Smerkoljem, ki je prišel v Ljubljano iz Zagorja. V tej skupini se nas je v stolnem župnišču redno vsak ponedeljek zvečer zbiralo okoli dvajset, občasno pa tudi več kot 60. Na smučarskem tečaju, ki smo ga januarja 1973 organizirali v Črnem Vrhu nad Idrijo, se nas je zbralo čez 40. Z nami je bil tudi župnik Smerkolj, ki je kljub svojim letom in »malo večji okroglosti« vztrajal z nami in si strašno prizadeval, da bi nam bil kos tudi pri raznih vragolijah.

Iz tistega časa se spomnim, da smo gospodu Smerkolju predlagali, naj bi se naši veroučni skupini ob ponedeljkih pridružil tudi kakšen bogoslovec. Odgovoril nam je, da imajo fantje svoj red, da pa jih v času, ko imajo prosto, tako in tako lahko obiščemo v lemenatu. Nekateri smo to priložnost res tudi izkoristili, seveda ne v procesiji, temveč posamič. Sam sem imel leta 1967 ali 1968 nekaj več stika z nekim Štajercem Jožetom, s katerim sva bila skupaj pri

vojakih. Pozneje se nisva več videvala, ker je zapustil bogoslovje.

S tem hočem povedati, da so bili v našem času vzpostavljeni stiki med laičnimi študenti in bogoslovci, od katerih smo nekaj več zvedeli, kako je v bogoslovju. Ob tistih priložnostih smo slišali, da je v lemenatu tudi neki Vili Stegu, socialno in umetniško občutljiva duša. Ko sem konec 60-ih okoli velike noči po večerni maši pri Uršulinkah v Ljubljani spoznal prijatelja Roberta Rozmana iz Postojne, sem ob vsakem srečanju poslušal tudi o Viliju.

Če se ne motim, je bilo tedaj splošno znano oz. v zraku vprašanje, ali obljubiti škofu pokorščino ali ne. In koliko ter kako jo obljubiti.

Zelo dobro se spomnim, kako mi je Robert pravil o Vilijevem zadovoljstvu in sreči, da je na prvi pridigarški vaji lahko govoril o svoji priljubljeni temi. Oprl se je na svetopisemski odlomek, vzet iz lista apostola Jakoba:

Kaj pomaga, moji bratje, če kdo pravi, da ima vero, nima pa del? Mar ga lahko vera reši? Če sta brat ali sestra gola in jima manjka vsakdanje hrane, pa jima kdo izmed vas reče: »Pojdita v miru! Pogrejta se in najejta!« a jima ne daste, kar potrebujeta za telo, kaj to pomaga? Tako je tudi z vero, če nima del; sama zase je mrtva.

Vendar bo kdo rekel: »Ti imaš vero, jaz imam pa dela. Pokaži mi svojo vero brez del in jaz ti bom pokazal vero iz svojih del. Ti veruješ, da je Bog eden? Prav imaš. Tudi demoni verujejo, a trepetajo.« Hočeš spoznati, prazni človek, da je vera brez del neučinkovita? Ali ni bil naš oče Abraham opravičen iz del, ker je položil svojega sina Izaka na oltar? Vidiš, da je vera sodelovala z njegovimi deli in da je šele zaradi del postala popolna. Tako se je izpolnilo Pismo, ki pravi: Abraham je verjel Bogu in to mu je bilo štetó v pravičnost, in imenovan je bil »Božji prijatelj«. Vidite: človek se opraviči iz del in ne samo iz vere. Ali ni bila tudi vlačuga Rahába prav tako opravičena iz del, ker je sprejela poslanca in jih odpravila po drugi poti? Kakor je namreč telo brez duha mrtvo, tako je mrtva vera brez del (Jak 2,14–26).

Očitno sta bila z Vilijem dobra prijatelja, da mi je Postojnčan o tem dogodku tako navdušeno in v ognju pripovedoval, kakor bi bil tisti govorec on sam.

Kasneje sem slišal, da je Vili Stegu odšel med izseljenske duhovnike. Zdelo se mi je škoda, da so tako bolj nadarjeni duhovniki odhajali na tuje. Jaz bi ga dal na zahtevno župnijo, da bi bolj obračal svojih deset talentov, ali pa študiral. Ampak to je že čez rob moje vednosti, v kakšnem okolju in odnosih je ta mladi talentirani »Primorec« živel. Ko zapišem »Primorec«, se spomnim, da sta se mi že takrat zdeli Ljubljana in Kranjska za Primorce, vajene sonca in burje, odprtosti in topline, nekako preveč togi, zaprti, s premalo srčnosti in topline.

Mogoče so Robertove pripovedi enostransko naravnale moje opazovanje,

da ga še vedno vidim v takšni luči. Je bila pri tem res glavna tista pridiga o Jakobovem gledanju na vero in dela? Ne vem. Vsekakor sem moral biti tudi sam občutljiv za takšna vprašanja. Koliko pa se ta podoba sklada s tisto pravo Vilijevo podobo, ne vem.

To je drobec iz tistih davnih študentskih let, ki je vsaj malo povezan z Vilijem Stegujem.

V Škofji Loki, 30. marca 2013

Jurij Fikfak

Zapis o nekem času

Konec šestdesetih, začetek sedemdesetih let so bili v Solkanu poseben izziv na eni strani gledališče s Stanetom Lebanom in Sergejem Ferrarijem, na drugi pa izleti v Gorico, v ta prostor svobode, drugačnih horizontov, ki so se razkrivali v časnikih in revijah, od Pastirčka v najmlajših letih do Novega lista in Katoliškega glasa v času odraščanja; prostor drugačnosti so bila tudi romanja z dekanom Andrejem Simčičem na otok Krk, kjer je služboval škof iz Solkana, Josip Srebrnič, v Padovo, izleti v Brda, v Vipavo itd.

V Solkanu sta me med vsemi duhovniki, ki so v šestdesetih in na začetku sedemdesetih let službovali ali maševali tam, najbolj zaznamovala dva, Izidor Vončina, ki je prišel v Solkan leta 1968, in Vili Stegu, dve leti pozneje; v Solkanu je ostal do leta 1973, potem pa odšel na Vojsko.

Blagega Izidorja sem občudoval zato, ker se je po poklicni šoli kot pleskar že v zrelih letih odločil za duhovniško pot in se je med vsemi zdel najbolj življenjski. Imel je posluš in razumevanje za stiske odraščajočega človeka; bil

je prvi duhovnik, v katerem ni bilo paternalizma, tiste asimetrije, povezane s prisvajanjem svetega, tako tipične za duhovščino tistega časa. Blizu mi je bil tudi s tem, da sva se tikala; omogočal mi je, da sem se približal duhovnemu svetu na drugačen, bolj človeški način. In dano mi je bilo, da sva se ponovno srečala, da sem ga bolnega še leto pred smrtjo obiskal v Tolminu, v župnišču, in občutil stisko odhajanja, kakor sem jo sam dojemal, in približevanje smrti, kakor ga je doživljal on.

Leta 1970, ko sem že hodil na srednjo šolo v Ljubljani, je v Solkan prišel pesnik Vili Stegu, ki je takoj odstranil vse pregrade med nami; vodil je mladinsko veroučno skupino, kamor pa sem lahko prišel le enkrat na mesec ali dva.

In tako kot pri Proustu vonj magdalenic zbudi spomin na nekdanje čase, je v tem krogu, v katerem je bil občasno tudi moj starejši brat, ki je kdaj prinesel cigare in konjak, tam pri Viliju v župnišču, v njegovi sobi, zadišalo po težkem in žlahtnem vonju pravkar odkritega tobaka in bakrenega Napoleona. Čez vse in nad vsem pa je kraljevala pesnitev o umetniku, Fantastična simfonija Hectorja Berlioz. Včasih je to spremljala pesem, Vilijeva pesem o težki zemlji, polni skrivnosti, o ljubeči materi, in nas vse začarala s čarobnim in hkrati težko umljivimi metaforami. Druženje se je leta 1971 nadaljevalo v Bavšici, kamor je mojega brata, bodočega bogoslovca Venčeslava Filipiča in mene Vili s svojim hroščem zapeljal za nekaj dni. V Bavšici smo se srečali z Vinkom Kobalom, župnikom iz Deskel, ki je gradil skupnost mladih in številnim odprl nov način dojemanja religioznosti; ti so bili predstavniki italijanskega gibanja *Communione e Liberazione*, duhovnika Bogdan Berce in Pavel Bratina, bogoslovec Marjan Jakopič in skupina mladih iz Ilirske Bistrice. Z Bistrčani, ki so hodili v šolo v Ljubljani, smo ustanovili prvo veroučno skupino, ki smo jo vodili sami srednješolci v ljubljanskem Šempetru, kjer sta nam stala ob strani študentski duhovnik Rudi Koncilija, na voljo nam je dal prostor, in Pavle Bratina z bogoslužjem.

V Solkanu, v tistih kratkih srečanjih me je Vili Stegu naučil preproste reči, npr. kako brati berilo, da ga bodo ljudje razumeli; kako občutiti in dočutiti pesem, kako razbirati svet metafor, vezanih na zemljo, svet, do katerega kot urbaniziran človek nisem imel dostopa. K temu horizontu metaforičnih asociacij, ki so jih navdihovali tako Berlioz kot Rouault in Rimbaud, sem se lahko vrnil šele v letih študija iz drugih izhodišč, tj. metaforične logike. Vili Stegu mi je odprl vrata dotlej neznanih, zamolčanih pesnikov, npr. Franceta Balantiča. Posebej me je verjetno zaznamovalo naslednje: V teh treh letih, kar je bil v Solkanu, in pri nekaj poznejših srečanjih, mi je Vili Stegu, očaran nad francoskimi misleci, odpiral vrata personalizma Emmanuela Mounierja in še posebej vrata Simone Weil, ki ga je očarala z neizmerno duhovno močjo. In najpomembnejše, odprl mi je vrata

za vstop v krog revije 2000, ki je postala prvi resni intelektualni duhovni okvir mišljenja in mi omogočila srečanja z mislijo in umetnostjo takrat alternativnih krogov, himnične tragedije in tragične dileme med pesništvom in politiko.

Časa, ko bi se lahko ponovno srečala, tudi v Nemčiji sredi osemdesetih let, kjer sva si bila dobrega pol leta narazen le kakih 80 km, ni bilo več. Niti ni bilo priložnosti za prijateljska sobivanja, podobna tistim v srednješolskih letih ob poslušanju glasbe.

A vendar ti drobci razkrivajo, kako so že bežni namigi in spodbude sočloveka pomembni in nadvse dragoceni. Premalo smo pozorni in premalo hvaležni naključnim vodnikom, ki nas v ključnih trenutkih preusmerijo, nam omogočijo uvid o nas samih in odločitev. Besede o dojetanju poezije, o vernosti in poganstvu, o pesništvu, tihotapljenje knjižic, npr. Vinka Beličiča in njegove pesmi o sivolasem Kreonu ali *Odiseja ob jamboru* Borisa Pahorja, vse to je bila spodbuda za samopremislek. In vse to je postalo hrana, iz katere živijo tudi moji spomini in hvaležnost, da sem se srečal z Vilijem Stegujem.

V Ljubljani, 10. junija 2013

Janez Gril

Nekoč nejasno in v slutnji, sedaj iz obličja v obličje

Z veseljem sem sprejel povabilo, da s svojim prispevkom sodelujem pri spominskem albumu *Iz zemlje tvoje so kali pognale*, ki bo izšel v okviru spominskih prireditev v zvezi s 70. obletnico rojstva in 24. obletnico smrti duhovnika Vilija Steguja.

Joj, ali je preteklo že toliko časa, me je prešinilo, ko sem se v spominu vrnil v 70. leta in se spraševal, kdaj sem Vilija prvič srečal. Bilo je v lemenatu v Ljubljani spomladi leta 1969. Prišel sem od vojakov in teološki študij začel z drugim semestrom. Za Vilija sem sicer slišal že prej in tudi kakšno njegovih pesmi sem že prebral. Ker sem v prvih mesecih bogoslovja veliko časa preživel na fakulteti in na predavanjih, me je ob neki priložnosti ustavil in se pozanimal zame. Kako mi gre, kako sem zadovoljen s študijem na fakulteti in z bogoslovjem in podobno. Vesel sem bil, da se kdo zanima zame, zato sva se zapletla v dolg pogovor, v katerem mi je omenil svoje sodelovanje v reviji 2000, pisanje poezije, sodelovanje z drugimi študenti ... Po tem pogovoru sem tudi sam pogosto zašel v krog prijateljev revije 2000, poslušal razprave in kritike in Vilijeve besede, ki jih je izgovarjal z neverjetno prepričljivostjo in osebno zavzetostjo. Vabil me je, naj kaj napišem, a ga takrat nisem poslušal. Pozneje, ko sem postal urednik Pogovorov in predsednik Cirilskega društva slovenskih bogoslovcev, Vilija ni bilo več v bogoslovju. Čestital mi je in me spodbujal.

Ko se je pripravljaj na novo mašo, mi je prinesel povabilo in prosil, če bi bogoslovci peli na njegovi novi maši. Z veseljem sem pristal. S kolegi smo oblikovali nekakšen ad hoc bogoslovski oktet in se začeli pripravljati. Ne vem več, katero mašo in katere pesmi smo peli. Spomnim pa se, da smo na programu imeli tudi arijo sužnjev *Splavaj misel* iz Verdijeve opere Nabucco. Nekdo nam

je sicer omenil, da to ni najbolj primerna pesem za novo mašo, a ker smo jo dobro zapeli, smo jo kljub temu uvrstili med obhajilne pesmi. Med novomašnim kosilom so nam primorski duhovniki povedali, da ta pesem na Primorskem ni ravno priljubljena, ker so jo fašisti prevečkrat zlorabili v svoje nacionalistične in šovinistične namene. Mi, ubogi mladi Kranjci in Štajerci, tega nismo vedeli in smo zapeli, kar smo pač znali.

Pozneje, ko sem tudi sam postal duhovnik in me je pot najprej zanesla v Kranj, nato pa na študij v Rim, sva bila z Vilijem pogosto v stikih. Parkrat sem ga obiskal tudi v Nemčiji. Bil je zagrenjen in žalosten, marsikaj ga je zelo motilo, a do sogovornika je bil prijazen in duhovit.

Podobe bledijo, a spomini ostajajo. Ostaja njegova poezija in njegovo veliko hrepenenje po nečem in Nekom, ki bi umiril njegovo dušo. Prepričan sem, da je našel, kar je vse življenje iskal. Kar je gledal nejasno in po čemer je zavzeto hrepenel, danes uživa v polnosti, iz obličja v obličje.

V Novem mestu, 21. junija 2013

Rudi Koncilija

O mojem prijateljstvu z Vilijem Stegujem

Z Vilijem Stegujem sva se v semenišču hitro ujela v skupnih interesih, ker sva oba združevala gorečnost za bogoslovni študij z gorečnostjo za kulturo, predvsem književnost. Oba sva se ukvarjala s poezijo.

Sam sem s pisanjem pesmi začel pri štirinajstih letih, v tedanji »višji gimnaziji« pa so se mi odprla vrata v vseslovensko literarno revijo »Mlada pota«.

Oba sva v gimnazijskih letih dobivala spodbude za pisanje: on na Gimnaziji Postojna s strani profesorice slovenščine, ki ga je zelo cenila, jaz pa s strani svojega profesorja slovenščine na Gimnaziji Kamnik. Ker je bil tudi ravnatelj, mu je bilo všeč tudi to, da se prek enega izmed dijakov naša gimnazija predstavlja slovenski literarni javnosti.

Z Vilijem Stegujem sva v času bogoslovnega študija objavljala v *Brazdi*, literarni reviji bogoslovcev, ki sem jo dve leti tudi urejal.

Povezala sva se z Janezom Maroltom in smo skupaj navezali stike s književnikom Edvardom Kocbekom. Z njim smo se dogovorili za obiske pri njem doma. Ko smo pozvonili, nam je vedno prišel odpret mlajši sin Jure, še otrok, ki se je kasneje uveljavil s književnimi opremami.

Vsi trije smo Kocbeku prinašali svoje pesmi, on pa nas je povabil na nov obisk, ko bo pesmi prebral, da nam bo potem o njih spregovoril. Vsako pesem, ki mu je bila všeč, je označil s kljukico s svinčnikom. To je bila pravzaprav že priprava na to, da bomo pesmi izdali v skupni ali vsak v svoji knjigi. Čeprav smo imeli tako izvrstnega mentorja in kar za precej pesmi kljukice, smo s knjigo odlašali. Po mojem zato, ker se nismo hitro in jasno odločili, ali naj izdamo skupno knjigo ali vsak svojo. Tako je edino Viliju šele čez leta knjigo izdala založba 2000. Umrl je namreč še kot mlad izseljenski duhovnik.

S Kocbekom seveda nismo govorili le o poeziji, ampak o vseh vidikih kulture, zgodovine in sedanjosti.

Ko je Kocbek pozneje objavil svojo pesem *Mikrofon v zidu*, smo spoznali, da so tudi naši sestanki sproti potovali skozi ta mikrofon v ušesa totalitarne komunistične oblasti – »toliko časa ste me poslušali, pa me niste slišali«.

V mnogih in dolgih pogovorih sva z Vilijem prihajala tudi do nekaterih razhajanj, ki so se navsezadnje zjedrila tako, da je Vili postal eden najbolj zvestih članov skupine 2000, sam pa sem bil le nekakšen njen zunanji sogovornik.

Leta 1965 smo se začeli pogovarjati o ustanovitvi kulturne revije za krščanske laike. Sodeloval sem od začetka njenega ustanavljanja. Za izdelavo in izvedbo tega načrta se je zelo zavzel tedaj še bogoslovec Peter Kovačič, ki je potem postal glavni urednik in ostal laik.

Kakor z Vilijem Stegujem sem ostal prijateljsko povezan tudi s Petrom Kovačičem in drugimi. Ko sem leta 1971 postal medškofijski asistent pastoraacije študentov, je bila skupina 2000 z revijo brez svojega prostora in sem jim rad omogočil, da so se ob ponedeljkih po ves popoldan srečevali pri meni v šempetrskem župnišču. Kljub temu sem z njimi ostal v določeni miselni distanci, ki je povzročila, da nisem reviji 2000 nikoli ponudil nobenega svojega članka, čeprav sem imel naročeno od prve do zadnje številke.

Vilijevo vključenost v skupino in revijo 2000 pa sem sodil kot pretirano

podrejanje. Kajti po mojem spoznanju ni šlo predvsem za to, kdo bo komu podrejen, ali duhovniki laikom ali laiki duhovnikom. Predvsem je šlo za to, ali bomo o Cerkvi in krščanstvu pisali dovolj ponižno in spoštljivo, ali se bo v našem pisanju v resnici razodevala naša ljubezen do Cerkve in krščanstva ali pa bomo posnemali tiste, ki so se udejvali vladajočemu protiverskemu režimu in so izstreljevali iz ust besedo *Cerkev* kot nekakšno kletvico.

Vili je bil duhovnik s srcem in je tudi besedo *Cerkev* izgovarjal in zapisoval spoštljivo. Mogoče pa je bilo pri njem naleteti tudi na kakšno nesprejemljivo besedo, kot na primer na miselno zvezo *rahitična Božja volja*. Ni namreč mogoče, da bi bila *Božja volja rahitična*, rahitičen je lahko le človekov odnos do nje.

V Ljubljani, 15. julija 2013

Igor Pavel Merku

Njegova bit in življenje sta me zaznamovala

Moji spomini na Vilija Steguja segajo v otroška leta, se pravi v čas, ko sem obiskoval tretji razred nemške osnovne šole. Rodil sem se namreč v Erlangenu blizu Nürnberga na severnem Bavarskem zdomskim slovenskim staršem iz Trsta.

Gospod Stegu je obiskoval našo slovensko skupnost v Erlangenu vsako prvo soboto v mesecu, Nürnberg pa prvo in tretjo nedeljo. Vozil se je iz sto kilometrov oddaljene Slovenske misije v Ingolstadt, kjer je imel stalno bivališče.

Kaj kmalu me je gospod Stegu vprašal, ali ne bi stregel pri sveti maši. Vprašanje je postavil zelo obzirno, a kot da bi bilo nekaj povsem naravnega, da deček mojih let stopi k oltarju in opravlja tako službo, ko pa še nisem bil

pri prvem svetem obhajilu, kar je bilo za nemške strežnike absoluten pogoj. Gledal me je s svojim zadržanim nasmehom, prijazno in pomirjujoče, ker je razumel, da sem presenečen. Pogledal sem mamó, ki je stala ob meni, pogledal gospoda Vilija in vznemirjeno dahnil: »Saj ne vem, kaj moram storiti!« Gospod Vili me je pomiril, rekoč, da mi bo že on vse razložil in pokazal. Sicer sem že prej kaj pomagal s tem, da sem delil in pospravljál pesmarice na primer, in on je očitno imel občutek, da mi lahko zaupa tudi bolj odgovorno nalogo, kakršna je streženje pri maši. In našo mamó je pregovoril, naj spremlja na orglah ljudsko petje med mašo.

Sprva se mi je stalno nekaj zatikalo. Gospod Stegu mi je izza oltarja namigoval, kdaj naj pristopim, kdaj naj se usedem ali pozvonim. Postopoma mi je tudi razložil, kdaj in kako naj mu podam vino in vodo za splaknjenje rok. Vse se je pa odvijalo v sproščenem, rekel bi skoraj v družinskem vzdušju, saj smo bili pri maši sami zdomski slovenski rojaki, nekaj družin z otroki in nekateri posamezniki, ki so imeli razumevanje za kakšno napakico. Pozneje se mi je – vsaj občasno – zdaj eden, zdaj drugi otrok pridružil, katerim sem lahko razlagal postopke in jih vodil, na kar sem bil zelo ponosen.

V nasprotju z Ingolstadtom v Erlangenu nismo imeli otroške ali mladinske skupine, a gospod Stegu je bil do nas otrok vedno zelo pozoren in za Miklavža je oblekel škofovska oblačila, si nataknil dolgo belo brado iz vate čez svojo črno in delil otrokom običajne dobrote. V društveni dvorani so rojaki pripravili praznik, kuhali kranjske klobase, ki jih je gospod Vili sveže pripeljal v odprtem kartonu, tako da je iz prtljažnika njegovega rumenega mercedesa močno dišalo.

Enkrat smo vsi štirje s sestro vred obiskali gospoda Vilija na njegovem domu v Ingolstadtu. Spomnim se velike dnevnice, v kateri je stala belo pogrnjena miza za večerjo. Vsakdo je imel pred seboj krožnik za glavno jed in manjšega za prikuho. Na slednjega je porazdelil ajdove žgance. Mene, otroka, sicer niso ravno mikali, saj sem jih sploh prvič videl. Mama je pa bila navdušena in je prosila za recept in seveda za nasvet, kje naj kupi primerno moko. Soba se mi je zdela temna, a ne mračna, temveč zelo domača, mehka, prijetna, živa. Bila je polna knjig, največ jih je seveda bilo v visoki knjižni omari, a ležale so tudi na pisalni mizi, ob divanu, skratka malce povsod. Po obedu je gospod Vili priključil neke mikrofone na hifi-ojačevalec, tako da sva si lahko govorila preko zvočnikov.

Moji starši so pa večkrat povabili gospoda Steguja k nam na večerjo. Veliko so se z njim pogovarjali o najrazličnejših stvareh, tudi o takih, ki jih kot otrok nisem dojel. Nekako oboževalno sem gledal našega gosta, čigar obraz se je razjasnil, vsakokrat ko se je izpod črne brade prikazal njegov blagohotni smehljaj. Medtem ko se je sladkal z dobrotami iz materine kuhinje, sem se spraševal, kako more sploh še kaj pojesti. Na poti od maše do doma, na kateri sem ga kdaj

spremljal, da bi se peljal z duhovnikom in v njegovem avtomobila, sva se namreč ustavila pri drugi družini, ki ga je prav tako povabila. V prostorni obednici nas je okoli pogrnjene mize sedelo najmanj dvanajst. Prijazna gospodinja je pred vsakogar postavila krožnik, s katerega so se kadile tanke, pečene klobasice, krompirjev pire in zelje. Vse je sicer bilo mikavno dišeče, vendar sem se vztrajno branil, da bi sploh kaj zaužil, ker sem vedel, da nas doma čaka mama z večerjo. In mame prav gotovo nisem mogel razočarati.

Še danes se pa sprašujem, kje je gospod Vili našel čas, da je toliko knjig prebral, kaj šele prevedel. Zato si ga nisem drznil prositi, da bi mi bil za duhovnega voditelja. Kot najstnik sem se namreč s prijatelji iz Trsta udeležil duhovnih vaj. Ta prva izkušnja je bila tako globoka, da je vame zasejala nekaj, kar me še danes spodbuja in opominja. Vodilo, ki sem ga takrat osvojil, je bilo, naj si najdem duhovnega voditelja, ki bi me spremljal na duhovni poti. Takoj sem seveda pomislil na gospoda Vilija, a se hkrati zavedel, da za kaj podobnega gotovo nima časa, ko pa prevozi na stotine kilometrov vsak konec tedna, da obišče slovenske skupnosti, razkropljene po Bavarski.

V neki homiliji se je gospod Vili zelo kritično izrazil o računalniku oziroma o njegovem prodiranju v naše življenje. Nedvomno je že takrat slutil nevarnosti, ki iz njega izhajajo, še zlasti za zdravje uporabnika, če računalnika ne uporablja zavestno kot orodje, ampak se mu prepusti do bolesterne zasvojenosti. Spomnim se, da mu je mama napisala daljše pismo, v katerem mu je oporekala, saj sem se jaz že takrat ukvarjal z računalnikom, imel pa istočasno razvito socialno življenje s sošolci, se s pomočjo računalnika likovno izražal in ga uporabljal za najrazličnejša dela. Ko se danes ozrem na tridesetletno uporabo računalnikov tako službeno kot zasebno v prid kulturnega društva, združenja staršev in župnije, moram priznati, da so zelo koristna stvar, ki nas pa nikakor ne sme zaslepiti in nam zasenčiti vsega, kar nas lepega in božjega obdaja, v prvi vrsti seveda žene in družine. Zavedam pa se tudi vsestranskega vpliva računalnika na naše vsakdanje življenje in posega v življenje vedno mlajših otrok. Vesel sem kritičnega pogleda, ki ga je predočil gospod Stegu v takratni homiliji.

Gospoda Vilija sem dojemal kot visoko izobraženo osebo z izredno mero potrpljenja. Bil je vedno vedrega obraza in imel prijazno besedo za vsakogar. Tudi vse šikane, ki jih je doživljal ob prehodu meje v takratno Jugoslavijo, ko so mu vsakič do potankosti pregledali avtomobil, kolikor sem sam razumel, ga niso mogle streti; in čeprav mu je to grenilo življenje, tega vsaj navzven ni bilo zaznati. Skoraj bi rekel, da je bil »človek za vsako rabo«, ker se je rad pogovarjal s preprostimi delavci iz tovarne kot z inženirjem ali z otrokom: vse je pozorno poslušal ter jim primerno odgovarjal.

Z gospodom Vilijem sem se vsa leta le občasno kratko srečeval, a njegova

bit in življenje sta me zaznamovala, tako da ga nosim v svojem spominu in v srcu kot prijatelja. Medtem sem se dokončno preselil v Trst in imam lepo, slovensko družino. Skupaj smo šli tudi na njegov grob na Prem, vendar to ni isto, kot če bi s svojim nežnim nasmeškom očaral tudi moje otroke, kot je svojčas mene.

Igor P. Merku,
pokrajinski predsednik Slovenske skupnosti v Trstu

V Trstu, 20. maja 2013

Anita Prek, rojena Mrak

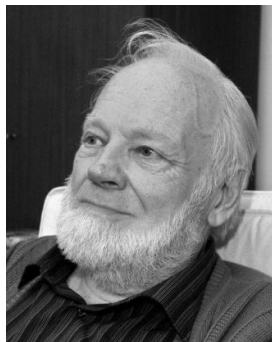
Dajte deklico njeni materi⁴

Poklicala sem mamó in jo vprašala, kdaj je gospod Vili služboval na Vojskem, pa mi je povedala res lepo zgodbo.

Prišel je jeseni leta 1973. Mama pravi, da so se ljudje bali, kako bo ta človek preživel vojskarsko zimo. Pa so mu bile težke razmere prihranjene, saj je bila tisto leto ena izmed najbolj milih zim. Jaz sem se rodila oktobra in on me je krstil. Pred tem je bila na Vojskem navada, da so otroka h krstu nosili botri, tokrat pa je bilo drugače. V navadi je bilo, da je župnik prišel otroka, starše in botre iskat k vhodu. Moja mama me je izročila botri; pripravili so se in čakali, da pride župnik do njih. Pa je prišel Vili in rekel: »Dajte deklico njeni materi, ona jo je nosila in rodila in ona naj jo nese h krstu.« Za mojo mamó je bil to zelo čustven in lep trenutek, še sedaj ganljivo opiše, kako lepo ji je bilo, čeprav sem bila že njen peti otrok. Pa ne samo za moje starše in botre, tudi za vse, ki so bili takrat poleg, je bila to hvalevredna sprememba, ki jo je na Vojskem vpeljal gospod Vili. Moji mami je žal, da je ostal tako malo časa; zanjo je bil najbolj »ljubezniv« (tako pravi ona) župnik na Vojskem. Pri faranih je bil priljubljen, igral je v vaških igrah, ki so jih prirejali, bil je zelo odprt in srčen človek. Tako se ga spominja moja mama.

V Idriji, 25. maja 2013

4 Ta dodatek je napisala Kočarska Anita (iz Kočevša), Čekovnik 7.

Tomaž Pavšič

Nekaj »vojskarskih« spominov na duhovnika in pesnika Vilija Steguja

V življenju, ki nam je namenjeno, se pojavljajo srečanja, ki nam večkrat pomagajo določati način mišljenja in celo življenjski slog. In tudi če je oseba že odšla med rajne, nam od ondod še vedno govori in nas prijateljsko spremlja. Nekajkrat sem zasledil bistro jezikoslovno opazko: v glagolu *srečati se* stoji vidno in zgovorno koren – sreča. Seveda je to bolj osebna in simbolistična ugotovitev kot pa slovnično besedotvorno pravilo. Jaz celo naivno, a trdno verjamem, da nam pomembna srečanja podarja usoda, ali če se izrazim bolj drzno, božja previdnost.

Pavlu Bratini, ki je tudi sam nekoč opravljal duhovniško poslanstvo in nekaj časa živel na visokem Vojskem, vasi, katere domačije in hiše so raztresene po planotah, lazih in strminah v širšem okolišu Trnovskega gozda v zaledju nad Idrijo, in kjer se, kljub redki poseljenosti, vendarle počasi oglašča turizem in se o njej pišejo knjige, sem pred časom obljubil, da bom opisal nekaj spominov o srečanju z našim prijateljem Vilijem Stegujem. Odlašal sem *ad extremis* in zdaj mi v glavi brni, kot bi poslušal tisoč telefončkov hkrati in bi moral izbirati med biseri, raztresenimi v računalniškem morju.

Če ne bi zmozel tega spominskega prispevka, bi mi Vili gotovo ne zameril, vendar pa je za njegov spomin in za pravo podobo njegove osebnosti pomembno, da je njegova »spominska knjiga« čim bolj popolna, saj vojskarska epizoda ni bila le opazen intermezzo, temveč zaokroženo poglavje njegovega sicer mnogo prekratkega življenja, skoraj tako pričevalno kot njegovo delo v izseljenstvu na Nemškem.

Vili Stegu je v svinčeno sivih časih poleg duhovništva zaupanemu mu občestvu podaril še veliko drugega, dobrega in plemenitega; hkrati je izpovedoval

demokracijo ter slovensko evropsko krščansko zavest med navadnimi ljudmi, daleč od velikih središč. Kot mlad duhovnik primorske (kopske) škofije je prišel na Vojsko leta 1972. To leto smo si zapomnili, ker je tedaj hladno in močno zapihalo od tam, kjer »Donava bistri pridruži se Savi«. Partijsko (komunistično) ponižna »Socialistična republika« pod Triglavom je pridno izpolnjevala navodila in ukaze, ki jih je vsebovalo zloglasno Titovo pismo. Komunistična oblast, ki je na zunaj želela pokazati podobo socializma s človeškim obrazom, se je začela zavedati, da demokratične sile in narodna samozavest neustavljivo naraščajo; ustrašila se je, da federativni socialistični državi grozi razpad; strah je bil upravičen, a vendar se je država držala skupaj skoraj še dvajset let.

Hočem reči, da je Vili vstopil v naš idrijsko-cerkljanski svet (tedaj je ena sama občinska skupščina /Idrija/ obvladovala vse Idrijsko in Cerkljansko) v času, ko je bilo poprej tod čutiti popušcanje že precej obetajoče in zelo odprte ljudske kulture. Zamrle, zaradi prisilne samoukinitve, so bile »Kaplje«, znamenita svobodna revija, nastala v Idriji leta 1966. Tudi kulturna dejavnost v Otaležu, ki se je bila zelo razvila v sodelovanju društva z župnikom Jožkom Bercetom, je bila pri oblasti očrnjena, občinski mladinski voditelj (ZSMS) je slišal za besedno zvezo laični apostolat in kar naprej strašil politike s to namišljeno novo nevarnostjo za socializem. Pa se ti pojavi mlad, sposoben duhovnik, ki hoče kulturno razgibati vojskarsko mladino, ki je bila zelo voljna in tudi že kar precej pripravljena, saj so na Vojskem vedno radi gojili kulturo! Že njegova pojava, tista tako prisrčna prijateljska in naravna prepričljivost je vzbujala zaupanje in je privlačevala.

Tista leta smo doživljali, kakor smo pač mogli in znali. Veliko ljudi, tudi poštenih, je bilo več ali manj prisiljeno živeti dvojno življenje. Duhovniki so bili zelo izpostavljeni, vendar so imeli vsaj zaščito v svoji cerkveni uradni nadgradnji, medtem ko so bili šolniki in kulturniki vedno na udaru. Vilijevo ime – (VILI STEGŪ) mi je zvenelo nekako nadrealistično, kot na primer TRISTÁN TZARÁ. No, sicer pa je bil tudi Vili pesnik, kot njegov davni sovaščan Dragotin Kette. Ime kraja me je vedno spominjalo na neki dijaški izlet, ko smo postojnski gimnazijci hodili peš od Zagorja in Šilentabra na Prem. Potem pa je tam župnikoval naš sošolec iz Postojne Janez Premrl, ki smo mu pravili Vojko (po narodnem heroju). Premski grad, Kraljeva poslikana cerkev in še literarna srečanja na Premu, na katerih je včasih sodeloval tudi Vilijev brat, vse to mi odzvanja v spominih, katerih glavna točka pa je Vili.

Da je Vili prišel v našo zakotno, a tudi ponosno visokogorsko vas Vojsko, je bila sreča za tamkajšnjo skupnost. Dobri in delavni, utrjeni ljudje so potrebovali človeka, ki bo poleg dušne skrbi za verujoče znal prisluhniti mladini in ji omogočiti dodatno kulturno rast, pri mladih ljudeh razviti javno nastopanje za boljše družabno občutje in uveljavitev kraja.

Že po slabem letu se je izkazal kot spreten kulturni organizator in režiser, ko so na Vojskem za krajevni praznik ob 30. obletnici spomina na požig vasi in druge grozote, ki jih je bila zagrešila italijanska vojska ob že razvitih partizanskih akcijah, pripravili veliko in odmevno proslavo. Gospod Vili je poskrbel za ves vsebinski del kulturne slovesnosti. Branko Šinkovec, nečak vojskarskega pesnika in pisatelja Črtomirja Šinkovca, takrat študent gradbeništva, star dobrih 22 let, je kot predsednik Prosvetnega društva *Planika* bral tudi vezno besedilo, ki ga je bil večje in lepo sestavil sam Vili. Branko se po štiridesetih letih še vedno živo spominja tistega dne. Popoldne (bil je dan sredi tedna, prav na obletnico) je bila maša, ki se je je udeležilo veliko število ljudi, tako rekoč vsi Vojskarji in še gostje od drugod. Po maši se je velika množica zbrala na Smodinovem griču, kjer je bil oder na prostem. Tu so peli in deklamirali domači fantje in dekleta, pa tudi starejši.

To je bil spomin na slavno partizansko in narodno zavedno Vojsko in predvsem na vse gorje, ki so ga bili pretrpeli Vojskarji doma in v raznih vojskah. Bila je to proslava, na kateri si slišal partizanske in druge pesmi, ni pa bilo lajnastih političnih parol o samoupravljanju in revoluciji ter o kakem razrednem sovražniku, pač pa so bile poudarjene samo lepe misli o splošnih človeških vrednotah in ljubezni do domače zemlje. Režiser je v program vključil nekaj najlepših Kajuhovih in Borovih pesniških točk, prvič pa so Vojskarji na tej proslavi slišali tudi globoko Balantičevo poezijo. Vili je pač imel jasno videnje o taki krajevni proslavi: naj bo pristna, povezovalna, etična in množična! Pri tem ni imel nobenih strahov in po štiridesetih letih mu je treba priznati, da je bil daljnoviden in je zaupal v spravo. Na proslavi sta bila častna gosta Črtomir Šinkovec in Matej Bor. Zanimivo je, da je tudi pesnik Bor pohvalil zavzete vojskarske prosvetarje, ki jih je bil pripravil gospod Vili. Motil ga ni niti Balantič, rekel je, bolj v priznanje kot za grajo: Ste pa drzni!

V prvem Vilijevem »vojskarskem« letu se je društvo *Planika* na novo registriralo. Upravni postopek v Idriji je tekel silno počasi, kot da bi to nalašč zavlačevali. Tista uspela proslava pa je Vojskarje trdno povezala; spoznali so, da imajo v Viliju Steguju človeka, ki bo še dvigal njihovo kulturo oziroma skrbel za kulturne prireditve. Res, v naslednjih letih so se v mali dvorani Doma na Vojskem vrstile dobro pripravljene odrske igre, pri katerih je bil režiser in po navadi tudi glavni igravec Vili Stegu. O tem poroča tudi avtorica nove vojskarske monografije (Renata Hvala, *Vojsko*, Idrija, založba Bogataj 2011) in objavlja fotografijo. Velik odmev med obiskovalci so zapustili Potrčevi *Krefli*. Igro so morali še isti dan ponoviti, ker za prvo predstavo niso vsi prišli do vstopnic. Vseh prodanih vstopnic je bilo tisti dan 410(!), pravi rekord za maloštevilno vas.

Velik uspeh je na Vojskem doživela tudi znana drama *Via Mala*. In sledile

so še mnoge druge igre in kulturne prireditve. Morda bo kdo kdaj natančneje zbral podatke, če so kje ohranjeni. Vili Stegu se je na Vojskem, kjer ni opustil stikov s svojim kulturnim, literarnim in krščanskim gibanjem, izkazal kot odličen igralec in režiser, kot širok kulturni prenovitelj.

A naj se povrnem k začetku. Z ženo Majdo, ki je po materi Vojskarica in ima bratranca, ki je bil član Vilijeve igralske skupine, sem prišel v vojskarsko župnišče kot usojeni prišlek, znanec in prijatelj. Žal je bilo to šele v zadnjem času Vilijevega službovanja in bivanja na planoti. Za mano je bila že davno samoukinitev »Kapelj«, revije, ki je imela tudi v Vilijevem ožjem krogu dobre in zveste prijatelje. Pavel Bratina jim je v reviji 2000 celo napisal prisrčno in pretresljivo slovo.

Kot rečeno, sem se v vojskarskem »farovžu« večkrat oglasil. Pri Viliju sem se zmeraj naužil svežih idej. Obravnavali smo aktualne kulturne in politične dogodke. On je imel žive stike z »Ljubljano«, z revijo 2000, z nekaterimi oporečniki in s skupino ljudi, ki so širili odkrito in odprto krščanstvo ter imeli izdelan čut za ljubezen do slovenstva. Vilija je seveda zanimalo tudi moje kulturniško delovanje (in politično, kolikor se je dalo) s kulturnimi povezavami na Primorskem in v zamejstvu vred. Gotovo so nam marsikdaj sledili poročevalci »frumentacijske službe«, kot bi literarno dejal Alojz Rebula.

Blaženi so bili tisti večeri, ko sva z Vilijem sedela za mizo pod izrazito in lepo sliko Križanega, ki mu jo je bil ustvaril prijatelj Zupet, in počasi srkajoč mašno vino, sanjarila resne sanje o slovenski prihodnosti. Nekoč sem pri njem naletel na Lojzeta Peterleta. Srečala sva se prvič, četudi sem o njem že nekaj vedel ali celo prebral kaj njegovega. Se pravi, da sem že davno, ko smo bili še v nekaki egiptovski sužnosti, spoznal prijatelja, poznejšega predsednika prve slovenske vlade, ki sem bil njegov oziroma Demosov poslanec. Mimogrede: ker je Lojze Peterle vedel za moje dolgoletno zanimanje za primorsko zamejstvo, me je leta 1993 predlagal za konzula.

Vili Stegu je na Vojskem uspešno razvil nekatere svoje bogate talente in jih plemenito podarjal drugim. Na novo je prebudil in dvignil vaško kulturo kot režiser in igralec in bil je tudi znanilec sprave. Kot tak bo ostal v najlepšem spominu med vsemi Vojskarji in ne le med svojimi prijatelji.

V Idriji, 10. julija 2013

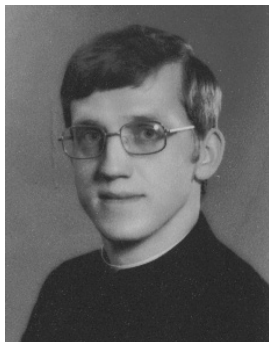

Alenka Rebula

Vilija se spomnim, doživljala sem ga kot globoko in skrivnostno osebo, a sem ga srečala le dvakrat, enkrat v Sesljanu in enkrat v Ljubljani, premalo za doživeti in avtentičen zapis. V bistvu sem lahko le zaslutila njegovo resnico in nikoli pozneje nisem imela priložnosti za bližino in srečanje, ki nas kot ljudi poveže. Zato ti žal ne morem biti v pomoč za publikacijo ...

Lepo se mi zdi, da ste se spomnili nanj, ker je vse, kar nam kdo zares podari (zlasti, če nam podari sebe), nepozabno in dragoceno in se v letih tudi obogati z novimi spoznanji. Kdor odide, pušča za sabo vedno spet kaj novorojenega, za vsak čas posebej.

V Trstu, 1. maja 2013

Lojze Šinkovec

Umetniška duša, psiholog in buditelj

Z vsem spoštovanjem in hvaležnostjo se lotevam tega skromnega zapisa spominov na svojega nekdanjega župnika Vilija Steguja. Od takrat je minilo kakšnih 38 let, zato se mi posamezni prizori bolj blede luščijo iz spomina. Ko sem med rojaki, sovaščani z Vojskega, zbiral vtise in spomine na Vilijevo leta na Vojskem (1973–75), so se v pogovoru vsi kar nekako raznežili in znali poiskati čudovite kamenčke iz tega mozaika. Veliko so o Vilijevem poslanstvu in delu na Vojskem že napisali ob raznih tamkajšnjih praznovanjih.

Dve leti, od začetega četrtega pa do končanega petega letnika bogoslovja, je bil Vili moj župnik, duhovni voditelj in spremljevalec, tudi prijatelj. Sedem let je bil starejši od mene. Iz tistih časov so mi v blagem spominu počitnice, tako poletne kakor tudi o božiču in veliki noči. Po jutranji ali večerni maši je bilo skoraj pravilo, da sva se z Vinkom Lapajnetom, tudi bogoslovcem in sosedom, ustavila pri v župnišču, če je bilo kako delo ali pa tudi ne – samo za družabnost in pogovor. V bogoslovju so mi sošolci in prijatelji večkrat rekli: »Blagor tebi, ker imaš takega župnika.« Bili so to lepa jutra ali večeri, polni prijateljskih srečanj. Vili in njegovi prijatelji so bili polni filozofskega poleta in talenta za razpravljanje v družbi. Posebej se spominjam raznih srečanj članov Društva 2000. Verjetno vsega takrat niti nisem razumel.

Lahko rečem, da sem Bogu hvaležen za vse duhovnike, ki so v času mojega življenja službovali na Vojskem. Bili so mi vzor in spodbuda na moji poti duhovništva. Nekateri so bili več časa, nekateri samo leto ali dve, vsi pa so pustili v mojem in v spominu ljudi globoke sledove. Hvaležni smo jim za leta, ki so jih preživeli med nami v kraju, kjer so zime dolge in hude, kjer pozimi ni poti, kjer so domačije raztresene po planoti, da jih moraš iskati.

Moja otroška leta od krsta dalje je zaznamoval župnik Franc Gantar,

potem Fortunat Jeklin, večino osnovne šole je bil katehet in župnik Gašper Rudolf. Priporočilo za Malo semenišče mi je napisal Jožko Berce, osem nadaljnjih let smo semeniščniki in bogoslovci Srečko Vončina, Vinko Lapajne ter jaz sam rasli in zoreli ob Tonetu Požarju. Zatem sta dve Vilijevi leti in čas moje nove maše. Takoj po njej so na Vojskem po leto ali dve pastirovali še Dominik Brus, Ciril Sorč, Pavle Bratina in kot zadnji samostojni župnik Lojze Premrl. Potem je župnija prešla v soupravo Idrije. Po novi maši je bilo stika z domačo župnijo občutno manj. Vili je še isto jesen odšel med slovenske zdomce v Ingolstadt. Poslej se spominjam še kakega njegovega telefonskega klica in pa osebnega srečanja na Vojskem ob Vinkovi novi maši leta 1976.

Vojsko je bilo Vilijevo prvo samostojno mesto, kamor je prišel iz Solkana. Solkanci so ga imeli zelo radi. Prihajali so ga obiskovat, posebej ob nedeljah ni bil nikoli sam. Za vsakega človeka si je vzel čas. Nihče mu ni bil odveč ali nezaželen. Mnogi so pri njem preživeli tudi več dni. Imel je veliko prijateljev od vsepovsod. Mnogi naključni obiskovalci so se pri njem spoznali in potem postali prijatelji.

Posebno poglavje v spominih na Vilija je njegovo duhovniško delo in pa njegova prosvetna dejavnost v okviru naše male župnije. Vse obrede v cerkvi je opravljal z izrednim občutkom za svetost kraja in trenutka ter človeka, ki ga je ogovarjal. To so bila leta, ko se je prenovljeno bogoslužje uvajalo in dobivalo svojo sedanjo podobo. Vili je imel poseben čut za liturgijo pa tudi za svetost besede. Na pridige se je pripravljaj, imel je pred seboj svoje osnutke, govoril pa je prosto, z osebno zavzetostjo in srcem. Že kot izseljenskega duhovnika v Nemčiji si ga je za novomašnega pridigarja izbral Vinko Lapajne leta 1976. Veliko časa in moči je Vili posvečal delu z mladimi. Branje beril pri bogoslužju, ki se je takrat uvajalo, je prenesel na mladince, kar do neke mere drži še danes.

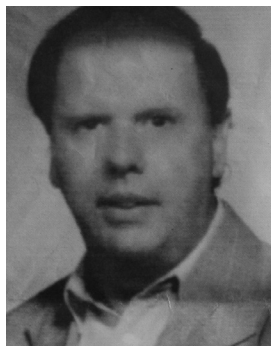
Vili je bogoslužje dopolnjeval tudi z umetnostjo. Pred božično polnočnico je pripravil dramatiziran odlomek iz Claudelovega Marijinega oznanjenja. Lahko bi rekli, da je svoj posluš in čut za umetnost, posebno za gledališče, z uspehom uporabil v duhovne in pastoralne namene. Z vajami in uspešnimi nastopi je v župniji znal pritegniti mladino in jo tudi obdržati v povezanosti. Spominjam se vsaj dveh dramskih postavitev, ki sta ju naštudirala skupaj z režiserjem Anderletom iz Tržiča: *Via mala* in *Krefli*. Vili je v igrah skoraj redno tudi nastopal in igral glavne vloge. Te drame so potem ponavljali tudi v okoliških vaseh. Društvo Planika je spet zaživelo.

Lahko rečem, da je bil Vili umetniška duša, psiholog in buditelj. S svojim prizadevanjem in talenti je dal nov zagon kraju. Trudil se je za postopno rast in kljub neuspehom ni nikoli obupal. Znal se je približati vsakemu, tudi malemu in preprostemu človeku.

S strani tedanje oblasti mu ni bilo z rožicami poslano, niti na Vojskem, še manj v Nemčiji. To se je pokazalo v prikritem pa tudi odkritem nasprotovanju in oviranju ter podiranju njegovega dela. Sam mi je v pogovoru potožil, kako hudo je bilo.

Naj sklenem z besedami, s katerimi se je poslavljaj z Vojskega, ko je odhajal za izseljenskega duhovnika v Nemčijo: »Bilo je lepo in radi smo se imeli.«

Na Colu, 25. maja 2013

Ivan Tavčar

Pesniška in duhovna sorodnost z Vilijem Stegujem

Ko mi je leta 1998 gospod Peter Kovačič Peršin podaril pesniško zbirko Vilija Steguja »Ugašajoče sanje«, ki jo je izdalo Društvo 2000 in kateri je spremno besedo napisal gospod Kovačič sam, sploh nisem poznal osebnosti Vilija Steguja, ne kot pesnika ne kot duhovnika. Nikjer prej nisem zasledil njegovega imena; bil mi je popolnoma neznan.

Ko pa sem začel prebirati njegovo poezijo, sem se kaj hitro zavedel, da vzpostavljam stik s svojevrstnim pesnikom ter globoko zavestnim in oblikovanim duhom.

Njegove pesmi (in misli, ki jih vsebujejo) so vzbudile v meni svojevrstno afiniteto; afiniteto s človekom, ki je bil dejansko vse življenje izpostavljen obrobju ter duševnim in telesnim stiskam.

Iz razklanosti razuma in srca, iz razdvojenosti misli in čustev, iz zaporedja vere in dvomov raste njegovo hrepenenjsko domotožje po ljubezni, po sreči, po presežnosti.

Njegova izpoved razglablja večnostna življenjska vprašanja. Pisal je iz notranje potrebe po izpovedi svojih bivanjskih izkušenj in svoje bivanjske usode, po dialogu med razumom in srcem, po razčiščenju napetosti med dušo in telesom.

Ta notranja potreba se je rojevala v samoti, v tragiki obrobja, v zavesti minljivosti, v hrepenjenju po večnosti in absolutnosti.

*Ker hočem, ker upam,
da bo novo vse,
ker upam in se upanju
ne odrečem.*

Izpoved, ki je pretežno trpka, boleča, zagrenjena, prepletena s slutnjo prerane smrti.

*Mar ne vidite,
da je treba resnično umreti,
če hočete živeti?
Treba je vse odložiti in gol kreniti,
med trnjem poti iskati
do pozabljenih oltarjev v osrčju zelene doline.*

Iz te svoje osamljenosti hrepeni Stegu, kot vsak človek, po ljubezni, ki naj bi polnila tek življenja, ki naj bi strla vsak zarodek smrti, ki naj bi odpirala vrata večnosti.

Stegu jasno vidi, kako se človek potaplja v svoji porazni moralni praznini, in vé, da ga le vera, razumsko nesprejemljiva, a čustveno prepričljiva, lahko odreši in sproži v naročje božje ljubezni.

*Svet se v temeljih maje,
škriplje, stoka ...*

*Onkraj mejá
rastem v sinjino,
v višino,
v škrlatno globino.*

Njegova življenjska izkušnja je neprestano prežeta z mislijo o smrti kot zadnjem in končnem zagotovilu človeške minljivosti, čeprav ga njegov duhovni čut vodi onkraj teh vizij smrti in razveljavitve.

Večkrat je imenoval dan svoje smrti z besedami velikih mistikov – *Svatbeni dan*. Spoznanje, ki je darovano samo tistim, ki so prečkali vse prepade razuma in čustev in so se prikradli do končnega razsvetljenja.

Stegu pojmuje človeka kot središče stvarstva, kot celovito, svobodno, zavestno, presežno bitje, usmerjeno v tolažilno izročilo odrešenosti. Vsak človek bo s svojim tragičnim čutom zavesti in s svojim nenasitljivim srcem utonil kot majhna kapljica v neizmernem oceanu večnosti.

Ta njegova življenjska izpoved se pesniško izpoveduje in izoblikuje s pomočjo modernih in novih izraznih oblik, katerim pa so tuje vse votle eksperimentacije in vsi iskani možganski modernizmi.

Stegujeva poezija mi je hitro prirastla k srcu, ker sem v njej zaslutil toliko podobnosti s svojim osebnim iskanjem in neusahljivim hrepenenjem po presežnosti in po večnosti. Seveda sta najini življenjski poti čisto drugačni, a vendarle sorodni v nepotešljivi potrebi po izpovedi samega sebe in svetá, ki nas obkroža. Duhovna sorodnost, ki veže najini duši v tesno, nerazdružljivo prijateljstvo, napolnjeno z dihom ljubezni.

Začutil sem zato kmalu zatem potrebo, da prevedem njegov pesniški opus v italijanščino, s skritim upanjem, da mi bo prej ali slej uspelo posredovati njegovo spoznanje tudi italijanskim bralcem in literarnim izvedencem, saj si zasluži, da ga tudi v Italiji spoznajo in cenijo kot globokega in izjemnega pesnika, kot dejansko je.

To sem storil v dobi, ko sem ravno prevajal v slovenščino največ in najpomembnejše italijanske sodobne pesnike in zato lahko mirnega srca trdim, da Stegu ne zaostaja za njimi ne v slogu ne v izpovedni moči.

Mislím, da je že skrajni čas, da Steguja prikažemo v njegovi pravi vrednosti in mu podelimo mesto, ki mu pripada. Pa ne samo v tujini, ampak tudi in predvsem v domovini, kjer, žal, še čaka, da stopi iz grešne anonimnosti in režiranega prezira ter končno doseže tisto priznanje, za katero je bil v življenju grenko ogoljufan.

V Trstu, 14. maja 2013

Jože Trošt

Nič kaj lakiran

V lemenat je zašel nekaj let za mano. Vseskozi je bil nekako vznemirljiv, poseben, svež v idejah in »napreden«, kot se je takrat rado etiketiralo. Zagret za kulturo pa tudi duhovnost, čeprav jo je prakticiral bolj po svoje; na nekatere kolege je imel še poseben vpliv in so se kar lepili nanj.

Formalni vodja literarnega krožka je bil tedaj nekaj časa Kodelja, ki se mu je prav tako poznalo, da ni šel skozi malo semenišče. Če je bil kdaj vodja literarnega krožka tudi Stegu, ne vem, verjetno da ja. Spomnim se namreč, da je pripovedoval o obisku (morda več obiskih) pri Kocbeku, ki naj bi deloval kot nekak mentor.

Marsikaj in o marsičem je Vili pripovedoval. O poklicu seveda tudi, bil je kritičen, zelo kritičen do stvari, spomnim se pa, da je hvalil Strleta, dogmatika! Kot rečeno, ni bil uniformiran, enobarven, vse prej kot po malosemeniško lakiran, vkalupljen.

Še mnogo takih podrobnih marginalnosti bi lahko povedal ...

* * *

Spomnim se njegovega duhovniškega posvečenja v Logu pri Vipavi in po njem kosila v vipavskem semenišču. Po kosilu je vstal in začel moliti Očenaš. Škof Jenko, se spominjam, je moral z drugimi presenečen vstati, a je, videl sem, vzel to gesto nekako tako ... no, Očenašu ni mogel oporekati, ustvaril pa si je mnenje o njem; ki ga je morda kasneje (pravzaprav kmalu) tudi popeljalo v diasporo. Škof Jenko takih ni imel preveč rad ... in so šli via vaja: Kodelja, Stegu, Nemas, ne vem, ali je imel prste vmes tudi pri Ludviku Rotu?

* * *

Potem se o Viliju ni nič kaj govorilo, vsaj da bi jaz vedel, ne. Vse do leta 1989. Marca tistega leta sem šel z zborom Antona Foersterja prepevat k njemu v

Ingolstadt, kjer je deloval. Bil je tam poleg gastarbajterskega župnika tudi nekak kulturnik ali kar kulturni ambasador. Videl sem, da so ga Nemci zelo cenili, z njimi je znal odlično voziti.

Kako smo zašli tja? Preko Lojzeta Peterleta, ki se je dobro poznal z mnogimi našimi ... Z njimi je imel stike tudi Vili. Peterle je bil moj pevec v zboru. Imel je odmeven govor na sprejemu na Magistratu. Spomnim se: »Jugoslavija? Znani smo le po izvozu komunizma, pokazali bi radi, da zmoremo še kaj več ...« Imeli smo dober koncert, slovesno mašo, peli smo, in Nemci so rekli: »Wir haben ein gutes Chor, aber sie sind besser ...«

Stanovali smo pri družinah, v domovih, bilo nas okrog 50! Vse to je organiziral Vili. Mene je povabil k sebi, ker sva se poznala iz lemenatu. Tu sem imel priliko seznaniti se z zahtevno problematiko izseljenskega duhovnika ...

Spomnim se ga, kako je jamral: »Denarja 'mam tol'k, da ne vem, kam z njim, ne najdem pa človeka za pomoč.« Ponujal je kateri od naših pevk, da bi mu prišla občasno pospraviti ... da ji plača vse, denar ni problem. Odprl je omaro, iz katere se je vsul kup umazanega perila, rekel je, da si raje kupi novo srajco, kot da bi se spravil k pranju.

To so bila leta narodno političnega vrenja pri nas, čas previranja in negotovosti. Bil je strašno angažiran za usodo naroda in v velikih skrbeh; kar ga je, tako se je vsaj trdilo, tudi predčasno pahnilo v grob.

Še to. Po njegovi smrti se je pri meni zglasila njegova sestra Ana s prošnjo, da bi uglasbil nekaj njegovih besedil. Pripravljala je spominski večer za Slovence v Parizu. Ustregel sem ji in pripravil štiri samospeve. Večer je lepo uspel. Samospeve je pela dobra sopranistka Ana Maria Jan, pri klavirju pa jo je spremljal neki poljski pianist.

Spomnim naj, da sem na njegova besedila rad komponiral, šlo je dobro, in še zdaj včasih poslušam tiste več kot dvajset let stare posnetke.

* * *

Kar pa se tiče uglasbitve poslanega mi besedila (Stražni ognji) moram reči, da je izvrstno, šlo bi gotovo »v muziko«, kot tudi vsa druga njegova dela, je pa pri tem besedilu več težav: zelo dolgo je, iz njega bi lahko nastala dolga kantata, kar je izvajalsko neizvedljivo: kdo bo to prevzel, tu so solisti, zbor, morda instrumenti? Skratka ... In seveda moja leta, ki ne prenesejo takih izzivov.

V Ljubljani, 29. februarja 2013

Mirella Urdih Merku

Bila sva uglašena na isto valovno dolžino

Vili Stegu v Nemčiji

Leto 2012 se je nagibalo h koncu. V pričakovanju, da minejo še zadnje ure, preden se sprožijo raznobarni ognjemeti, sem začela brskati po eni brezštevilnih map, ki jih je moj mož Peter redno polnil z zapiski, članki, komentarji, korespondenco, dokumenti. Naletela sem tako na štiri male strani, iztrgane iz kakega starega šolskega zvezka, na katerih so bile zapisane iztočne misli za sestavek o slovenskih izseljenskih duhovnikih na splošno ter še posebej o našem dragem župniku Viliju Steguju. To je že zdavnaj snoval kot samostojno poglavje svojih spominov, ki jih že vrsto let redno objavlja pod naslovom *Moje življenje v Nemčiji* v tržaški reviji Mladika. Zato me je pred kakim letom vprašal za »tisto posebno fotografijo«, ki bi jo rad priložil tekstu. Točno sem vedela, katero misli, in ker sem tudi vedela, kje je, sem mu jo brž izročila, a založil jo je nekam, da je ni bilo več mogoče najti. In tako je vedno znova odlašal s pisanjem.

Le dan ali dva po njegovi smrti na lanski binkoštni ponedeljek, 28. maja, ko sem iskala primerno sliko za žalno slovesnost, sem skoraj zavriskala od presenečenja: naenkrat sem imela v rokah Stegujevo fotografijo! In zdaj še moževe beležke! Kako naj prezrem očitni namig, naj jaz zdaj dopolnim, česar sam ni utegnil storiti ...

A kot da bi to še ne zadostovalo, je letos 10. januarja kmalu po štirinajstih zazvonil telefon. Čudno se mi je zdelo, saj me ob tej uri redkokdaj kdo pokliče. Bo gotovo pomota, sem si mislila, pa ni bila, bil je tretji namig!

Iz Pariza me je poklicala prijazna gospa Ana Vičič, ki me je obvestila, da so v teku priprave za simpozij o njenem bratu, duhovniku Viliju Steguju, ki bi letos dopolnil 70 let. Vprašala me je, ali bi lahko prispevala dopis iz Nemčije za

priložnostno publikacijo. Ne da bi si dolgo pomišljala, sem rade volje privolila, saj sem imela že nekaj pripravljenega, čemur bi nemara lahko še kaj dodala.

Leta 1989 je v 41. številki tednika Sankt Heinrichsblatt, ki ga izdaja bamberška nadškofija, pod katero spada tudi Erlangen, bila objavljena naslednja vest: *Viljem Stegù, vodja slovenske katoliške misije v Ingostadtu, je 26. septembra med dopustom v domovini na Premu (Jugoslavija) podlegel srčnemu infarktu. Pokojnik, rojen na Premu leta 1943, je bil posvečen za duhovnika leta 1969. Jugoslovanska škofovska konferenca mu je leta 1975 poverila dušno pastirstvo za katoliške Slovence v bamberški nadškofiji ter v škofijah Regensburg in Eichstätt.*

Dolgost njegovega življenja bi lahko povzeli z enim samim stavkom: Živel je tako dolgo, kolikor je trajala SFRJ. Rodil se je namreč istega dne, kot je v Jajcu bila ustanovljena jugoslovanska republika: 29. novembra 1943, umrl pa je 26. septembra 1989, na predvečer referendumu za osamosvojitve Slovenije, za katero je koprnelo tudi njegovo srce.

V resnici bi pa bilo mogoče napisati o njem veliko, veliko več, ko bi hoteli zaobjeti vse njegovo kulturno udejstvovanje, od pesmi, ki jih je začel pisati že kot študent, pa do njegovih prevodov filozofskih tekstov Guardinija, Levinasa ter Simone Weil. A tu naj bo govor o Viliju kot izseljenskem župniku v Nemčiji, ki je v štirinajstih letih prevozil s svojim mercedesom s povedno registrsko tablico IN-RI ... tisoče kilometrov od enega do drugega izseljenskega občestva.

Do padca berlinskega zidu koncem leta 1989 so slovenski duhovniki v Nemčiji bili pod hudim pritiskom jugoslovanskih oblasti, ki so pikolovsko nadzorovale, ali se njihovo delovanje sklada z uradnimi vladnimi smernicami. Prav duhovniki so bili namreč tisti, ki so ob dušnem pastirstvu skrbeli tudi za kulturno ozaveščanje ljudi s priložnostnimi prireditvami, ki so privabljele številno občinstvo. Politična oblast v Sloveniji ni mogla tega ravnodušno sprejeti, zato je začela ustanavljati jugoslovanske klube, ki so organizirali lastne prireditve istočasno kot Cerkev, z namenom, da bi potegnili čim več ljudi na svojo stran. To se je še posebno posrečilo ob necerkvenih praznikih, kakršen je na primer materinski dan, piknik v naravi ali dan slovenske kulture.

Ob drugih priložnostih pa je tradicija silila tudi take ljudi, ki so se morda že oddaljili od Cerkve, da pripeljejo svoje otroke k miklavževanju ali k božičnemu srečanju. Prihajali so tudi slovenski, ali bolje rečeno uradni jugoslovanski predstavniki, ki so kot taki govorili izključno srbsko, pa čeprav so bili Slovenci. Če se prireditve niso osebno udeležili, so jo pa skušali kakorkoli motiti. Nekoč smo v Augsburgu sami doživeli, kako so nekateri provokatorji vdrli med predstavo v dvorano in celo fizično napadli našega župnika.

Primorca Steguja ni bilo mogoče očrnuti z domobranstvom. Zato ga jugoslovanske oblasti niso mogle diskreditirati pri ljudeh in so se torej posluževale drugih zagonetnih prijemov. Na podlagi slovensko-nemškega dogovora je vsakemu slovenskemu župniku bil dodeljen socialni delavec iz Slovenije, ki naj bi ga nadzoroval in o njegovih dejavnostih poročal v Slovenijo. Nobena pritožba pri nemških oblasteh ni zalegla, ker so se te dosledno držale dogovorov in niso bile zmožne razumeti problema.

Pa ne samo to. Tudi verniki so bili pod nadzorom. Dogajalo se je na primer, da so učiteljici dopolnilnega slovenskega pouka na nemški šoli – slovenski državljanki – telefonirali ob uri slovenske maše, da preverijo, če se je tudi ona udeležuje. To so delali drugi Slovenci, tudi taki, ki so hodili v cerkev. S tem so se namreč izogibali šikanam, katerim bi bili izpostavljeni, ko so se vračali domov, pa čeprav samo na dopust. Neverjetno, a resnično.

Župnik Stegu, ki je pravilno razumel, da sva midva uglašena na isto valovno dolžino kot on, je rad prišel kdaj k nam, da se je lahko brez skrbi izkašljajal.

Kot dosleden kulturnik, zaverovan v svoje poslanstvo, je stremel za tem, da bi posredoval svoje znanje rojakom ter da bi jih osveščal o lepoti in dragocenosti našega jezika. V ta namen je redno izdajal *Besedo*, glasilo za slovenske zdomce, ki je izhajalo dvomesečno z izjemo počitniških mesecev julija in avgusta. Na dvanajstih straneh malega formata (21 x 15 cm) je prinašalo izvlečke evangelija s primernim komentarjem, zadnje novice iz domovine, pametne izreke kakega znanega misleca, literata ali politika ter napovedi naslednjih maš in prireditev. Dve kompletni seriji *Besede* mi je uspelo izročiti tržaški knjižnici Dušana Černeta.

V 17. številki, se pravi poslednji, za september-oktober 1989 je med drugim navdušeno poročilo o uprizoritvi igre *Kje je meja*. »To je naslov slovenske ljudske igre,« piše v uvodu, »ki jo je v soboto, 22. julija, uprizorila igralska skupina slovenske župnije iz Ingolstadta. Po štirih mesecih vaj smo se odločili za premiero tik pred letnimi počitnicami. Čas morda ni bil najbolj ugoden, saj se je večina že pripravljala na počitnice. A z vajami smo bili že tako daleč, da smo se odločili za javno preizkušnjo našega dela. Videli smo, da je bila odločitev na mestu, saj bi šel do jeseni gotovo v pozabo vsaj del pridobljene igralske rutine.«

V *Pismu staršem* pa daje takole duška svoji globoki ljubezni do slovenskega jezika: »Petnajstletna izkušnja zdomstva me je naučila marsičesa. Naučila me je spoznavati tudi meje naših možnosti v tujini. Pa vendar mi vest ne da miru. Še marsikaj se da storiti. Najprej mora vsak sebe prepričati, da je njegova sveta dolžnost do lastnega naroda, da svojim otrokom posreduje materinščino. Pa začnimo kar na začetku. Prvi pogoj je, da z otroki govorimo dosledno le slovensko. To je temeljni kamen, vse ostalo bo šlo lažje, če smo v tem dosledni. Če se otrok od

malega navaja na dvojezičnost – na eni strani je dom, kjer se govori slovensko, na drugi strani pa vrtec in šola – skoraj ne bo imel velikih težav s slovenščino. Naša dekleta in fantje, ki odraščajo v takšnih družinah, so najprepričljivejši dokaz za to. Žal za pretežno večino to ne drži. Pa upam, da je z dobrohotno, a odločno besedo mogoče še koga vzpodbuditi.»

Na predzadnji strani je še vabilo na *Slovenski dan*, ki se redno dogaja vsakoletno v jeseni, in sicer izmenoma enkrat v Ingolstadtu, drugič v Nürnbergu, s slovesno sveto mašo, nato v dvorani z nastopom kakšne glasbene/folklorne skupine, recitacijami, ob domačih dobrotah in na koncu s plesom.

Le tistega 21. oktobra 1989 je izpadel, ker se je Vilijeva duša nepričakovano preselila v »boljše življenje«, kot bi rekel drugi sin te zemlje, Fulvio Tomizza.

V Erlangenu, 11. januarja 2013

Rafko Valenčič

Vili Stegu – skice za podobo

Prva skica

Postojna v letu Gospodovem 1963. Moje prvo kaplansko mesto, točneje – služba nedeljskega kaplana, med katero je treba dokončati 6. letnik teološkega študija v Ljubljani. Le za lučaj kamna od župnijske cerkve in župnišča je gimnazija. Dijaki, zlasti vozači, prihajajo pred poukom bodisi na kratek obisk v cerkev – da, vedeli smo, kdaj so v šoli hudi dnevi šolskih nalog in spraševanja, ker jih je bilo takrat veliko več – bodisi v župnišče v klubsko sobo s priročno knjižnico in ping pong mizo, kjer čakajo na začetek pouka. Nekateri vzamejo v roke knjigo ali šolski zvezek in ponavljajo tekočo snov, drugi se pogovarjajo o dogodkih preteklega dne, o delu v domači družini, o uslišani ali neuslišani ljubezni in še o marsičem.

Tudi med odmori dijaki prihajajo na konzultacijo, kako odgovoriti na kako filozofsko ali zgodovinsko vprašanje, ki ga obravnavajo pri pouku. Prof. Pavlica in prof. Zupan sta priljubljena pedagoga in dijake spodbujata k samostojnemu izražanju misli in pogledov. Franc Bole, tedanji župnik v Postojni, je od zgodnjih do poznih večernih ur odličen sogovornik mladim iskalcem poti v življenje. Klubska soba, knjižnica, prva taborjenja z ministranti, skrb za mladinski pevski zbor, zlasti pa osebni in skupni pogovori ... so bili na dnevnem redu.

Druga skica

Nekega dne po pouku je prišel na pogovor mladenič. Da je dijak sosednje gimnazije, ni bilo dvoma. Odložil je šolsko torbo in se usedel. Ob prvih besedah, ki jih je spregovoril, sem prepoznal govorico, drugačno od postojnske in pivške. Ne le verska in filozofska vprašanja, tudi izbrane besede, fonetika in naglas so razodevali mladeniča, v katerem se porajajo mnoga življenjska in verska vprašanja, vprašanja slovenstva in kulture, ki jih zna mojstrsko ubesediti. Kaj neki dela ta mladenič, doma morda kje blizu Ljubljane ali okolice na postojnski gimnaziji? Z vprašanjem, od kod je doma, sem počakal do konca pogovora. Druge stvari so bile pomembnejše.

Njegov odgovor je bil: »Ime mi je Vili, s Prema, točneje s Potoka pod Premom pri Ilirski Bistrici.« Odgovor me je presenetil: iz istega kraja sva, pa se ne poznavata; on me s Potoka, ležečega v dolini, ne vidi, jaz gledam Prem z mogočno cerkvijo in še mogočnejšim srednjeveškim gradom, kadar se mi zahoče; dihava isti zrak, žal, zasmrajen in strupen zaradi *narobij*, ki uničujejo polja in gozdove, pijejo vodo – on iz izvirov na levem, jaz iz izvirov na desnem bregu reke Reke.

Še je prihajal, tako kot mnogi drugi, ki jih je duhovno in družbeno ozračje skrbelo, jih puščalo lačne ob tolikem duhovnem bogastvu slovenske in svetovne preteklosti, ki ni smela priti do veljave v javnosti. Oni pa so to bogastvo slutili, iskali; iskali so svojo pot v življenje, mesto pod soncem in v družbi, v poklicu in delu; želeli so prispevati k drugačni podobi družbe in sveta. Med njimi je bil tudi Vili.

Tretja skica

Najine poti so se razšle. Vilijevim nisem mogel slediti. Po Postojni sem odšel na slovensko obalo, k sv. Brigiti nad Ankaranom, nato v Izolo in Rim na študij. Jeseni leta 1968 sva se vnovič srečala v Ljubljani – v Bogoslovnem semenišču in na Teološki fakulteti. Za njim je bila vojaščina, leta filozofskega in teološkega študija, ki so bila balzam za njegovo dušo, željno poglobitve v temeljna

življenjska vprašanja, ki mu niso dala miru. Slutil je čas družbene odjuge. Pomlad Cerkve je napovedoval tudi 2. vatikanski koncil. Kdo, če ne mlad človek, ne bi veliko pričakoval od napovedi tako zaželene in potrebne prenove Cerkve! Pa ne le pričakovanja, tudi osebni angažmaji nekaterih so napovedovali, da niso in ne bodo zadovoljni s čimer koli. Krog razmišljujočih in iščočih se je širil. Enako misleči so se našli tudi zunaj semeniških in fakultetnih zidov. Pozneje so se združili okrog revije 2000. Imeli so svoje vzornike, izzivali so sebe in učitelje. Med slednjimi so bili tudi taki, ki so jim vprašanja in izzive vračali: treba se je lotiti dela odgovorno do sebe in družbe, misli naj bodo dorečene, predlogi uresničljivi, vse novo se pričinja s prizadevanji posameznika, ki ima in hoče sprejeti zaledje občestva. Za Vilija ni bila vsaka pot varna, tudi vsak odgovor ga ni zadovoljil.

V krogu prijateljev, duhovnikov in laikov, je dozoreval za duhovno poslanstvo, ki ga je širil z oznanilom edinega Učitelja, Kristusa. Kakor evangelij tako mu je bila pri srcu kultura besede, v kateri se je od gimnazijskih let dalje preizkušal tudi sam. Nič manj mu ni bila pri srcu kultura prijateljstva in medsebojnih odnosov, v katero je moral zaradi svojega razmišljujočega in kritičnega duha in značaja vložiti ne malo naporov. In jih je tudi vlagal.

Domovina je bila preozek krog za njegovega duha. Zaželel si je drugačnih razmer in izzivov. Zapisal se je službi izseljenskega duhovnika. Biti duhovnik med slovenskimi izseljenci, ki so iz različnih vzrokov šli ne samo s trebihom za kruhom, ampak tudi za svobodo duha in misli, besed in dejanj. Našel je sebe kot duhovnika v službi slovenskega človeka in kristjana, ki je potreboval tako evangelijsko oznanilo kot socialno pomoč. Prost strahu pred ostrimi kritiki in skritimi prisluškovalci, ki so imeli med zdomci močno mrežo, se je podal v svet tuje, vendar občedloveške kulture, ki je izpolnila vrzeli tedanje slovenske družbe.

Bežna srečanja na domačiji v Potoku pod Premom, kamor se je rad vračal zaradi ljubezni do domačih in iz ljubezni do iz suženjstva se prebujajoče domovine, so bila znamenje, da je našel sebe v drugih, domovino v tujini, slovensko kulturo v nemški kulturni miselnosti in ustvarjalnosti. Tudi njegova pastoralna misel, vsa predana človeku, za katerega je živel in ga čutil globoko v sebi, je dozorevala. Ne v zaprtosti, tudi ne v zaverovanosti vase ali v ozek krog vase zazrtih ljudi, ampak v odprtosti božjim načrtom in razsežnostim, v odprtosti človeku, kateremu je služil. Izpolnil je sintagmo, ki jo je Janez Pavel II. izrazil z besedami: »Človek je pot Cerkve!«

Četrta skica

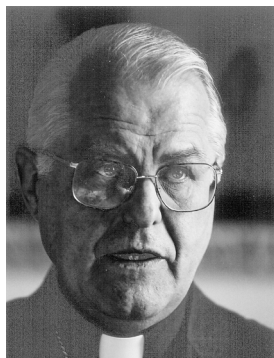
Poslednja, kratka, dokončna ... Kot urednik pastoralne revije Cerkev v sedanjem svetu sem ga leta 1989 prosil za članek o izzivih izseljenske pastorale.

Obljubil je in pisal, dokončal pa ni. Dopoldne tistega dne mi je njegova mama Ivanka sporočila: Zadela ga je kap; odpeljali so ga v bolnišnico ...

Članek je ostal nedokončana simfonija, Vilijevo življenje pa se je končalo; bilo je izpolnjeno, bogato zanj in za druge. Upamo, da tudi Bogu všečno.

Hladen jesenski dan je bil, ko smo ga pokopali na premskem pokopališču. Podoba sveta in družbe, ki zna biti hladna, mrzla, nevhvaležna. Tako ju je Vili kdaj tudi doživljal. Naročje usmiljenega Boga pa je toplo, domače, prijazno ... Tudi domača brkinska zemlja je taka. Kako tudi ne bi bila? Delo božjih rok je.
+ RIP

V Ljubljani, 24. maja 2013

Metod Pirih

Nagovor pri pogrebu duhovnika Vilija Steguja

Dragi brat škof Lenič, duhovniki, redovnice, predragi verniki!

Človeška beseda je neoglajena in nima dovolj moči ob težki izgubi, ki je zadela Stegujevo družino, župnijo Prem, našo škofijo ter zlasti zdomce in izseljence v Ingolstadt in okolici, kjer je rajni duhovnik Vili deloval.

Modri svetopisemski Pridigar pravi, da ima vse na svetu svoj čas: je čas jókaranja in čas smejanja, čas rojstva in čas umiranja. Ta zadnji čas, čas smrti, je za rajnega Vilija prišel v torek popoldne. Tiho, brez besed in slovesa je odšel od nas v najboljših letih, saj bi šele 29. novembra dopolnil 46 let. In prav v času teh 46 let je bil deležen obilnih dobrot Gospodarjevega življenja. Bog mu je svojo naklonjenost izkazoval po dobrih starših, mami Ivani in pokojnem očetu Francu, ki sta mu, drugemu od štirih otrok, podarila življenje, potem po sestri in bratu, pa

po drobnih ljudeh tu na Premu in po vseh krajih, ki jih je obšel v svojem življenju. Svojo dobroto mu je Bog izkazoval tudi po talentih in sposobnostih, ki mu jih je bil dal po sorodnikih, dobrotnikih in prijateljih, po sodelavcih, učiteljih, profesorjih in vzgojiteljih: najprej v osnovni šoli tu na Premu, potem v gimnaziji v Ilirski Bistrici in v Postojni ter v bogoslovju in na Teološki fakulteti v Ljubljani. Največja od vseh milosti pa je bilo dvajsetletno duhovništvo, s katerim je bil trajno zaznamovan 29. junija 1969 v Logu pri Vipavi.

Kot šestoletnik je ob koncih tedna prihajal v župnijo Deskle, nato je bil tri leta kaplan v Solkanu, dve leti župnijski upravitelj na Vojskem, štirinajst let svojega dela in življenja pa je posvetil zdomcem in izseljencem v Zvezni republiki Nemčiji v škofijah Eichstätt, Bamberg in Regensburg.

Našim ljudem v zdomstvu je oznanjal evangelij z govorno in s pisano besedo, pripravljal in delil jim je zakramente, po različnih krajih je skupaj z njimi obhajal evharistijo, učil je otroke in zbiral mlade, obiskoval in povezoval je posameznike in družine, skrbel je za bolnike in osamljene, loteval se je tudi kulturno-prosvetnega dela, pogosto pa je ljudem na tujem pomagal tudi v njihovih socialnih potrebah.

Duhovnika Vilija je Bog obdaril tudi s pesniško in literarno sposobnostjo. Poezijo je začel pisati že v gimnaziji. Predvsem pa v bogoslovju. Na Teološki fakulteti v Ljubljani je bil leta 1967 med ustanovitelji Pogovorov in leta 1969 revije 2000, pri kateri je do smrti sodeloval s pesmimi, esejmi in prevodi.

Bratje in sestre, trdno verujemo, da se njegovo življenje ni končalo, da se njegovo delo ni izgubilo, temveč se je v polnosti šele razcvetelo. Vera nam pravi, da je ločitev od naših rajnih le začasna; ko so pretrgane telesne vezi, ostane med nami in njimi skrivnostna povezava.

Evangeljski odlomek nam približa Božjega Sina Jezusa, polnega sočutja za trpljenje ljudi. Poklicali so ga v Betanijo, kjer je njegov prijatelj Lazar umrl in so ga že položili v grob. Jezus najprej sreča njegovo jokajočo sestro Marto in ji zagotovi: »Tvoj brat bo vstal!« To potem utemelji z besedami: »Kdor vame veruje, vekomaj ne bo umrl.« V mislih ima Jezus dvojno življenje: telesno, ki smo ga prejeli od staršev in se konča s smrtjo, ter duhovno, ki nam ga je podaril Bog pri krstu in ga telesna smrt ne more uničiti, temveč večno traja. Pogoj je živa povezanost z Bogom, ki se kaže v dejavni medsebojni ljubezni, ki se hrani iz molitve in evharistije – zakramenta ljubezni do konca.

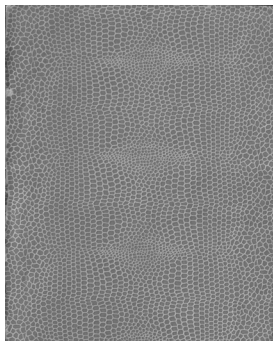
Smrt človeka, ki nam je drag, je vedno bridka izguba. Tem huje nam krvavi srce, če nam smrt ugrabi mladega človeka, mladega duhovnika, ki je imel pred seboj še mnogo načrtov in je obetal.

Sprašujemo se: »Čemu je moral umreti? Čemu je moral oditi, ko še ni dopolnil življenja? Čemu je moral dati, kar je tako dragoceno?« Tako se ob razmišljanju

pri trinajsti postaji križevega pota sprašuje nemški bogoslovni pisatelj Romano Guardini. Ob pogledu na žalostno Mater Marijo, ki so ji v naročje položili mrtvega Sina, snetega s križa, dozori v njem spoznanje, ki naj prevzame tudi nas: »Le križ ve odgovor: Seme ne obrodi, dokler ne umrje v zemlji. Vse naše trpljenje, naše darovanje in naša smrt je božja setev. Če smo združeni z Bogom, požene iz tega življenja bogato življenje za nas in za druge, sedanost in večnost.«

Na Premu, 28. septembra 1989

Prve Stegujeve pesmi

Pavel Peter Bratina

Neznani zvežič Vilijeve mladostne lirike

V začetku letošnjega junija sem po naključju prišel do dveh zanimivih odkritij.

Prvo je neposredno povezano z iskanjem novih sodelavcev za spominski album *Iz zemlje tvoje so kali pognale*. Iz drobnih izjav, ki jih je Danica Pardo zbrala na 50. letniškem srečanju postojnskih sošolcev, je prišla na dan stvarnejša podoba Vilija Steguja, kakor mi je bila znana iz drugih zapisov.

Bil je odličen dijak in dober prijatelj, vendarle brez svetniškega sija na glavi. Tako se je moja predstava o Viliju Steguju s Potočnikovine pod Kettejevim hribom uravnotežila, postala normalna in podobna drugim otrokom tega sveta. To poudarjam tudi zato, ker ob praznovanju njegove sedemdesetletnice rišem predvsem podobo poeta, razpetega ne med nasprotji tega sveta, tudi časnega in večnega, in ne svetnika.

Drugo odkritje pa je bila doslej neznan Vilijeva »zbirka« pesmi, ki je nastala pred veliko nočjo leta 1964. Gre za mladostno liriko, ki pa že nosi v sebi kali prihodnjih razpetosti in bolečin, premaknjenih iz območja tu-bitu v obnebje teološkega in moralnega.

Na letniškem srečanju se je druga Vilijeva sošolka, Jožica Bandelj, poročena Malešič, spomnila drobnega osemnjastlistnega zvežiča, zavitega v rdeče platnice, ki ji ga je Vili izročil o veliki noči 1964. Podoben zvežič je izročil še eni izmed sošolk – Albinci Lipovec.

Prva me je poklicala po telefonu, mi zaupala novico in tako sem že drugi dan prejel droben zvežič s še dvema fotografijama iz leta 1969.

Prve in hkrati najstarejše doslej znane pesmi Vilija Steguja so brez avtorjevega imena in brez naslova. V tej obliki (z izvorno razporeditvijo verzov in kitic) jih na tem mestu tudi objavljam.

(Vili Stegu
Prve pesmi
Ljubljana,
velika noč 1964)

vetrovi
so se ujeli
v moje
razprostrte roke
in so
zajokali ...

ž e l j a
pognal bi se
po hrapavem
drevesu hrepenja
in s tresočo roko
hlastnil po zadnji želji

potem bi
ob njegovih koreninah
sklonjen čakal,
da bi ozelenelo
v poslednji pomladi ...

j e s e n
drevesa jočejo
in odtakajo
solze
koreninam,
da jim dajo moči
za novo pomlad
izčrpano sonce
je leglo
med zaspane
jesenske trave
in jim brunda
pesem ljubezni ...

z i m s k a p r a v l j i c a

bela poljana
se smeje
sonce je spustilo
zlato lestev
v moje svetišče
po njej procesija spominov

podal sem roke
poljani in nebu
in ju odpeljal
po zlasti lestvi ...

o n e m e l o s t

na okostju neke mladosti
je pajek
razpel drobne mreže

spomini
onemogli umirajo
in mečejo
trepetajoče sence

na slutnjo prihodnosti ...

s a n j e

v krhkem čolnu prečute noči
sem zaplul
po spokojni reki jutra
v razburkani ocean dneva
na zlati gladini popoldneva
sem iskal svoj obraz
in našel razbitega
na peščeni obali večera

pijan
sem se opotekel

v osrčje noči
in z razpokanimi ustnicami
posrkal mir
z njenega težkega pladnja ...

t i h a b o l e s t

videl sem
zlato križ
na krvavem večeru neba
o, brat
videl sem
sonce,
ki je z raztrganimi dlanmi
božalo tvoj žalostni obraz

vem
ljubezen v tebi gori,
a meni je mraz ...

o n e m o g l o s t

kaplje krvi v pesku
cvetijo

večer mi je sprožil
zlato krono ...
bil sem uklenjen vase
in je nisem mogel
sprejeti

nebo je izkričalo
radost
in utrujeno
sklonilo glavo ...

m o l i t e v

nocoj
je zbežal
pokoj ...
strast
nad menoj
bliske užiga

na žrtvenik tvoj
gospod
nocoj
pada ognja soj,
ki ga
zanetil je
srca nepokoj

o, daj mi blagoslov svoj ...

r a d o s t

vonj po sveže preorani zemlji
razposajeno vreščanje
lastovk
v pravkar razcveli sinjini
v skrivnostni globini,
v razcefrani tišini
se je v hipu
spočela misel

trznila je
in planila,
v svoje grudi
je skrivnost ovila
in jo poljubila
na zapečateni ustnice ...

akordi večnosti

sonce
z razkuštranimi kodri
se odpravlja spat
v zlato krsto ...

svet potuje
v neskončnost
in grebe v vse objemajoči nič
za zadnjim
spoznanjem

neskončnost je
končnosti izklesala
spomenik
minljivosti ...

pesem

na obali
mojih
sanj
čaka
deklica
s pomarančo v roki ...

nekoč
se mi je zahotelo
pomaranče
in sem segel
po njej

joj
ni bila
pomaranča - -
bilo je sonce
v njenih rokah ...

moje drevo

nocoj
moje samotno drevo
ob cesti
 poje ...

vetrovi
so ga oblekli
v mehke
 lase
in pritegnili njegovi
 melodiji

nocoj
moje drevo
s skorjastim obrazom
 poje ...

čakanje

drobne
deklice so po obzorju
razobesile
rdeče predpasnike
in so odšle ...

duša
se je pogreznila vase ...

drobne
deklice so zopet prišle
in na obzorju
zamenjale rdeče predpasnike
s plavimi

duša se je prebudila ...
kes jo je prijel
za mlahave roke
in jo odvedel ...

Vsekakor gre za Stegujevo mladostno liriko, ki si po eni strani še išče prostor pod soncem, tehta svoje lirične podobe in preverja odmeve med bralci, po drugi pa – tudi na moje veliko presenečenje – že vsebuje elemente zrelega pesniškega naboja, saj nas preseneča z govorico zrelega časa.

Iz doslej objavljenih Vilijevih pesmi je njegovo pesniško ustvarjanje zdaj mogoče razdeliti na tri obdobja:

- na *gimnazijska leta*, ki se končajo jeseni leta 1963, z vstopom v bogoslovje;
- na *obdobje prvih semeniških let in vojaščine*, ki se konča leta 1967, in
- na *poezijo zrelih let, nastalo po letu 1967*.

Iz spominov, objavljenih v tej knjigi, sledi, da je Vili pisal že v nižji gimnaziji in objavljaj v ilirskobistriškem glasilu *Brinje*.

Pesmi, ki so nastajale v dijaških letih postojnske gimnazije, je objavljaj v *Proteusu*, in zaupal malo ljudem. Domači zanje niso vedeli. Priča in spremljevalka te rasti je bila prof. Boža Breclj. In – po pričevanju Ludvika Kaluže – njegova sošolka Vida Baša, kateri sta oba zaupala v branje svoje stihe.

Pesniško bero, nabrano v letih postojnskega popotovanja, je Vili hranil do vstopa v semenišče. Tam jo je sprva prebiral tudi novim sošolcem in prijateljem, ki pa so v njem prepoznali predvsem elemente ljubezenskega naboja, ne pa razpoznavnih odtenkov Stegujevega ustvarjalnega vzgiba in njegove lirične sintakse. Janko Jarc se na primer spominja pesmi o deklici »z rumenim predpasnikom« (gre za pesem o *čakanju*, v katerem se predpasniki rdečih večerov izmenjujejo s predpasniki plavih juter). Fantje si s temi podobami niso znali pomagati, zato so se mu po malem posmehovali. Stegu je tako opustil »javno« branje svoje poezije, se zaprl vase, najbrž marsikaj od zbranega uničil, štirinajst pesmi pa ohranil. In to so po vsej priliki pesmi, ki jih imamo pred seboj.

Ugibam, kaj bi še lahko Steguja nagnilo k temu radikalnemu čiščenju dotlej zbrane pesniške bere. Pri tem si pomagam z Rudijem Koncilijem. Ta je v svojem zapisu *O mojem prijateljstvu z Vilijem Stegujem* zapisal,⁵ da so Janez Marolt, Vili Stegu in on hodili na pogovore k Edvardu Kocbeku. »Prinašali smo mu svoje pesmi, on pa nas je povabil na nov obisk, ko bo pesmi prebral, da nam bo potem o njih spregovoril. Vsako pesem, ki mu je bila všeč, je označil s kljukico s svinčnikom. To je bila pravzaprav že priprava na to, da bomo pesmi izdali v skupni ali vsak v svoji knjigi. Čeprav smo imeli tako izvrstnega mentorja in kar za precej pesmi kljukice, smo s knjigo odlašali. Po mojem zato, ker se nismo hitro in jasno odločili, ali naj izdamo skupno knjigo ali vsak svojo.«

Morda je s tega sita tudi katera izmed pesmi, ki so se nam ohranile v tem zvežčiču.

Zanimivo je, da so zidaki umetniške zgradbe, tudi njena temeljna vsebina in sporočilnost, podobni poznejšim, zrelejšim. To lahko pokažemo tudi z nizanjem

5 Prim. prispevek v tej publikaciji.

liričnih podob in pesniških fraz iz te – »prve zbirke«:

Drevesa jočejo / grebsti v vseobsegajoči nič za zadnjim spoznanjem / hlastniti po zadnji želji / hrapavo drevo hrepenenja / iz razcefrane tišine spočeta misel / izkričana radost neba / kaplje krvi v pesku cvetijo / kes je prijel dušo za mlahave roke / krhek čoln prečute noči / ljubezen v tebi gori, a meni je mraz / misel je trznila in planila / neskončnost je končnosti izklesala spomenik minljivosti / obala mojih sanj / okostje neke mladosti / ozeleneti v poslednji pomladi / peščena obala večera / petje samotnega drevesa / plavi predpasniki obzorja / poljani podati roko / poljubiti misel na zapečatenene ustnice / procesije spominov / razburkan ocean dneva / razposajeno vreščanje lastovk v pravkar razcveli sinjini / razprostrte roke / rdeči predpasniki obzorja / sence na slutnji prihodnosti / skorjasti obraz drevesa / sonce brunda pesem ljubezni / sonce v njenih rokah / sonce z razkuštranimi kodri / spokojna reka jutra / srca nepokoj / strast bliske užiga / težki pladnji noči / trepetajoče sence spominov / umiranje onemoglih spominov / v mehke lase oblečeno drevo / vase pogreznjena duša / z razpokanimi ustnicami srkati mir / z raztrganimi dlanmi božati žalostni obraz / zlata gladina popoldneva / zlati križ na krvavem večeru neba.

Dovolj si je prebrati pravkar navedene podobe pa zanesljivo veš, da so privrele iz istega vira, iz istega tolmana intuicije kot poznejše.

Upravičeno domnevamo, da se je poleg teh pravkar odkritih prvih pesmi ohranila še kakšna (recimo pri Vidi Baša, morda pri prof. Brecljevi) ali še pri kakšnem redkem zaupniku, vendar zanje ne vemo.

* * *

Z vstopom v semenišče je prišlo do določenih sprememb pri Stegujevem ustvarjanju in iskanju »sreče«. Sprememba je bila – vsaj na videz – nepričakovana, nenadna. Številni še vedno ugibajo, zakaj se je Vili odločil za duhovniški poklic čez noč. V Ljubljani so ga postojnski sošolci iskali po študentskem naselju in na raznih fakultetah, zlasti na slavistiki. Njega pa nikjer.

Odločitev je bila za mnoge, ki niso poznali njegovih dolgih, napetih, na trenutke mučnih in bolečih notranjih bojev ter otroško požrešnega hrepenenja po neskončnem, res kakor strela z jasnega. A medtem ko je v srcih njegovih sodobnikov gorela ljubezen, je v njem vladal mraz ... Duša se je kakor v zrcalu ogledovala zdaj v *spokojni reki jutra*, zdaj prepuščala *krhkemu čolnu prečute noči*.

Gledano s tega gledišča ni težko uganiti, kaj je tako močno gnalo kolesje njegovega duhovnega nemira. Kar je bilo za večino velik preobrat, je bila zanj tudi logična posledica življenja, ki izginja v pesku.

Seveda je pravkar odkrita lirika nabita s čustvi mladosti, ki se zibljejo v vetru. Videz, trenutek, sreča ga niso pritegnili, očarali, zato ga tudi osrečiti niso

mgli. Kmalu bo spoznal, da to velja za vse vrste ljubezni: do človeka, do kulture in umetnosti, do teologije, celo do npravnosti, kajti »nemirno je naše srce, dokler se ne spočije v tebi«. Se je zato oklenil križa? Stopil za edinim upanjem, ki mu je še ostalo? Sprejel je križ drugačnega življenja za mir v družini in srcu, tudi za srečo drugih – z ognjem prikovana na vlažno prst.

Na tem mestu ni ne časa ne prostora za daljšo razpravo o tem, kako je zorela njegova notranja podoba človeka, kristjana in duhovnika. Na počez pa lahko rečemo: zorela je neprestano – od rojstva pa do smrti. Ob katerih vzornikih? Ob očetu in materi, ob prijateljih in znancih, ob betežnem domačem župniku Alojziju Lesarju, ki je umrl dve leti pred Stegujevo novo mašo? Rafko Valenčič se spominja, da je v zadnjem letu gimnazije pogosto prihajal k maši, pa tudi na pogovore. Da je s svojim urejenim nastopom, izbrano govorico in zanimivimi temami takoj pritegnil sogovornika, saj je presenečal s svojimi mislimi in pogledi. Morda je imel v tistem času nanj kakšen vpliv p. Grošelj, večjega pa zagotovo ne, saj bi sicer pristal pri jezuitih.

Tako nam ostaja izpričan podatek, da je poleti, pred odhodom v lemenat, hudo zbolel, okrevanju pa je sledila odločitev, da gre v semenišče.

Stegu ni bil zadržan do deklet. Rad je bil v njihovi družbi, kjer je briljiral (morda včasih tudi malo teatralično) s svojim širokim znanjem, razgledanostjo in miselno prodornostjo. Kakšno dekle mu je padlo v srce in tudi on se je gotovo znašel na kakšnem situ deklinškega srca.

Dejstvo je, da je eno svojih najpretnesljivejših pesmi, Elegijo II, kakor dokazuje akrostih, posvetil Nataši, dve leti mlajši postojnski dijakinji.

Videti pa je, da je bila odločitev za poklic globlja od kakšnega ljubezenskega razočaranja. Da je prišla po premisleku (seveda po posvetih, morda tudi s prof. Brecljevo) po tehtanju nemile usode, ki ji vsak po svoje stopamo naproti. Iz osebnih stikov z njim lahko zapišem, da je po tistem, ko je prišel od vojakov – in je stopil v polje mojega vida – brez posebnega oklevanja vztrajal na izbrani poti.

Zvezčič prvih pesmi sodi v čas pred vojaščino, ko je počasi, a vztrajno jemal slovo od mladosti, delal obračune s preteklostjo ter si iskal zaveznikov in zaveznic, tudi prič in sopotnikov za duhovno zorenje. Tem pričam so bila znana številna Vilijeva iskanja, boji, pretresi, razočaranja, ki jih je doživljal od začetka teologije pa do prerane smrti. Če odmislimo vzgojo delo semeniškega spirituala Jožeta Vesenjaka, kar omenjam v življenjepisu, so bile prav »laične priče« zelo pomembni miljniki njegovega človeškega in duhovnega zorenja.

Toliko. Pesmi so objavljene, analize še pridejo, dokazi o nenavadno živem vulkanu, ki je začel povsem v skladu z logiko umetniškega ustvarjanja zgodaj bruhati, pa ostajajo.

V Kamnjah, 14. junija 2013

KAZALO

Pavel Peter Bratina	5
Zorenje in obujanje spominov	
SORODNIKI	7
Ana Stegu Vičič	8
Stopinja za stopinjo	
Nataša Vičič	12
Hvala za vse, stric Vilče!	
Marko Vičič	16
Spomini na strica Vilčeta	
Jožko Stegu	18
Božji sel ga je dohitel doma	
SOŠOLCI IZ DIJAŠKIH IN ŠTUDENTSKIH LET	21
Danica Pardo	22
Mahnili smo jo na Sveto Goro	
Ludvik Kaluža	23
Potočnikov Vilče	
Marija Senjur	30
Vera je visoka gora ...	
Tone Ciglar	33
Nekaj misli, primernih tudi za Vilijevo sedemdesetletnico	
Janko Jarc	36
Zidam, Vili. Zidam!	
Jože Krašovec	40
Janez Kebe	40
Milan Kšela	41
Eden izmed odličnih, perspektivnih sobratov	
Ivan Maslo	42
Tri iskrice in dvakrat prvič	
Anton Štekl	44
Spomini na sošolca Vilija Steguja	
PRIJATELJI IZ KROGA 2000	47
Pavel Peter Bratina	48
Trije drobni spomini	
Janez Dular	51
Krivda – slutnja krvavo zaresnega darovanja	

Matija Kovačič	54
Iz zemlje tvoje so kali pognale	
Peter Kovačič Peršin	57
Spomini na Vilija	
Slava Borka Kucler	64
Sončen obraz z ironičnim nasmeškom	
Jože Mlakar	68
Dobesedno prepojen s poezijo	
Lojze Peterle	69
Ali si bral?	
Janez Podobnik	71
Vili Stegu – človek samotnih poti	
Nace Polajnar	73
Obrisi nekega srečevanja	
Marjan Strajnar	76
Zazrt v globino in širne daljave	
Krištof Zupet	78
Ob sedemdeseti obletnici Vilijevega rojstva	
SOPOTNIKI IN ZNANCI	81
Tadeja Binner	82
Omogočil mi je košček domovine na tujem	
Lucijan Bratuš	83
Vincencij Demšar	84
Klicali so ga po imenu	
Jurij Fikfak	86
Zapis o nekem času	
Janez Gril	89
Nekoč nejasno in v slutnji, sedaj iz obličja v obličje	
Rudi Koncilija	90
O mojem prijateljstvu z Vilijem Stegujem	
Igor Pavel Merku	92
Njegova bit in življenje sta me zaznamovala	
Anita Prek, rojena Mrak	95
Dajte deklico njeni materi	
Tomaz Pavšič	96
Nekaj »vojskarskih« spominov na duhovnika in pesnika Vilija Steguja	

Alenka Rebula	100
Lojze Šinkovec	101
Umetniška duša, psiholog in buditelj	
Ivan Tavčar	103
Pesniška in duhovna sorodnost z Vilijem Stegujem	
Jože Trošt	106
Nič kaj lakiran	
Mirella Urdih Merku	108
Bila sva uglašena na isto valovno dolžino	
Rafko Valenčič	111
Vili Stegu – skice za podobo	
Metod Pirih	114
Nagovor pri pogrebu duhovnika Vilija Steguja	
PRVE STEGUJEVE PESMI	117
Pavel Peter Bratina	118
Neznani zvežčič Vilijeve mladostne lirike	

Sveta Katarina

Sveta Katarina v halji iz luči
s pogledom sonca me vabila je.
Sredi poljá požetih suhe zemlje
glej med kamenjem studenec čist.

Takrat zaznal sem rano v duši
za pet mečev globoko.
Takrat vzel sem golobico belo
na nebu visoko
in ob bosih nogah v uveli travi
svete Katarine kip.

Vilija Steguja zadnja pesem